

Parliamentarians for Global Action
Parlamentarios para la Acci3n Global
Action Mondiale des Parlementaires
برلمانيون من أجل التحرك العالمي

UN
DP

Empowered lives.
Resilient nations.

İnsan Haklarının Geliştirilmesi ve LGBTİ Kişilerin İçerilmesi: Parlamentarler için bir El Kitabı

Önerilen kaynak gösterme biçimi:

UNDP/PGA (2017). İnsan Haklarının Geliştirilmesi ve LGBTİ Kişilerin İçerilmesi: Parlamenterler için bir El Kitabı

Bu yayında ifade edilen görüşler yazarlarına aittir ve hiçbir biçimde UNDP ve BM Üye Devletleri dâhil Birleşmiş Milletler ve PGA veya üyesi parlamenterlerin görüşlerini temsil etmez.

UNDP (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı), krizlere karşı dayanıklılık gösterebilen, herkes için yaşamın kalitesini iyileştiren türde büyümeyi sağlayan ve devam ettirebilen ülkelerin inşası için toplumun tüm kesimleriyle ortaklık yapmaktadır. 170'ten fazla ülke ve bölgede çalışarak, yaşamların güçlendirilmesi ve dirençli ülkeler inşa edilmesi için küresel bakış açısı ve yerel kavrayış sunmaktayız.

Küresel Eylem için Parlamenterler (PGA); insan hakları, hukukun üstünlüğü, demokrasi, insan güvenliği, ayrımcılık yasağı ve cinsiyet eşitliği savunuculuğu yapmaları için yasama organlarını bilgilendiren ve harekete geçiren uluslararası, partiler arası, hükümet dışı bir parlamenterler ağıdır.

Telif hakkı © UNDP 2017
United Nations Development Programme
One United Nations Plaza
New York, NY, 10017 USA <http://www.undp.org/>

Parliamentarians for Global Action
132 Nassau Street, suite 1419
New York, NY, 10038 USA <http://www.pgaction.org/>

Yayın editörü: Julia Stewart.

Tasarım: Thu Anh Do/UNDP

İnsan Haklarının Geliştirilmesi ve LGBTİ Kişilerin İçerilmesi: Parlamenteler için bir El Kitabı

Ocak 2017

İnsan Haklarının Geliştirilmesi ve LGBTİ Kişilerin İçerilmesi:
Parlamenteler için bir El Kitabı

Kaos GL Derneği
PK 12 Tunus PTT Kavaklıdere - Ankara
Telefon: +90 312 230 0358
Faks: +90 312 230 6277
E-posta: bilgi@kaosglderneği.org
www.kaosgl.org

Basım
Ayrıntı Basımevi, Ostim-Ankara
Sertifika No: 13987

Tasarım: CeketMedya

Birinci Baskı: Aralık 2017, Ankara

Bu kitap parayla satılmaz. İnsan haklarının desteklenmesi amacıyla yapılan ve ticari olmayan etkinliklerde serbestçe kullanılabilir.

Federal Foreign Office

"Bu yayın, Almanya Büyükelçiliği'nin katkılarıyla hazırlanmıştır.
Bu, Almanya Büyükelçiliği'nin resmi görüşlerini içerdiği anlamına gelmemektedir."

İçindekiler

Kısaltmalar ve tanımlar	2
Teşekkür	6
El Kitabına giriş ve bir eylem çağrısı	7
Parlamenteler LGBTİ kişilere hangi meseleler için destek olabilir?	8
Uluslararası insan hakları çerçevesi ve LGBTİ kişiler	10
Birleşmiş Milletler, LGBTİ kişilerin hakları ve içerilmeleri	13
Parlamentelerin yapabilecekleri	17
Yasama rolü kapsamında	17
Temsil rolü kapsamında	18
Denetim rolü kapsamında	19
Parlamentoyla birlikte çalışma	19
Siyasi parti içinde ve partiler arasında çalışma	20
Sivil topluma ulaşmak	20
Bazı Pratik Adımlar	22
LGBTİ kişiler hakkındaki mitlere hazırlıklı olun ve gerçekleri anlatın	22
LGBTİ meseleleri hakkında nasıl konuşulacağını öğrenin	26
Doğru soruları sorun: Mecliste bakanlara ve diğer karar alıcılara sorulabilecek soru örnekleri .	30
İlham alın: Parlamentelerin yapabileceklerine örnekler	32
LGBTİ kişilere anayasal korumanın getirilmesi için çalışanlar	32
İlerici hukuk reformlarının öncülüğünü yapan parlamenterler	36
LGBTİ kişileri hedef alan gerici hukuk reformlarına karşı çıkan parlamenterler	42
Parlamenteler eyleme sektörel yaklaşımlar	43
LGBTİ meselelerinin toplumsal cinsiyet anaakımlaştırılmasına dâhil edilmesi	45
Ekler:	47
Ek 1: Yogyakarta İlkeleri	48
Ek 2: Sözleşme organlarının tavsiyeleri	63
Ek 3: İlgili bölgesel insan hakları çerçeveleri	65
Ek 4: BM Organlarının Ortak Beyanı: Lezbiyen, gey, biseksüel, trans ve interseks kişilere karşı şiddet ve ayrımcılığa son verilmesi	68

Kısaltmalar ve Tanımlar

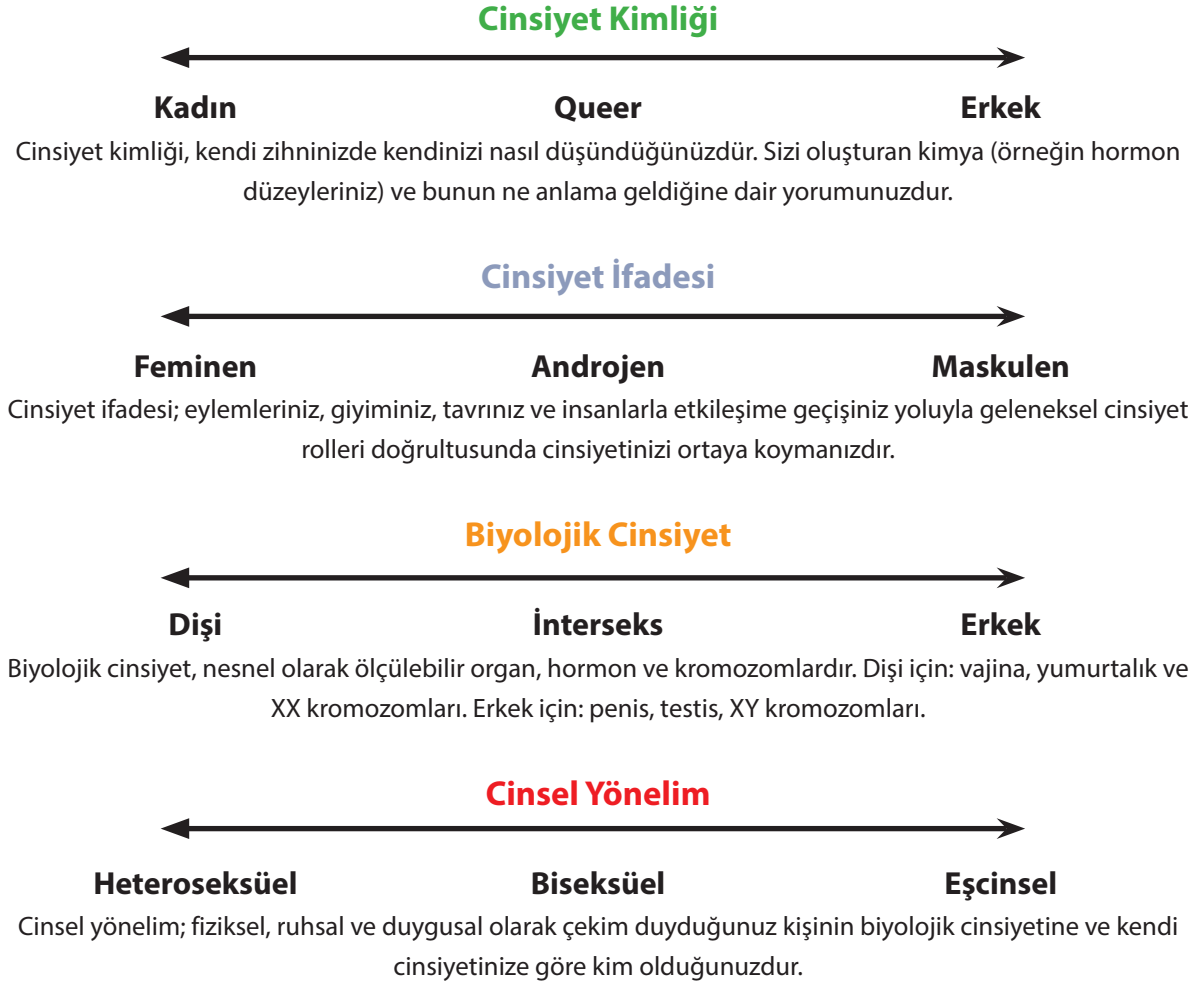
- Bifobi:** Biseksüellik ve biseksüel kişilere (bkz. "biseksüel) karşı korku, anlamsız öfke, hoşgörüsüzlük ve/veya nefret. Fobi; heteroseksüeller, geyler, lezbiyenler ve biseksüeller arasında da olabilir ve genellikle biseksüelliğin var olmadığı inancı ve biseksüellerin rasgele cinsel ilişkiye girdiği genellemesi çevresinde oluşturulan çeşitli negatif biseksüel kalıp yargılarıyla ilgilidir.
- Biseksüel:** Birden fazla cinsiyetten kişilere karşı duygusal ya da cinsel çekim duyan kişiye denir.
- "Cisgender":** (İng.) Cinsiyet kimliği ve cinsiyet ifadesi, kişinin doğumda tayin edilen cinsiyetine ve cinsiyeti ile ilgili toplumsal beklentilere uyan kişiler için kullanılır. (ILGA – Uluslararası Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans ve İnterseks Birliği)
- Gey erkek:** Kendini erkek olarak tanımlayan ve diğer erkeklerle karşı duygusal ve/veya cinsel çekim duyan kişi. (RFSL – Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans ve İnterseks İsveç Federasyonu)
- Toplumsal Cinsiyet:** Erkek ya da kadın olmakla ilişkilendirilen toplumsal nitelermeler ve fırsatlar, kadınlar ve erkekler, kızlar ve oğlanlar arasındaki ilişkilerle birlikte kadınlar arasındaki ve erkekler arasındaki ilişkiler için kullanılır. Bu nitelermeler, fırsatlar ve ilişkiler toplumsal olarak kurulur ve sosyalizasyon süreci ile öğrenilir. Bağlama ve zamana özeldirler ve değişebilirler. Cinsiyet, belirli bir bağlamda bir kadından ya da erkekten beklenenleri, söz konusu kişiye izin verilenleri ve bu kişide değer verilenleri belirler. Çoğu toplumda, verilen sorumluluklar, yapılan işler, kaynaklara erişim ya da bunların denetimi ve karar verme fırsatları açısından kadınlar ve erkekler arasında farklar ve eşitsizlikler söz konusudur. Toplumsal cinsiyet daha geniş bir toplumsal-kültürel bağlamın bir parçasıdır. Toplumsal-kültürel analizin önemli diğer ölçütleri arasında sınıf, ırk, yoksulluk düzeyi ve yaş bulunmaktadır. (OSAGI – Cinsiyet Meseleleri ve Kadınların İlerlemesi konularında Genel Sekreterin Özel Danışmanı)
- Cinsiyet ifadesi:** Kişinin, fiziksel görünüşüyle maskülenliği ya da feminenliği dışı vurmasıdır (Örneğin, giyimleri, saç tarzları, kozmetik kullanımları, tavırları, konuşma biçimleri ve davranış kalıpları ile). (TRANSIT)
- Cinsiyet temelli: şiddet** Kişinin iradesi dışında gerçekleştirilen ve kadınlar ile erkekler arasında, cinsiyet üzerinden toplumsal olarak atfedilen farklılara dayandırılan her türlü zarar verici eylem için kullanılan genel bir terimdir. (MSMIT – Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından erkeklerle cinsel ilişkiye giren erkekler için hazırlan bir uygulama seti)
- Cinsiyet ikiliği:** Kadın ve erkek olarak iki cinsiyetten oluşan bir sınıflandırma sistemi (bu görüşün aksine cinsiyeti ikili olarak görmeyen bakışı yansıtan grafik için aşağıya bakınız).
- Cinsiyet kimliği:** Erkek, kadın, alternatif bir cinsiyetten ya da birden fazla cinsiyetin bir birleşimi olmaya dair kişinin içindeki ve derinden hissettiği duygu. Kişinin cinsiyet kimliği doğumda kendisine atfedilen cinsiyeti ile aynı olmayabilir. (TRANSIT)
- Heteroseksizm:** Cinselliğin tek normal ve kabul edilebilir ifadesinin heteroseksüellik olduğu dayatması anlamında kullanılır. Bu bakış, heteroseksüel olmayan ya da heteroseksüel varsayılmayan kişilere karşı önyargı ve ayrımcılığa neden olmaktadır. (MSMIT)

HIV:	İnsan bağışıklık yetmezliği virüsü.
Homofobi:	Eşcinsel oldukları bilinen ya da varsayılan kişilere ya da eşcinsel davranış ve kültürlere karşı rasyonel olmayan korku, tikslenme ya da ayrımcılık. (MSMIT)
Eşcinsel:	Kişinin cinsiyeti ile cinsel partner(ler)inin cinsiyetine dayandırılan bir cinsel yönelim sınıflandırması. Partnerin cinsiyeti kişinininki ile aynı olduğunda kişi homoseksüel (eşcinsel) olarak sınıflandırılmaktadır. Homoseksüel terimi yerine lezbiyen ve gey terimlerinin kullanılması önerilmektedir. Lezbiyen ve gey terimleri tarafsız ve olumlu olarak değerlendirilmektedir ve burada odaklanılan kişinin cinselliği yerine kimliğidir. Son olarak homoseksüel terimi, çoğu kişi için, tarihsel olarak patolojiyi çağrıştıran bir anlam taşımaktadır. (ILGA)
İnterseks:	İnterseks kişiler, erkek ya da dişi bedenlere ait tıbbi normlara uymayan fiziksel cinsiyet özellikleriyle doğarlar. (OIİ Australia – İnterseks Avustralya)
Anahtar nüfus grupları	Anahtar nüfus grupları ya da daha yüksek risk altında bulunan nüfus grupları, HIV'e maruz kalma ya da bunu başkasına bulaştırma olasılığı daha fazla olan insan gruplarıdır ve HIV ile mücadelede başarı için sürece dâhil olmaları büyük önem taşımaktadır. Tüm ülkelerde, anahtar nüfus grupları HIV ile yaşayan bireyleri içerir. Çoğu yerde, erkeklerle cinsel ilişkiye giren erkekler, trans kişiler, uyuşturucu enjekte eden kişiler ve seks işçileri ile müşterileri diğer gruplara kıyasla daha fazla HIV maruziyeti riski taşımaktadır. Ancak, UNAIDS tarafından bu konudaki eksiklikler hakkında hazırlanan raporda (<i>UNAIDS Gap Report</i>) da belirtildiği gibi, her ülke kendi epidemiyolojik ve toplumsal bağlamına uygun biçimde epidemi mücadelesi için anahtar önem taşıyan nüfus gruplarını belirlemelidir. (UNAIDS)
Lezbiyen:	Cinsel ve duygusal olarak kadınlara çekim duyan kadın. (ILGA)
LGBTİ:	Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans ve İnterseks UİHK: Ulusal insan hakları kurumu
Erkeklerle cinsel ilişkiye giren erkekler	(İng. kısaltması MSM - men who have sex with men) Diğer erkeklerle cinsel ve/veya duygusal ilişkiye giren ya da hemcinslerine çekim duyan tüm erkekler için kullanılmaktadır. Bu yayında kullanıldığı biçimiyle, terim hem erkeklerin hemcinsleri ile yaşadıkları cinsel davranış örüntüsü çeşitlerini hem de cinsel ve sosyal toplulukların kendileri tarafından belirlenmiş cinsel kimlik ve biçim çeşitlerini içermektedir. 'Erkeklerle cinsel ilişkiye giren erkekler' kendisini gey ya da biseksüel olarak tanımlayan erkekleri, erkeklerle cinsel ilişkiye giren trans erkekleri ve kendini heteroseksüel olarak tanımlayan erkekleri içerebilir. Erkeklerle cinsel ilişkiye giren bazı erkekler kadınlarla ilişkide ya da evli olabilir. Bazı erkekler, cinsel kimliklerinden bağımsız olarak, başka erkeklerle para karşılığı birlikte olmaktadır. Erkeklerle cinsel ilişkiye giren bazı erkekler, kendilerini herhangi bir özel kimlik, topluluk ya da terminoloji ile ilişkilendirmemektedir. (MSMIT)
OHCHR:	(İng. kısaltma) Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği
Küresel Eylem için Parlamenterler	(İng. kısaltması PGA - Parliamentarians for Global Action) İnsan hakları, hukukun üstünlüğü, demokrasi, insan güvenliği, ayrımcılık yasağı ve cinsiyet eşitliği savunuculuğu yapıları için yasama organlarını bilgilendiren ve harekete geçiren uluslararası, partiler arası, hükümet dışı bir parlamenterler ağıdır.
"Queer":	Heteroseksüel olmayan ve lezbiyenleri, geyleri, biseksüelleri ve trans kişileri içeren akademik bir terim haline gelmiştir. Queer teori, cinsiyet ve cinsellikle ilgili heteronormatif toplumsal normları eleştirmekte ve cinsiyet rollerinin toplumsal olarak kurgulandıklarını öne sürmektedir. Pek çok LGBTİ kişi için, 'queer' terimi geleneksel olarak istismar amaçlı kullanıldığından olumsuz çağrışımlara sahiptir. Yine de çoğu LGBTİ kişi artık terimden rahatsızlık duymamaktadır ve bunu bir onur simgesi olarak yeniden sahiplenmiştir. (ILGA)
SKH:	Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri

- Cinsel özellikler:** İnterseks kişiler, erkek ve kadın bedenine dair ikilik üzerinden kurulmuş ayırıcı özelliklere uymayan cinsel özelliklerle (bunların arasında cinsel organlar, eşeyssel bezler ve kromozom örüntüleri yer alır) doğar. Bedenleri farklı görüldüğünden, interseks çocuklar ve yetişkinler genellikle damgalanmakta; sağlık ve fiziksel bütünlük hakları, işkence ve kötü muameleden korunma hakları ile eşitlik ve ayrımcılık yasağı haklarının ihlal edilmesi de dâhil çoklu insan hakları ihlallerine maruz kalmaktadır. (OHCHR)
- Cinsel yönelim:** Her kişinin farklı cinsiyetten, aynı cinsiyetten ya da birden fazla cinsiyetten bireylere yoğun duygusal ve cinsel çekim duyması ve bu bireylerle yakın ve cinsel ilişkiye girmesi yetisinden bahsetmek için kullanılır. (Uluslararası İnsan Hakları Hukukunun Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Alanında Uygulanmasına dair Yogyakarta İlkeleri)
- SOGIE:** (İng. kısaltma) Cinsel yönelim, cinsiyet kimliği ve cinsiyet ifadesi.
- SOGIESC:** (İng. kısaltma) Cinsel yönelim, cinsiyet kimliği, cinsiyet ifadesi ve cinsel özellikler.
- Trans kişi:** Bu yayında kullanıldığı biçimiyle, trans, cinsiyet kimliği (kişinin kendi içsel cinsiyet algısı) doğumda kendilerine atfedilen cinsiyetten farklı olan kişileri tanımlamaktadır. Trans, geniş bir çeşitlilik gösteren cinsiyetler arası davranış ve kimlikleri tanımlayan genel bir terimdir. Tanı amaçlı kullanılan bir terim değildir ve tıbbi ya da psikolojik bir durumu belirtmez. Terimin 'trans' biçiminde isim olarak kullanılmasından kaçınılmalıdır; kişi 'trans' olmaz, trans bir kişi olabilir. Dışardan bakışla trans olarak görülen herkesin kendini trans olarak değerlendirmediklerinin ve her zaman kendileri için bu terimi kullanmadıklarının anlaşılması önem taşımaktadır. Çoğu ülkede, benzer cinsiyetler arası kimlikleri tarif eden yerel terimler bulunmaktadır. (TRANSIT)
- Transfobi:** Gerçek ya da algılanan cinsiyet kimlikleri veya ifadeleri nedeniyle trans kişilere karşı duyulan önyargı. Transfobi yapısal olabilir; yani trans kişilere karşı ayrımcılık yapan politikalar, yasalar ve sosyoekonomik düzenlemeler ile ortaya koyuluyor olabilir. Aynı zamanda, trans kişilerin diğerleri tarafından reddedildiği ya da kötü davranışa maruz bırakıldığı durumlardaki gibi, toplumsal olabilir. Buna ek olarak, transfobi, trans kişilerin kendileri ve diğer trans kişiler hakkındaki önyargıya dayalı tutumları kabul ettikleri ve yansıttıkları durumlarda da içselleştirilmiş olabilir. (TRANSIT)
- Travesti:** Belli sürelerle başka cinsiyetten kişilerin giysilerini giymekten hoşlanan kişiler için kullanılmaktadır. Diğer cinsiyetle özdeşleşmeleri, bunun çok güçlü olması ve hatta birincil cinsiyetleri haline gelmesi durumundan kimliklerinin daha az önem taşıyan bir kısmı olmasına kadar değişiklik gösterebilir. Bazı travesti kişiler yaşamlarının bir noktasında geçiş için tıbbi destek alabilir ve tercih ettikleri cinsiyette sürekli olarak yaşamaya devam edebilir. Bazıları ise yaşamlarının geri kalanında kısmi zamanlı olarak diğer cinsiyetin giysilerini giyerek devam etmeyi seçebilir. (ILGA)

İkiliği aşmak

Bilim insanları arasında artık eşcinselliğin insan cinselliğinin normal ve doğal bir biçimi olduğuna ve sağlık açısından herhangi bir zararının bulunmadığına dair küresel ölçekte yaygın bir uzlaşma bulunmaktadır.

Şekil 1: İkiliği aşmak: Süreklilik şemalarıyla cinsiyetin açıklanması (Killerman, 2014)

Kaynak: Academy of Science of South Africa (ASSAf), Diversity in Human Sexuality: Implications for Policy in Africa, Pretoria, May 2015, www.assaf.org.za/8-June-Diversity-in-human-sexuality1.pdf

Teşekkürler

İnsan Haklarının Geliştirilmesi ve LGBTİ Kişilerin İçerilmesi: Parlamenterler için bir El Kitabı, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nı temsilen Suki Beavers ve Boyan Konstantinov ile PGA'yı temsilen Mónica Adame ve Francisco Berreta tarafından ortaklaşa yazılmıştır.

Bu yayın, aralarında Hedi Abdelke , Elfatih Abdelraheem, Ainura Bekkoenova, George Block, Nicholas Booth, Claire Cabrol, David Donat Cattin, Charles Chauvel, Anna Chernyshova, Juana Cooke, Clifton Cortez, Mandeep Dhaliwal, Elona Dini, Ruth Fernandez, Lotte Geunis, Jean-Raphael Giuliani, Sabrina Gil Hued, Shelley Inglis, Marko Karadzic, Patrick Keuleers, Sayın Carol Kidu, Laurence Klein, Rosemary Kumwenda, Entela Lako, Olivier Pierre Louveaux, Osnat Lubrani, John Macauley, Hela Mathari, Phil Matsheza, Ian Mungall, Ernest Noronha, Gerardo Noto, Ozonnia Ojielo, Edlira Papavangjeli, Viviane Soso Ralimanga, Nadia Rasheed, Sarah Rattray, Noella Richard, Alex Roche, Amitrajit Saha, Karin Santi, Tilly Sellers, Edmund Settle, Maria Sjodin, Jessica Stern, Ferdinand Strobel, Maria Tallarico, Niina Tenhio, Alejandra Trossero, Isabelle Tschan, Christian Tshimbalanga ve Dieudonne Tshiyoyo'nun da bulunduğu pek çok kişinin katkı ve görüşlerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Kitabın editörlüğünü PGA adına Monica Adame ve Jennifer McCarthy ile Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı adına Suki Beavers yapmıştır.

29 Kasım 2015 tarihinde San Salvador'da gerçekleştirilen ve Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliğine dayalı Ayrımcılık Yasağını Yaygınlaştırmada Parlamenterlerin Rolü hakkında yapılan Strateji Oturumu'nda yayının ilk taslağını gözden geçiren Küresel Eylem için Parlamenterler (PGA) üyeleri, LGBTİ aktivistler, uzmanlar ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'ndan da çok değerli katkılar alınmıştır. Strateji Oturumu'nda paha biçilmez bir destek sağlayan Laurence Klein, Tatiana Rodriguez ve Ana Gabriela Suarez'e de ayrıca teşekkür ederiz.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) Birleşmiş Milletlerin küresel kalkınma ağıdır ve değişim savunuculuğu yaparak daha iyi bir yaşam inşa etmek için ülkelere bilgi, deneyim ve kaynak sağlar. UNDP, 170 civarında ülke ve bölgede çalışmaktadır; insani kalkınmanın ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nin gerçekleştirilmesine yardımcı olmak üzere ulusal ve yerel kapasitenin artırılmasını ve kalkınmanın ortaya çıkardığı zorluklar konusunda insanların kendi çözümlerini geliştirmelerini desteklemektedir. Çalışmalarımız üç temel alana odaklanmıştır: i) sürdürülebilir kalkınma; ii) yönetim ve barışın inşası; ve iii) iklim ve afet direnci geliştirme.

Küresel Eylem için Parlamenterler (PGA), dünya çapında seçikle işbaşına gelen 143 parlamentodan yaklaşık 1400 parlamenterin oluşturduğu hükümet dışı, parti dışı, uluslararası bir ağıdır ve insan hakları, hukukun üstünlüğü, demokrasi, ayrımcılık yasağı ve cinsiyet eşitliği konularında savunuculuk yapmaları için parlamenterleri bilgilendirmekte ve harekete geçirmektedir. 2013 yılında, PGA, eşitlik ve ayrımcılık yasağı konusundaki insan hakları ilkelerini yaymak ve Devletlerin taraf oldukları bölgesel ve uluslararası sözleşmeler uyarınca cinsel yönelim ile cinsiyet kimliği ve ifadesine bakılmaksızın tüm bireylere eşit davranma yükümlülükleri hakkında parlamenterleri duyarlı hale getirmek için Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliğine dayalı Ayrımcılığa Karşı Küresel Parlamentolar Kampanyası'nı (SOGI Kampanyası) başlatmıştır. SOGI Kampanyası ile dünyanın tüm bölgelerinden parlamenterler konuya duyarlı hale getirilmiş, Ceza Kanunu reformu (nefret suçlarına verilen cezaların artırılması) için Salvadorlu yasa koyucuların savunuculuk çabalarına katkıda bulunmuş ve parlamenterler ile LGBTİ topluluğu temsilcileri arasında anlamlı etkileşim kolaylaştırılmıştır. PGA; Arcus Foundation, Global Equality Fund, The Open Society Foundations, Hivos, Sigrid Rausing Trust ve Oak Foundation tarafından sağlanan destek için minnettardır. PGA'nın SOGI Kampanyası hakkında daha fazla bilgi için lütfen bkz.: www.pgaction.org/campaigns/discrimination-based-on-sexual-orientation-and-gender-identity.html.

El Kitabına Giriş ve Bir Eylem Çağrısı

Sayıları giderek artan araştırma ve verilerin yansıttığı üzere, dünyanın her yerinde lezbiyen, gey, biseksüel, trans ve interseks (LGBTİ) kişiler insan hakları ihlalleri yaşamaya ve dışlanmaya devam etmektedir. LGBTİ kişilerin istedikleri ve hak ettikleri şey; damgalanma, şiddet ve ayrımcılık olmaksızın yaşamlarını sürdürme; aileleri, toplulukları ve ülkelerine katkıda bulunma ve tam potansiyellerini gerçekleştirebilme onurudur. Parlamenterler bunun gerçekleşmesini sağlamada yaşamsal önem taşıyan bir role sahiptir.

İnsan Haklarının Geliştirilmesi ve LGBTİ Kişilerin İçerilmesi: Parlamenterler için bir El Kitabı Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ve Küresel eylem için Parlamenterler (PGA) tarafından birlikte üretilmiştir. Bu el kitabı, konuyla ilgili insan hakları çerçevelerini ortaya koymakta ve LGBTİ kişiler dâhil hiç kimsenin geride bırakılmamasını sağlamak için Gündem 2030'un uygulanması konusunda parlamenterlerin rolüne vurgu yapmaktadır. LGBTİ kişilerin haklarını geliştiren ve içermelerini sağlayan yasama, temsil ve denetim etkinlikleri için parlamenterlere destek olmak üzere tasarlanmış pratik ipuçları, araçlar ve kaynakları içermektedir.

Çok geniş bir yelpazede örnekler sunulmaktadır; bunların her biri dünyanın her bölgesinden parlamenterlerin LGBTİ kişilerin haklarını ve içermelerini destekleyen somut çabalarını yansıtmaktadır. Bu örnekler önemli deneyimleri ve çıkarılan dersleri sunmaktadır. Her birinin içerik ve stratejileri bağlama göre değiştiğinden, yaklaşım ve tarzları çeşitlilik göstermektedir. Örneklerin bazıları çok sayıda ülkede uygulamaya uygun iken, bazılarının uygulanabilirliği daha sınırlıdır.

Kullanılan her strateji tüm parlamenterlerin denemesi için uygun olmayabilir. Ancak örnekler, parlamenterlerin kendi yerel çevrelerinde kendi eylemlerini belirlemeleri için fikir geliştirmeleri, ilham almaları ve gerçek bir ilerleme kaydetmek için en stratejik ortakları aramaları amacıyla verilmiştir. Örneklerin birçoğu, parlamentoların LGBTİ örgütleri ile olduğu kadar geniş tabanlı sivil toplum koalisyonları ile de birlikte çalışmalarının karşılıklı yararlarını ortaya koymaktadır.

Önemli sayıda parlamenterin LGBTİ kişilerin haklarının geliştirilmesi ve içermeleri için somut adımlar atma kararlılığını göstermesi halinde, bunun derin etkisi olacaktır ve gerçek anlamda kimsenin geride bırakılmaması sağlanarak dünyanın dört bir köşesinde hukuki, politik ve sosyal norm değişiklikleri başlatılabilecektir.

Parlamententerler LGBTİ bireylere hangi meseleler için destek olabilir?

“Pek çok ülkede; lezbiyen, gey, biseksüel, trans ve interseks kişiler toplumun en yoksul ve en dışlanmış üyeleri arasında bulunmaktadır... Çalışmalar gey ve lezbiyen kişilerin orantısız ayrımcılık ve istismara uğradığını göstermektedir. Aileleri tarafından reddedilmekte... evlerinden atılmakta... ve okuldan kovulmaktadırlar. Çok sayıda LGBTİ kardeşimiz işsiz, evsiz ve hayatta kalmak için mücadele eder durumdadır.

Trans kişilerin durumu genel anlamıyla daha da kötüdür. Daha yüksek oranlarda evsizlik, yoksulluk ve açlıkla karşı karşıya bulunuyorlar. Bireyler ve aileleri için bu kişisel bir trajedidir. Toplum için ise insan yeteneği, yaratıcılığı ve ekonomik potansiyelinin utanç verici bir ziyanı.”

– Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Ban Ki-moon, Üst Düzey LGBT Ana Grup Etkinliği’nde yaptığı konuşma, “Kimsenin Geride Bırakılmaması: 2015 Sonrası Kalkınma Gündeminde Eşitlik ve İçerme,” New York 29 Eylül 2015

Homofobi ve lezbiyen, gey, biseksüel, trans ve interseks (LGBTİ) kişilere karşı diğer damgalama, şiddet ve ayrımcılık biçimleri, büyük ölçüde bu kişilerin toplumdaki dışlanmasına, sağlık hizmetlerine ve toplumsal hizmetlere erişimlerinin sınırlandırılmasına, toplumsal ve ekonomik kalkınmanın sekteye uğramasına neden olmaktadır.

LGBTİ aktivistler, örgütleri ve müttefiklerinin çabaları sayesinde önemli kazanımlar elde edilmiş olsa da dünyadaki hiçbir ülke henüz LGBTİ kişilere karşı ayrımcılığın tüm biçimlerini ve dışlanmalarını başarıyla sona erdirememiştir. Çoğunlukla cezalandırıcı yasalar ve/veya ayrımcılığa karşı etkili hukuki korumanın bulunmaması ile birlikte görülen homofobik ve transfobik tutumlar, dünyanın dört bir yanında lezbiyen, gey, biseksüel, trans ve interseks (LGBTİ) kişilerin¹ insan haklarının ciddi biçimde ihlal edilmesine neden olmaya devam etmektedir.

Hâlihazırda 73 ülke ve bölgede, aynı cinsiyetten yetişkinler arasında rızaya dayalı cinsel ilişki suç sayılmakta ve sekiz ülkede bu tür edimler ölüm cezası ile cezalandırılmaktadır.² Çok az sayıda ülke, trans kişilerin cinsiyet kimliğini yasal olarak tanımaktadır ve yalnızca iki ülke interseks kişilerin haklarını korumayı amaçlayan mevzuata sahiptir.³ Çoğu yerde, LGBTİ olmak dışlanma, ayrımcılık, şiddet ve hatta ölümle sonuçlanabilmektedir. Cezalandırıcı yasaların kaldırıldığı ve toplumsal tutumların değişmeye başladığı yerlerde bile LGBTİ kişiler yaşamın pek çok alanında dışlanmaya devam etmekte ve damgalanma, ayrımcılık ve şiddet yaşamaya devam etmektedir.

1 Her ne kadar lezbiyen, gey, biseksüel, trans ve interseks kişilerden bir grup (LGBTİ) olarak bahsedilse de bireylerin bu çeşitli gruplar içinde ve arasında deneyimledikleri ayrımcılık ve dışlanma çok önemli farklılıklar gösterebilmektedir. Bu konuda ayrıca, ırk, etnik köken, din, yaş, yerli halklardan olma durumu, engellilik ve benzeri ilave ve bunlarla kesişen etkenler de dikkate alınmalıdır.

2 Carol, Aengus, State Sponsored Homophobia: A World Survey of Sexual Orientation Laws: Criminalization, Protection and Recognition, 11. Basım, Mayıs 2016 (ILGA). Kaynak: http://ilga.org/downloads/02_ILGA_State_Sponsored_Homophobia_2016_ENG_WEB_150516.pdf

3 Malta ve Şili.

Son yıllarda LGBTİ kişiler için insan hakları korumasını güçlendirmek üzere çoğu ülkenin kararlı çaba sarf ettiğini belirtmek gerekir. Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğini kapsayan ve bu temelde ayrımcılıkla karşılaşan LGBTİ kişiler lehine çözümler ve yaptırımlar sağlayan ayrımcılıkla mücadele yasaları dâhil bir dizi yeni yasa çıkarılmıştır. Ülkeler, homofobik ve transfobik nefret suçlarına karşı yasalar çıkarmış; aynı cinsiyetten kişilerin birlikteliklerini tanımış ve trans kişilerin tercih ettikleri cinsiyetlerini yansıtan resmi belgeleri çıkarmalarını kolaylaştırmıştır. Elbette, LGBTİ kişilerin insan haklarını ve içerilmelerini güçlendirmek üzere yasalar yapılan ya da yasalarında reform yapan her ülkede, parlamenterler merkezi bir rol oynamıştır.

Araştırmalar, LGBTİ kişilerin yaşadıkları ayrımcılık ve dışlanmanın derinliği ve kapsamı ile LGBTİ kişilerin, ailelerinin, topluluklarının ve ülkelerin karşılamak zorunda kaldığı fiziksel, duygusal, ekonomik ve sosyal maliyetler hakkında büyük ihtiyaç duyulan kanıtları ancak kısa süre önce sunmaya başlamıştır. Örneğin, kısa süre önce yapılan bir Dünya Bankası çalışması Hindistan'da LGBTİ kişilere karşı ayrımcılığın istihdam ve sağlık eşitsizlikleri açısından maliyetinin 1,9 ila 30,8 milyar ABD doları civarında olduğunu ortaya çıkarmıştır.⁴

LGBTİ kişilere karşı ayrımcılık ve dışlanmanın insan hakları ve sürdürülebilir insani kalkınma üzerinde neden olduğu ağır etkilerin bütünüyle anlaşılması ve bunun tersine içermeci süreçlerle özgürlük ve eşitliğin yaratabileceği yararlar hakkında bilinçlenme, LGBTİ meseleleri konusunda etkili parlamento eylemleri yapılmasına yardımcı olacaktır. Bu El Kitabı, LGBTİ kişilerin insan haklarının ve içerilmesinin geliştirilmesi konusunda parlamenterlerin çalışmalarına bilgi desteği sağlamayı ve bu eylemleri kolaylaştırmayı amaçlamaktadır.

SORUN NEDİR?

Homofobi, transfobi ve LGBTİ kişilere karşı diğer damgalama ve ayrımcılık biçimleri kalkınmayı engellemekte ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'ne doğru ilerlemeyi küresel ve yerel ölçekte tehdit etmektedir.

LGBTİ kişiler çeşitlilik gösterdiğinden bu konular özellikle karmaşıktır.

LGBTİ kişilerin karşılaştıkları ayrımcılık ve dışlama, ulusal ve küresel verilere sahip olmadığımızdan genellikle görünmemektedir.

4 Badgett, Lee (2014). *The Economic Cost of Stigma and the Exclusion of LGBT People: a case study of India*. Dünya Bankası Grubu.

Uluslararası İnsan Hakları Çerçevesi ve LGBTİ Kişiler

İnsan hakları ilkeleri, normları ve standartları, LGBTİ kişilere karşı ayrımcılığın ve dışlanmalarının sona erdirilmesi için farkındalık artırma ve özel eylemlerin savunuculuğunun yapılması çabalarının merkezinde yer almaktadır. Bu, sadece LGBTİ kişiler için geçerli olacak ya da onların yararlanacağı yeni 'LGBTİ haklarının' ortaya konulduğu anlamına gelmez. Aksine, uluslararası insan hakları hukuku, LGBTİ kişiler dâhil herkesin ayrımcılığa karşı korunması gerektiğini açık biçimde ortaya koymaktadır. Ayrıca Devletlerin LGBTİ kişilerin insan haklarının saygı görmesi, korunması ve gerçekleştirilmesi konusundaki hukuki yükümlülükleri uluslararası insan hakları hukukunda iyi bilinmektedir.

LGBTİ kişilerin insan haklarının ve içerilmesinin geliştirilmesi hakkındaki yükümlülüklerini gerçekleştirmek amacıyla, parlamenterler, çalışmalarında uygulayacakları insan hakları norm ve standartlarına aşına hale gelmelidir. İnsan hakları bildireleri, sözleşmeleri, organları ve mekanizmalarından oluşan uluslararası insan hakları çerçevesi zaman içinde gelişmiştir; bu bütünlüklü yapı, herkesin sahip olduğu insan haklarının içeriğini ve Devletlerin bu hakların herkes için gerçekleştirilebilmesi yükümlülüklerini açıklamaya yardımcı olmaktadır.

Cinsel yönelim, cinsiyet kimliği ya da cinsel özellikleri temelinde ayrımcılık yasağı doğrudan herhangi bir uluslararası insan hakları sözleşmesinde geçmemektedir; ancak bu temelde ayrımcılığın yasaklanmasının açık biçimde görülmesi için buna gerek yoktur. Devletlerin LGBTİ kişileri ayrımcılığa karşı korumaları ve ayrımcılığın ortaya çıkması halinde özel adımlar atmaları zorunludur. Gerçekten de, son yıllarda, LGBTİ kişilerin insan haklarının ihlali hakkındaki endişeler daha fazla dikkat çekmektedir ve bu alanda giderek büyüyen bir insan hakları hukuku bulunmaktadır.

İnsan hakları sözleşmelerinin yorumlanmasından ve izlenmesinden sorumlu sözleşme organlarının çoğu, LGBTİ kişilerin haklarının ihlal edildiğini tespit etmiş ve Devletleri bu ihlaller için sorumlu tutmuştur. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi tarafından kurulan Evrensel Periyodik İnceleme süreci yoluyla Üye Devletlerin insan hakları karnelerinin (diğer Üye Devletler tarafından) incelenmesi sırasında, Devletlerin LGBTİ kişilerin insan haklarının korunması için yasalarını ne yönde değiştirmeleri ya da başka hangi adımları atmaları gerektiği konularında tavsiyeler verilmektedir.⁵

Cinsel özellikleri temelinde ayrımcılığa uğrayan interseks kişilerin haklarını korumak üzere yasa çıkarma konusunda ilerleme görece daha yavaştır ve daha çok yasal tanıma ve rızaya dayalı olmayan cerrahi müdahalelerin ("düzeltici ameliyatlar") yasaklanmasına odaklanılmıştır. Bazı ülkelerde polis, cezaevi görevlileri, öğretmenler, sosyal çalışmacılar ve diğer görevliler için eğitim programları düzenlenmiştir. Birçok eğitim kurumu zorbalıkla mücadele programları uygulamaktadır. Avustralya'daki Senato ise interseks kişiler ile engelli kişilerin zorla ya da rızaları olmadan kısırlaştırılmaları konusunda bir araştırma yapmış ve bunun sonucunda partiler arası ortak bir rapor yayımlamıştır.⁶ İnterseks kişilerin yaşadıkları ayrımcılık ve dışlanmanın iyi anlaşılmasını ve belgelenmesini sağlamak ve bunun önlenmesi ve gereken tedbirleri almak için yapılması gereken daha pek çok şey bulunmaktadır. Ne yazık ki bu konuda yararlanılabilecek çok az sayıda kaynak olduğundan, bu El Kitabı'nda interseks kişilerin dışlanmalarının ve ayrımcılığa uğramalarının önlenmesi için parlamenterlerin yürüttükleri çalışmalar derinlemesine ele alınmamakta ve bu konuda az örnek verilmektedir. Açıkçası, bu daha fazla dikkat ve destek sarf edilmesi gereken bir alandır ve parlamenterler ülkelerinde bunun gerçekleşmesini sağlamak için önemli bir rol oynayabilirler.

5 Evrensel Periyodik İnceleme veritabanı, her ülke için cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği dâhil tematik bilgiler sunmaktadır. Bkz. sayfa 48: www.upr-info.org/database/les/Database_Issues_explanation.pdf.

6 Avustralya Parlamentosu, Avustralya'da interseks kişilerin zorla ya da rızaları olmaksızın kısırlaştırılması hakkında ikinci rapor, 2013, Canberra, http://www.aph.gov.au/Parliamentary_Business/Committees/Senate/Community_Airs/Involuntary_Sterilisation/Sec_Report/index.

***“Yogyakarta İlkeleri; aktivistler, ulusal ve uluslararası insan hakları savunucuları, Birleşmiş Milletler Özel Raportörlerinin yanı sıra farklı alanlardan akademisyenler, kuramcılar ve farklı hareketleri inşa eden kişilerin sağladığı katkılar ile işbirliğine dayalı bir sürecin sonucunu temsil etmektedir. Yogyakarta İlkeleri’nin asıl hedef kitlesi Devletlerdir; ancak insan haklarının yaygınlaştırılması ve korunması için çalışan çeşitli paydaşlar için de önemli bazı tavsiyeler içermektedir. İlkeler, LGBTİ kişilerin Devlet hizmetlerine erişirken ya da genel olarak topluma katılırken eşitlikçi olmayan muamelelerle nasıl karşılaştığı ya da karşılaşılabileceği meselesini ele almaktadır. Yogyakarta İlkeleri’nin oluşturulmasından bu yana yaklaşık 10 yıl geçmiştir ve bu metnin yakın zamanda gözden geçirilmesi söz konusu olabilir. Bu, İlkeler’in trans ve interseks kişiler için de uygulanmasını güçlendirebilmek için büyük bir fırsat olacaktır.”*”**

– Boris Dittrich, Human Rights Watch LGBTİ Hakları Programı Savunuculuk Direktörü,
Hollandada eski Parlamenter ve PGA üyesi

Parlamenteerlerin ayrıca ülkeleri için geçerli olabilecek ilgili bölgesel insan hakları bildirgeleri, mekanizmaları ve organları hakkında bilgiye sahip olmaları da yararlı olacaktır.

Bu konuda en önemli insan hakları araçlarından biri Yogyakarta İlkeleri’dir. Tam adı “Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliği ile ilişkili olarak Uluslararası İnsan Hakları Hukukunun Uygulanmasına dair Yogyakarta İlkeleri” olan Yogyakarta İlkeleri, LGBTİ kişileri etkileyen meselelerde uluslararası insan hakları hukuku standartlarını uygulayan bir ilkeler bütünüdür. Adını kabul edildiği Endonezya kentinden alan Yogyakarta İlkeleri, belirli hakları ve LGBTİ kişilerin haklarını kullanabilmelerini sağlama konusunda Devletlerin görev ve yükümlülüklerini belirlemektedir.

Yogyakarta İlkelerinin özetini bir sonraki sayfada bulabilirsiniz; metnin tamamı ise Ek 1’de yer almaktadır.⁷

İnsan hakları bildirgeleri, anlaşmaları, organları ve mekanizmalarının diğer tavsiyeleri için Ek 2’ye bakılabilir.

⁷ Yogyakarta İlkeleri için bkz.: www.yogyakartaprinciples.org

Yogyakarta İlkeleri: Bir Özet

Yogyakarta Bildirgesi ve İlkeleri bağlayıcı olmasa da parlamenterler (ve diğerleri) için önemli bir kaynaktır. Aşağıda bu ilkelerin bir özeti yer almaktadır.

Evrensel insan haklarından yararlanma hakkı, ayrımcılığa uğramama hakkı ve kanun önünde tanınma hakkı: 1. İlke'den 3. İlke'ye kadar olan kısım, insan haklarının evrenselliğini ve herkese ayrımcılık yapılmaksızın uygulanması konusunu ortaya koyar. Herkesin, cinsel yönelim ya da cinsiyet kimliğine bakılmaksızın kanun önünde tanınma hakkı bulunmaktadır. Kısırlaştırma ya da cinsiyetin yeniden tayini benzeri zorla uygulanan tıbbi müdahaleler yasal tanınma için zorunlu kılınamaz.

Kişisel güvenlik hakkı: 4. İlke'den 11. İlke'ye kadar olan kısım; yaşam, şiddet ve işkenceye uğramama, mahremiyet, adalete erişim, keyfi olarak özgürlüğünden mahrum bırakılmama ve insan ticaretine karşı korunma temel haklarını içermektedir.

Ekonomik, sosyal ve kültürel haklar: 12. İlke'den 18. İlke'ye kadar olan kısım; ekonomik, sosyal ve kültürel hakların kullanılmasında ayrımcılık yasağını ele almaktadır. Bu kapsamda istihdam, barınma, sosyal güvenlik ve eğitim haklarının yanı sıra aydınlatılmış onam ve yeniden cinsiyet tayini terapisi haklarıyla birlikte cinsel sağlık ve üreme sağlığı hakları yer almaktadır.

İfade, düşünce ve örgütlenme hakları: 19. İlke'den 21. İlke'ye kadar olan kısım, Devlet müdahalesi olmaksızın kişinin cinsel yönelim ya da cinsiyet kimliği temelinde kendisini, kimliğini ve cinselliğini ifade etme özgürlüğünü ortaya koymaktadır. İfade özgürlüğü hakkının yanı sıra herkesin barışçıl toplantılara katılma ve örgütlenme hakkı bulunmaktadır.

Dolaşım serbestisi ve sığınma hakkı: 22. ve 23. İlkeler kişinin cinsel yönelim ya da cinsiyet kimliği temelindeki zulümden kaçarak sığınma talebinde bulunma hakkını vurgulamaktadır.

Kültür ve aile yaşamına katılma hakları: 24. İlke'den 26. İlke'ye kadar olan kısım, kişinin cinsel yönelim ya da cinsiyet kimliğine dayalı ayrımcılığa uğramaksızın aile kurma ve toplumlarının kültürel yaşamına ve kamu işlerine katılma haklarını ele almaktadır.

İnsan hakları savunucularının hakları: İlke 27, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği ayrımcılığına maruz bırakılmaksızın insan haklarını savunma ve teşvik etme hakkını ele alır; ayrıca Devletlerin bu alanlarda çalışan insan hakları savunucularının korunmasını sağlama yükümlülüğünü belirtir.

Tazmin ve hesap verilme hakları: 28. ve 29. İlkeler hak ihlalcilerinin yaptıklarından sorumlu tutulması ve hak ihlaline uğrayanların uygun biçimde tazmin edilmesi haklarını açıklamaktadır.

Ek tavsiyeler: İlkelerde; ulusal insan hakları kurumları, meslek örgütleri, fon kuruluşları, sivil toplum örgütleri, İnsan Hakları Yüksek Komiseri, Birleşmiş Milletler organları, sözleşme organları, Özel Usul mekanizmaları ve diğerleri için 16 ek tavsiye yer almaktadır.

Birleşmiş Milletler ile LGBTİ Kişilerin Hakları ve İçerilmeleri

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri ve diğer pek çok üst düzey Birleşmiş Milletler yetkilisi tarafından LGBTİ kişilerin yaşadıkları insan hakları ihlalleri ile ilgili endişeler dile getirilmektedir. Fon programları, uzmanlaşmış organları ve bağlı kuruluşları ile birlikte Birleşmiş Milletler kendi çalışma alanlarında LGBTİ kişilerin karşılaştığı öncelikli meseleleri giderek artan biçimde ele almaktadır.

Konuyla ilgili eylemler arasında yer alanlar:

- Mart 2011’de, Kolombiya, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelindeki şiddet olaylarının ve bununla ilgili insan hakları ihlallerinin sona erdirilmesi için Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi’ne sunulmak üzere bir **Ortak Açıklama** sunmuştur. 80’i aşkın Birleşmiş Milletler Üyesi Devlet adına sunulan bu açıklama, açık biçimde dünyanın tüm bölgelerinde insanların cinsel yönelimleri ve cinsiyet kimlikleri temelinde yaşadıkları kabul edilemez muameleyi ele almıştır. Üye Devletlerin tamamının bu ortak açıklamaya katılmamış olması, LGBTİ kişilerin hakları talep ederken karşılaştıkları süregelen zorluklara işaret etmektedir.
- Haziran 2011’de, Birleşmiş Milletler **İnsan Hakları Konseyi LGBTİ kişilere karşı şiddet ve ayrımcılık suçlarının dünya çapında işlendiğini açıklayan 17/19 sayılı Kararını kabul etmiştir.** Karar, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiseri’nin (OHCHR) bu konularda bir rapor hazırlamasını talep etmiştir. OHCHR tarafından Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi’ne sunulan bu rapor, LGBTİ kişiler tarafından yaşanan sorunları özetlemekte ve her Devletin tüm yurttaşlarının haklarını koruma görevini tekrarlamaktadır.⁸ Rapor, tüm Devletlerin ciddi şiddet olaylarını **soruşturmasını**, eşcinselliği suç haline getiren **yasaları kaldırmasını** ve cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelinde ayrımcılığı önleyecek **yasaların çıkarılmasını** tavsiye etmektedir.
- Temmuz 2013’te, OHCHR, LGBTİ topluluğunu etkileyen şiddet, ayrımcılık ve diğer insan hakları ihlalleri hakkında farkındalık artırma ve cinsel yönelimleri ve cinsiyet kimliklerine bakılmaksızın eşitliği herkes için yaygınlaştırma konulu **Özgür ve Eşit Kampanyası’nı (Free & Equal Campaign)**⁹ düzenlemiştir.

“**Tamamı tek bir rehber ilkeye dayanan 17 sürdürülebilir kalkınma hedefi bulunmaktadır: kimsenin geride bırakılmaması. Bu vizyonu ancak cinsel yönelim ya da cinsiyet kimliklerine bakmaksızın herkese erişebilirsek gerçekleştirebiliriz.**”

– Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Ban Ki-moon, Üst Düzey LGBT Ana Grup Etkinliğinde yaptığı konuşma, “Kimsenin Geride Bırakılmaması: 2015 Sonrası Kalkınma Gündeminde Eşitlik ve İçerme,” New York 29 Eylül 2015

8 Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi, Bireylerin cinsel yönelim ve cinsiyet kimlikleri nedeniyle karşılaştıkları ayrımcı yasalar, uygulamalar ve şiddet olayları hakkında Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiseri’nin Raporu, UN Doc. A/HRC/19/41, (17 Kasım 2011).

9 www.unfe.org.

- Eylül 2015'te, 12 Birleşmiş Milletler kuruluşu LGBTİ yetişkinler, ergenler ve çocuklara karşı şiddet ve ayrımcılığın sonlandırılması için Devletlere acil olarak harekete geçmeleri konusunda çağrıda buldukları bir **Ortak Açıklama** yayımlamıştır. Buna göre: "[H]erkesin şiddet, zulüm, ayrımcılık ve damgalanma olmaksızın yaşama konusunda eşit hakları bulunmaktadır. Uluslararası insan hakları hukuku, Devletlerin ayırım gözetilmeksizin herkesin bu haklara sahip olabilmesi konusundaki yükümlülüklerini ortaya koymaktadır. Çoğu ülkede LGBTİ kişilerin haklarını koruma konusunda artan çabaları memnuniyetle karşılasak da dünyanın her yerinde milyonlarca LGBTİ kişinin, LGBTİ olarak algılananların ve ailelerinin yaygın insan hakları ihlalleri ile karşılaşmaları nedeniyle ciddi endişeler taşıyoruz. Bu, uyarı ve eylem nedenidir."¹⁰

Birleşmiş Milletler kuruluşları bu Ortak Açıklama'da, LGBTİ kişilerin insan haklarına uyulmamasının ve bu kişilerin şiddet ile ayrımcı yasa ve uygulamalardan korunmamasının ciddi uluslararası insan hakları ihlalleri olduğunu belirtmektedir. Bu eksiklikler HIV benzeri sağlık problemlerinin artmasını ve toplumsal ve ekonomik dışlanmayı beraberinde getirmektedir.¹¹ Bu türden bir dışlanmanın; insan onuruna yakışan istihdamın, ekonomik büyümenin ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nin (SKH) elde edilmesi yönünde ilerleme üzerindeki olumsuz etkileri de belirtilmektedir. Ayrıca bu kuruluşlar Devletlerin uluslararası hukuk uyarınca birincil görevlerinin herkesi ayrımcılık ve şiddetten korumak olduğunu vurgulamaktadır. Bu nedenle söz konusu ihlaller; hükümetler, parlamentolar, yargı organları ve uluslararası insan hakları kurumlarının acil olarak müdahale etmesi gereken konulardır. Ortak Açıklama'da yer alan tavsiyeler (bkz. Ek 4), LGBTİ kişilerin şiddet ve ayrımcılıktan korunmasına ve ayrımcı yasaların iptaline odaklanmaktadır. Ayrıca, bu ilerlemenin sağlanması için açıklamada imzacı olanlar tarafından Üye Devletlere destek önerilmektedir.

10 "Ending Violence and Discrimination Against Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender and Intersex People," Uluslararası Çalışma Örgütü, OHCHR, UNAIDS Sekreteryası, UNDP, UNESCO, Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiseri, UNICEF, Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suçla Mücadele Örgütü, BM Kadın Örgütü, Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı ve Dünya Sağlık Örgütü, 29 Eylül 2015, www.ohchr.org/EN/Issues/Discrimination/Pages/JointLGBTIstatement.aspx.

11 UNDP, 'Connecting the Dots: Strategy Note, HIV, Health and Development 2016–2021', UNDP, New York, Haziran 2016, <http://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/hiv-aids/hiv--health-and-development-strategy-2016-2021.html>.

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ve Kimseyi Geride Bırakmama Taahhüdü

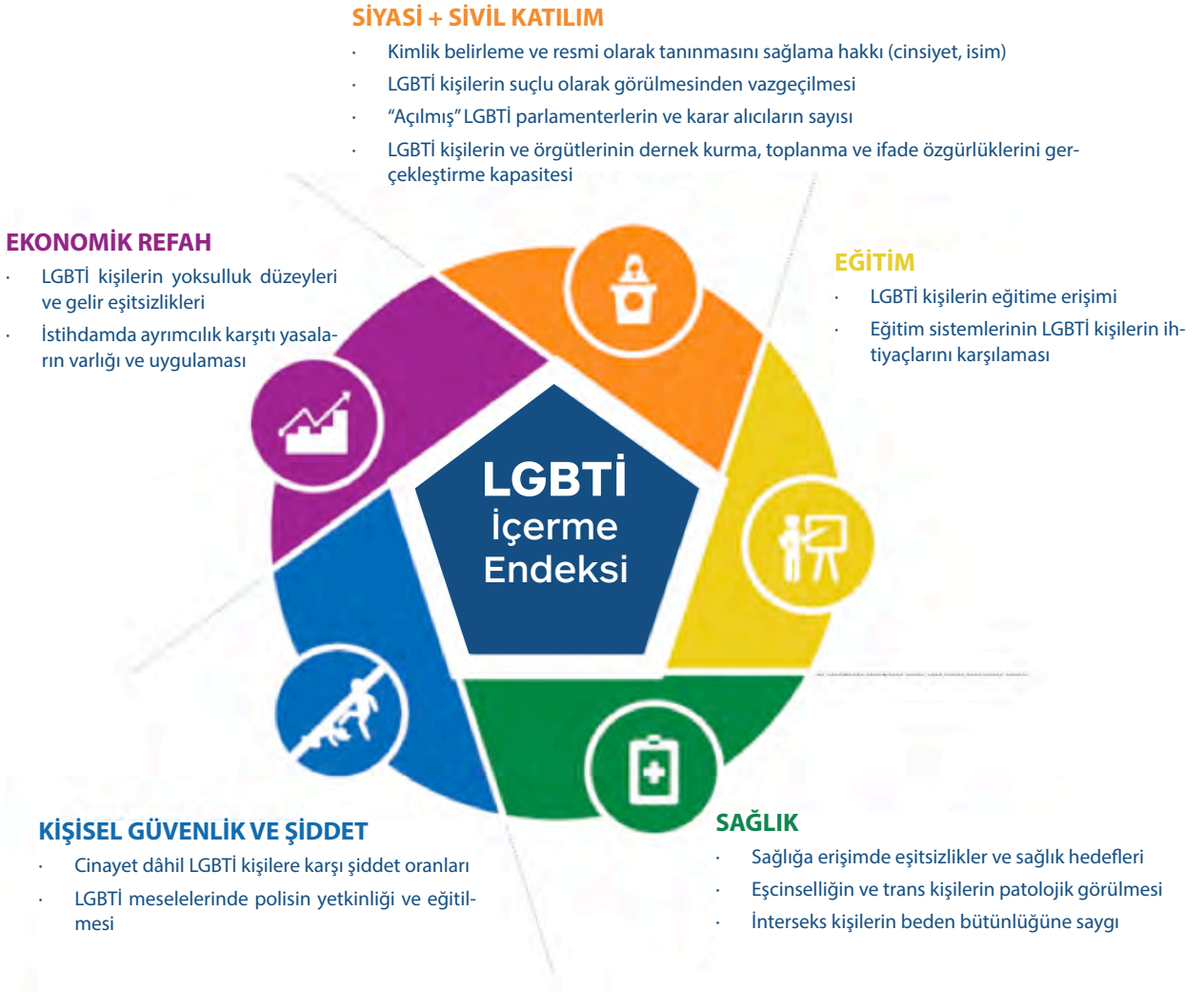
Eylül 2015'te, 193 Birleşmiş Milletler Üyesi Devlet, 2030 yılına kadar yoksulluğun sona erdirilmesi, eşitsizlik ve adaletsizlikle mücadele ve iklim değişikliği ile mücadele çabalarının küresel çerçevesi olarak Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'ni (SKH) oybirliği ile kabul etmiştir. Bu gündemin merkezinde kimseyi geride bırakılmaması taahhüdü yer almaktadır. Tıpkı diğer marjinalleştirilmiş kişiler gibi LGBTİ kişiler de içerilmezlerse, bu hedeflerin elde edilmesi olanaksız olacaktır.

SKH'nin elde edilmesi için sağlam ve güvenilir verilere ve kanıta dayalı araştırmalara ihtiyaç vardır; bu sayede hukuki, siyasi ve programatik çerçevelere bilgi sağlanabilir. Ancak şu anda LGBTİ kişilerin içerilmesi konusunda küresel veri konusunda büyük bir açık söz konusudur.

Bu açığın kapatılması ve Gündem 2030'un uygulanmasının desteklenmesi için 10 Aralık 2015'te, UNDP, LGBTİ kişilerin içerilmesini geliştirecek kanıta dayalı kalkınma stratejilerine katkı sağlayacak bir LGBTİ İçerme Endeksi geliştirme çalışmasını yönlendirme taahhüdünde bulunmuştur. Kapsamlı sektörler arası istişareler ve sivil toplum istişarelerinin ardından, LGBTİ İçerme Endeksi'nin beş öncelikli boyutu belirlenmiştir: siyasi ve sivil katılım, ekonomik refah, kişisel güvenlik ve şiddet, sağlık ve eğitim.

–UNDP, LGBTİ İçerme Endeksi Kavramsal Çerçeve Notu, Haziran 2016.

UNDP liderliğinde hazırlanan LGBTİ İçerme Endeksi

Parlamenteerlerin yapabilecekleri

Gündem 2030, SKH'nin uygulanmasında "mevzuat çıkarma, bütçe kabul etme ve taahhütlerimizin etkili uygulaması için hesap verebilirliğin sağlanmasındaki rolleri ile" parlamenteerlerin desteğini açıkça belirtmektedir.¹²

Cinsiyet eşitliğinin geliştirilmesi ve kadının güçlendirilmesi nasıl cinsiyetlerine bakılmaksızın tüm parlamenteerlerin sorumluluğu ise, aynı biçimde, LGBTİ kişilerin haklarının ve içerilmelerinin geliştirilmesi de cinsel yönelim ya da cinsiyet kimliklerine bakılmaksızın tüm parlamenteerlerin sorumluluğudur.

Parlamenteerler; temsil, yasama ve denetim işlevleri nedeniyle seçim çevrelerinde ve ülkelerinde kamuoyu ile siyasi ve hukuki çerçeveleri şekillendirmede önemli bir rol oynamaktadır.

Parlamenteerlerin LGBTİ haklarını teminat altına almak için gerçekleştirebilecekleri eylemlerden bazıları aşağıda sıralanmaktadır.

Yasama rolü kapsamında

- Özel olarak cinsel yönelim, cinsiyet kimliği ve cinsel özellikler temelinde ayrımcılığı yasaklayan kapsamlı yasalar çıkarın.
- LGBTİ kişiler için adalet, konut, istihdam, sağlık hizmeti, eğitim ve yasal tanınmaya (örneğin resmi belgeler) erişimi önceliklendirin.
- Cinsiyet kimlikleri ve ifadeleri temelinde trans kişilerin suçlu olarak gösterilmesine neden olan ve aynı cinsiyetten yetişkinler arasında rızaya dayalı cinsel ilişkiyi suç haline getiren yasaları yürürlükten kaldırın.
- Aşağıdakiler yoluyla bireyleri homofobik ve transfobik şiddetten koruyun:
 - ✓ Gerçek ya da algılanan cinsel yönelimleri ve cinsiyet kimlikleri temelinde hedef olanlar dâhil herkesi şiddetten koruyan nefret suçu yasalarını çıkarılması ve
 - ✓ Nefret saikli şiddet olaylarının, sığınmanın ve polis korumasının izlenmesi ve raporlanması konularında mekanizmaların kurulması için mevzuatın güçlendirilmesi.

“Parlamenteerler olarak LGBTİ kişiler dâhil tüm bireylerin haklarını koruyan ve yaşamlarına, fiziksel bütünlüklerine, ahlaki değerlerine ve özgürlüklerine saygı duyulmasını sağlayan yasalar çıkarmalıyız.

Küresel Eylem için Parlamenteerler'in bu deneyim ve dersleri dünyanın diğer parlamenteoları ile paylaşma gibi önemli bir görevi bulunmaktadır ve ben insan hakları alanındaki bu önemli çalışmayı ülkemde ve dışarıda etkin biçimde desteklemeye devam edeceğim.”

– Mario Tenorio, El Salvador Yasama Meclisi Mevzuat ve Anayasa Komitesi Başkanı ve PGA Üyesi

12 Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, A/Res/70/1 Parag. 45, Genel Kurul Kararı 70/1 – “Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development”, <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld>.

- Varsayılan ya da gerçek cinsel yönelim ve cinsiyet kimlikleri temelinde kişilerin hedef alınması dâhil tüm şiddet ve ayrımcılık biçimlerini uygun şekilde yasaklayan ve cezalandıran yasalar çıkararak, devlet ya da devlet dışı aktörler tarafından gerçekleştirildiğine bakılmaksızın, şiddet olayları için cezasızlığı sona erdirin.
- İnsan hakları ihlali suçunu işleyenlerin doğru biçimde soruşturulması ve titiz biçimde kovuşturulmasını sağlayacak yeterli düzenlemeleri çıkarın ve mağdurların korunması için adli usulleri belirleyin.
- Ulusal mevzuatı, ayrımcılık yasağı açısından, mevcut bölgesel ve uluslararası yükümlülükler ile uyumlandırma amacıyla gözden geçirin.
- Uluslararası insan hakları sözleşmelerinin onaylanmasına üst düzey yönetim desteği sağlanması ve iç hukukun bu sözleşmelerle uyumlu hale getirilerek uygulanması için savunuculuk yapın.
- Cinsel yönelim, cinsiyet kimliği, cinsiyet ifadesi ve cinsel özellikler (SOGIESC) konularını da yetki alanına dâhil eden Ulusal İnsan Hakları Kurumlarının ve/veya LGBTİ kişilerin hakları ve içerilmeleri konusunda çalışmak üzere bir görev tanımı ve uzmanlığı olan özelleşmiş kuruluşların kurulmasını sağlayacak kanunlar çıkarın.
- Irk, etnisite, din, cinsiyet vb. temellerde ayrımcılık dâhil diğer savunmasız durumdaki grupların da korunması için yapılacak hukuk reformu çalışmalarına SOGIESC alanındaki çalışmaların da eklenmesiyle geniş tabanlı koalisyonlardan daha fazla destek alın.

Temsil rolü kapsamında

- Eşitliğin ve ayrımcılık yasağının yaygınlaştırılması ve toplumda ve seçim bölgelerinde LGBTİ kişiler için endişe yaratan ve acil olarak ele alınması gereken konularda harekete geçilmesi için savunuculuk yapın.
- Seçilmiş bir temsilci olarak, LGBTİ kişilerin en azından diğerleri ile aynı düzeyde hizmete erişimlerinin önünde engel olmamasını sağlayın.
- Ülkede çalışan sivil toplum örgütleri ve insan hakları savunucularına ulaşarak ve onlarla birlikte çalışarak LGBTİ kişilerin yaşadıkları insan hakları ihlalleri ve bunları ele almanın en iyi yolları hakkında bilgi edinin.
- LGBTİ kişilerin haklarının savunuculuğunu yapan gençlik örgütleri, hareketler ve ağlar dâhil sivil toplum örgütleriyle ve sağlık, adalet, konut, eğitim, nüfus işleri ve diğer kamu hizmetlerine erişim konusundaki deneyimlerinden ve tanıklıklarından yararlanmak üzere HIV/AIDS ile yaşayan kişi gruplarıyla diyalog kurun.
- Ülkenizde LGBTİ hakları ile ilgili iyi uygulamaları, çıkarılan dersleri ve diğer bilgileri dünyanın farklı yerlerinden meslektaşlarınızla paylaşın ve bu alanda küresel ve bölgesel ölçekte parlamentolar düzeyinde çalışmalara katkıda bulunun.
- LGBTİ örgütlerini tanıyın, etkinliklerini destekleyin, ONUR yürüyüşlerine katılın, kamuya LGBTİ kişilerin hakları ve içerilmesi lehine açıklamalar yapın.
- Kitle iletişiminin ve sosyal medya erişiminin etkili kullanılması yoluyla; LGBTİ kişilerin insan hakları ve içerilmeleri ile ilgili olumlu mesajları yaygınlaştırın, LGBTİ kişilerle olumlu diyalogu teşvik edin, medyada ayrımcılık ve damgalamaya karşı çıkın; LGBTİ gruplar, destekçileri ve medya arasında diyalog ve beraber hareketi kolaylaştırın.
- LGBTİ kişiler için önem taşıyan mesele ve kararların bilinmesini ve harekete geçilmesini sağlayın.
- Kolluk görevlileri dâhil tüm kamu sektöründe LGBTİ topluluğu hakkında farkındalığı artırın ki bu sayede LGBTİ kişilerin deneyimlediği ayrımcılık biçimlerini tespit ederek ele alabilsinler.

Denetim rolü kapsamında

- LGBTİ kişilerin ihtiyaçlarını tüm çeşitliliği göz önüne alarak karşılayacak program ve politikalara ulusal bütçeden yeterli kaynak ayrılmasını sağlayın.
- İnsan hakları, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği tartışmalarını mevcut bölgesel işbirliği mekanizmalarında başlatın, yaygınlaştırın ve üye ülkeler arasında bilginin ve iyi uygulama örneklerinin paylaşılmasını kolaylaştırın.
- Hükümet politika ve planlarının uygulanması kapsamında herkes için eşitlik ve ayrımcılık yasağının geliştirilmesini izleyin ve LGBTİ kişilerin ihtiyaçlarının ele alındığından emin olun.
- Kamu kurumlarının (polis dâhil) LGBTİ kişilerin hakları ve içerilmeleri ile ilgili eğitim ve uygulamalarını izleyin ve denetleyin; ve ciddi endişelerin ortaya çıkması halinde parlamento tarafından inceleme yürütülmesini talep edin.
- Şiddet ya da ölüm tehdidi alan LGBTİ aktivistlerin korunması için hükümetlere çağrı yapın.
- Belirli politika, plan ya da yasaların uygulanmasında ortaya çıkan ve eşitlikle ilgili olan sistematik engelleri tespit edin.
- LGBTİ kişilerin insan haklarına saygı gösterilmesini sağlayan yeni ve mevcut politika ve yasaların uygulanması için yeterli kaynak ayrılmasını teminat altına alın ve etkililiklerini sağlayın.
- Ulusal İnsan Hakları Kurumları ile işbirliği yaparak sivil toplum ve hükümet arasındaki açıklığın kapatılmasını sağlayın.
- İnsan hakları sözleşmeleri, protokolleri, özel incelemeler vb. kapsamında yer alan raporlama yükümlülüğüne uyum kültürünü yaygınlaştırın.
- SKH'nin uygulanması, izlenmesi ve bunlarla ilgili hesap verebilirlik konusunda gençliğin liderliğindeki LGBTİ örgütlerinin ve hareketlerinin dâhil olmasının desteklenmesi dâhil, LGBTİ kişilerin ulusal kalkınma planları ve SKH raporlama süreçlerine katılmalarını yaygınlaştırın.

Parlamentoyla birlikte çalışma

- Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelinde ayrımcılık ve dışlanmanın ele alınması için duyarlılık artırma kampanyalarını da içerecek biçimde parlamenterler arasında diyalog ve hoşgörüyü teşvik edin.
- Parlamentolarda genellikle çok az sayıda olan ve kendileri ayrımcılık, damgalanma ve tacize uğramış olabileceklerinden "açık" olmayan LGBTİ parlamenterlerin özel yaşamlarına destek olun ve saygı gösterin.
- Ayrımcı ve dışlayıcı dil ya da eylemleri savunan parlamenterlerle mücadele edin ve bu eylemlerin engellenmesi için somut adımlar atın.
- Eşitlik ve ayrımcılık yasağı konusunda çalışan diğer ülkelerdeki parlamenterle ağ kurma olanaklarının kolaylaştırılması ve teknik yardım için Küresel Eylem için Parlamenterler, Birleşmiş Milletler kalkınma Programı (UNDP) ve diğer ilgili kuruluşlardan destek isteyin. Parlamenterler, savlarını geliştirmek ve LGBTİ kişilerin insan haklarının başarılı şekilde tanınmasına dair somut örnekler verebilmek için komşu ülkelerin ve bölgelerindeki diğer ülkelerin deneyimlerinden yararlanabilir.

Siyasi parti içinde ve partiler arasında çalışma

- LGBTİ kişilerin kendilerini etkileyen yasa, politika ve programların tasarlanması, uygulanması ve izlenmesine katılmalarının, partiye üye olarak parti bünyesindeki liderlik pozisyonlarına adaylık koymalarının ve düzenli aralıklarla kendilerine danışılmasının sağlanması için siyasi parti platformunuzu ikna edin.
- Siyasi parti üyelerinin LGBTİ adayları desteklemelerini sağlayın.
- LGBTİ örgütlerinin ve aktivistlerinin sistemli biçimde parti istişare toplantılarına, buluşmalarına vb. katılmalarını sağlayın.
- LGBTİ'lerin haklarının ve içerilmelerinin geliştirilmesi için partiler arası kurultaylar ve komite çalışmalarının düzenleyin ya da bunlara katılım sağlayın.

“Parlamenteerler olarak hedefimiz toplumun herhangi bir kesimini şeytanlaştırmak değil, Devletlerimizin imzalayarak onayladıkları uluslararası hukuk ve yükümlülükler uyarınca Parlamento’nun yasa çıkarması konusunda ısrarcı olmaktır. Bu, restleşme yerine empati kurulması için ittifak kurmamız gereken uzun ve karmaşık bir süreçtir.”

– Berta Sanseverino, Uruguay Temsilciler Meclisi İnsan Hakları Komitesi Başkanı ve PGA Kurul Üyesi

Sivil topluma ulaşmak

- Ülkenizde eşitlik ve ayrımcılık yasağı üzerine çalışan örgütleri belirleyin ve cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine bakılmaksızın herkesin insan haklarının geliştirilmesinde işbirliği yapmanın yollarını araştırın. Örneğin, Komitenizdeki diğer üyeler ile aktivistlerin kendi ihtiyaçları ve karşılaştıkları güçlükler konusunda konuşabilecekleri bir toplantı düzenleyin.
- LGBTİ topluluklarına hizmet sunan sivil toplum örgütleri ile işbirliği kurup devam ettirerek konuyla ilgili bilgilerin paylaşımını kolaylaştırın ve paydaşlar arasında işbirliğini artırın.
- Liderlik rolünüzü kullanarak medyada ayrımcılığa karşı konuşun ve LGBTİ örgütlerinin ev sahipliği yaptığı etkinliklere katılın.
- LGBTİ kişilere karşı önyargılarla mücadele etmek üzere seçmenlerle birlikte cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği konusunda açık tartışmalar, duyarlılık eğitimleri ve eğitim kampanyalarının yapılmasını savunun.
- LGBTİ kişilerin hakları ve içerilmeleri için liderlik üstlenin ve (spor, sanat ya da kamu yaşamından) diğer popüler figürleri aynısını yapmaları için teşvik edin.
- Parlamenteerler ile aşağıdakilerle sınırlı olmayan bir yelpazeden sivil toplum örgütleri arasında diyalog ve ortaklıkların sağlanması için geniş tabanlı sivil toplum koalisyonları oluşturun: LGBTİ örgütleri, ilerici ve açık görüşlü din temelli örgütlenmeler, kadın grupları ve LGBTİ kişilere karşı ayrımcılığı ve damgalamayı sorgulayacak ve tabuları yıkacak diğerleri.

Sivil toplumla işbirliğinin önemi

Sivil toplum örgütleri ile yapıcı diyalog her iki taraf için de güven inşa edilmesini sağlar ve bu, şiddet ve istismar vakalarında bilgi ve veri paylaşımının önemli bir ayağıdır. Bunun içinde mağdurların tanıklıkları da yer alır ve bu bilgi parlamenterler tarafından önemli bir geribildirim olarak değerlendirilebilir. Böylece, içermeci yasaların çıkarılması ve eşitlik ve ayrımcılık yasağı ile ilgili strateji ve eylem planlarının iyileştirilmesi mümkün olur.

Ayrıca, parlamenterler ve sivil toplum örgütleri arasındaki işbirliği, toplum geneline cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine bakılmaksızın herkesin insan haklarının korunması için temsilcilerin seçmenlerle birlikte çalışabileceği konusunda güçlü bir mesaj gönderir.

Maria Rachid ve Jorge Taiana, Buenos Aires şehri Yasama Meclisi üyeleri 7 Kasım 2015'te Arjantin, Buenos Aires'te yapılan Onur Yürüyüşünde LGBTİ örgütleri ve aktivistlerle birlikte yürürken.

Bazı Pratik Adımlar

LGBTİ kişiler hakkındaki mitleri ele almaya hazırlıklı olun ve gerçekleri anlatın

LGBTİ kişilerin haklarına zarar veren görüşler ve yorumlar çok sık paylaşılmaktadır. Parlamentoda ve günlük yaşamda LGBTİ kişiler dâhil herkesin insan haklarını savunmak için her fırsattan yararlanmalısınız. Aşağıda, LGBTİ kişiler hakkındaki en yaygın mitler ve karalamalara dair bir liste yer almaktadır. Mitlerin yan kısmında bunlara insan hakları bakış açısıyla nasıl karşılık verebileceğinize dair bazı öneriler bulunmaktadır.

Mit

Eşcinsellik Batı kaynaklı bir olgudur.

Gerçeklik

Hemcinsel yönelim çekimin yalnızca Batı'da görüldüğü iddiaları yanlıştır. LGBTİ kişiler her yerde, yani tüm toplumlarda, tüm sosyoekonomik düzeylerde, tüm etnik gruplar arasında ve tüm ülkelerde varlıklarını sürdürmektedirler.

Asıl olarak, çoğu ülkede LGBTİ kişileri cezalandırmak için kullanılan yasaların çoğu Batı kaynaklıdır ve 19. yüzyılın sömürgeci güçlerinin bıraktığı bir mirastır. Her ne kadar geçmişte sömürgeci olan güçler artık bu ayrımcı yasalara sahip olmasa da bu durum devam etmektedir. Bu ülkelerin çoğunda ayrımcı yasalar yerine eşitliği savunan yasalar getirilmiştir.

LGBTİ kişilerin insan haklarından mahrum bırakılması din, kültür ya da gelenek temelinde haklı görülebilir.

Cinsel yönelim ya da cinsiyet kimliği temelinde ayrımcılık hiçbir biçimde temellendirilemez. İnsan hakları evrenseldir: Kim olduğundan ve nerede yaşadığından bağımsız olarak her insan aynı haklara sahiptir. Tarih, kültür ve din ayrı ayrı çok önemli olsa da Devletler siyasi, ekonomik ve kültürel sistemlerinden bağımsız olarak herkesin insan haklarını koruma konusunda yasal sorumluluk taşımaktadır. Bu, tüm LGBTİ kişilerin haklarını da kapsar.

Din özgürlüğü kendi inancımızı seçebilmemiz anlamına gelir; ancak bu bize kendi görüşlerimizi başkalarına dayatma hakkını vermez ya da onlara zarar vermeyi veya ayrımcılık yapmayı olanaklı kılmaz.

LGBTİ kişiler "normal değildir", modern çağın bir yaratacısıdır; kimlikleri bir "modadır".

Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği "günümüz modası" değildir. Neredeyse her ülkenin tarihinde, kimlikleri ve davranışları bugün bizim heteroseksüellik, biseksüellik, eşcinsellik ve trans kimlik dediğimiz kavramlara benzerlik gösteren kişiler kaydedilmiştir.

LGBTİ kişiler “özel haklar” talep etmektedir.

Bu doğru değildir. LGBTİ kişiler için ya da onlar tarafından talep edilen özel haklar yoktur. Bu kişiler, her insana ait olan insan haklarına ve temel özgürlüklere sahip olmalıdır. Ne yazık ki bu hak ve özgürlükler sadece cinsel yönelim ve cinsiyet kimlikleri nedeniyle dünya çapında milyonlarca insana tanınmamaktadır. Bu nedenle cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelinde ayrımcılığın sona erdirilmesine yoğunlaşmalı ve kalkınmaya tüm LGBTİ kişilerin içerilmesi sağlanmalıdır.

Eşcinselliğin suç haline getirilmesi iyi bir fikirdir.

Yetişkinler arasındaki rızaya dayalı eşcinsel veya heteroseksüel ilişkiler suç haline getirildiğinde bu, mahremiyet hakkını ihlal eder; doğası itibarıyla ayrımcıdır ve uluslararası insan hakları hukukunu ihlal eder. Bu yasalar uygulandığında, kişinin keyfi olarak özgürlüğünden mahrum bırakılmama ve gözaltına alınmama hakkını da ihlal eder. Suç haline getirme, LGBTİ kişilere karşı düşmanca tutum sergilenmesini meşrulaştırır; şiddet, ayrımcılık, zorbalık ve şantajı besler. Bu tür yasaların uygulamada olmasının maliyeti yüksektir ve hiçbir toplumsal değeri yoktur.

Kişinin hemcinsi ile ilişkisini suç olarak değerlendiren yasaları iptal edersek “eşcinselliği teşvik etmiş” oluruz.

Lezbiyen, gey ve biseksüel kişilerin eşit haklarının savunulması “eşcinselliği teşvik etmek” anlamına gelmez: Bu, herkes için eşit hakları teşvik etmektir. Bu, tüm Birleşmiş Milletler Üye Devletlerinin yerine getirme yükümlülüğü taşıdığı temel değerdir.

Lezbiyen, gey, biseksüel ve trans kişilere karşı cezalandırıcı yasalar için yoğun bir toplum desteği varken parlamenterler toplumun sağduyusunu izlemelidir.

Parlamberterlerin insan haklarını ve herkesin içerilmesini geliştirme yükümlülüğü vardır; bu bakış açısının toplumdan destek görmemesi bu yükümlülüğü değiştirmez.

Tıpkı cinsiyetçi, ırkçı, mezhepçi ve diğer ayrımcı politika ya da eylemlerde olduğu gibi, toplumsal alandaki olumsuz tutumlar (lezbiyen, gey, biseksüel ve trans kişilere karşı cezalandırıcı yasa, polis tacizi ve şiddeti dâhil) hiçbir biçimde insan hakkı ihlallerini gerekçelendirmez.

Belirli gruplara karşı ayrımcı tutumların varlığı halinde, parlamenterlerin ve diğerlerinin görevi toplumun eğitilmesi, farkındalığının artırılması ve diğer tedbirler yoluyla bu türden ayrımcı tutumların aşılması için çalışmaktır.

Uluslararası insan hakları enstrümanlarında LGBTİ kişilerden bahsedilmemektedir; bu yüzden onlar için geçerli değildir.

Bunun aksine, uluslararası insan hakları hukuku herkes için geçerlidir. Uluslararası insan hakları hukuku, herkesin ayrım gözetilmeksizin insan haklarına sahip olmasının sağlanması için Devletlerin hukuki yükümlülüklerini ortaya koyar. Kişinin cinsel yönelimi ve cinsiyet kimliği ırk, cinsiyet, renk ve din gibi statü belirten bir nitelemedir.

Çoğu insan hakları sözleşmesi organı, insan hakları mekanizması, özel usulü ile Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi, Birleşmiş Milletler kararları ve raporları, tekrar tekrar LGBTİ kişilerin heteroseksüel ve "cisgender" bireylerle aynı haklara sahip olduklarını ve cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelindeki ayrımcılığın insan hakları hukukunu ihlal ettiğini belirtmektedir.

Ulusal mevzuatımız insan hakları norm ve standartları ile uyumlu değilse, yapabileceğimiz fazla bir şey olmaz.

Konu ister LGBTİ kişilerin insan hakları ister diğer gruplarla ilgili insan hakları olsun, bazen ulusal yasa ve politikaların hükümleri uluslararası hukukta korunan temel haklar ile çelişiyor olabilir.

Her Devletin kendi ulusal mevzuatını, insan hakları sözleşmelerinden kaynaklanan yükümlülüklerini içeren uluslararası insan hakları standartlarına göre gözden geçirme ve bu konuda reform yapma görevi bulunmaktadır. Parlamento, yasama görevine sahiptir ve bu nedenle aynı zamanda ulusal mevzuatın uluslararası insan hakları yükümlülükleriyle uyumlu olmasını sağlamalıdır.

Parlamentelerin LGBTİ haklarına gelene kadar uğraşacakları çok daha ciddi sorunlar vardır: örneğin eğitim, sağlık ve güvenlik.

Bu, LGBTİ kişilerin haklarının kabul edilmesi, korunması ve gerçekleştirilmesi konusunda Devletin sorumluluklarını göz ardı etmek ya da hafife almak ve dikkati bu konudan uzaklaştırmak için sıklıkla kullanılan bir taktiktir.

Tıpkı diğer herkes gibi LGBTİ kişilerin insan haklarının da ciddiye ve dikkatle ele alınması gerekir. LGBTİ kişiler genellikle eğitim, sağlık ve güvenlik hizmetlerine eşit erişim hakkına sahip değildir. LGBTİ kişilerin haklarının kabul edilmesi, korunması ve gerçekleştirilmesi hiçbir biçimde diğer konuların çözüme kavuşturulmasını engellemez, önlemez veya geciktirmez.

Eşcinsellik bir hastalık ya da sağlık sorunudur.

20 yıldan uzun süre önce Dünya Sağlık Örgütü (WHO) eşcinselliğin bir rahatsızlık ya da hastalık olmadığını açıkça ifade etmiş ve eşcinselliğin insan cinselliğinin patolojik olmayan ve doğal bir çeşidi olduğunu vurgulamıştır.

Bir kişinin cinsel yönelimini ya da cinsiyet kimliğini değiştirebiliriz.

Dünya Sağlık Örgütü cinsel yönelimin değişemeyeceğini açık biçimde ortaya koymuştur. Lezbiyen, gey ve biseksüel bireylerin cinsel yönelimlerinin zorla değiştirilmeye kalkışılması sonuç vermez, zararlıdır ve işkence hükmündedir.

Tüm LGBTİ kişilerde HIV/AIDS bulunur.

Bu kesinlikle doğru değildir. HIV/AIDS heteroseksüel, "cis-gender" ve LGBTİ kişileri, kadın ve erkekleri, epideminin özelliklerine bağlı olarak farklı derecelerde etkiler. HIV/AIDS, dünyanın bazı bölgelerinde, asıl olarak heteroseksüel nüfus arasında görülen bir sorundur.

Ancak LGBTİ kişilerin damgalanmasının, ayrımcılığa uğramasının ve dışlanmasının HIV ve güvenli cinsel ilişki, önleme, test, tedavi, bakım ve destek konusunda bilgiye erişemelerine neden olduğu doğrudur. Bu durum, LGBTİ kişileri (özellikle de trans kadınları) daha yüksek bir HIV bulaşma riski altında bırakır. Damgalanmanın azaltılması, ayrımcılığın ortadan kaldırılması ve sonuç olarak hizmetlere erişimin artması cinsel yönelim ve cinsiyet kimliklerinden bağımsız olarak herkes için HIV salgınının doğru biçimde ele alınmasıdır.

LGBTİ kişilerin çevresinde olmak ya da eşcinsellikle ilgili bilgi vermek çocukların sağlığını tehlikeye sokar.

Bu bir mittir. LGBTİ kişiler hakkında bilgi edinmek ya da onlarla zaman geçirmek küçüklerin cinsel yönelimini ya da cinsiyet kimliğini etkilemez ve sağlıklarına zarar vermez.

Gey, lezbiyen, biseksüel ve trans kişiler "çocuklar için tehlikelidir".

Hayır. Gey, lezbiyen, biseksüel ya da trans olmakla çocuk istismarı arasında herhangi bir bağlantı bulunmamaktadır. Dünyanın her yerinde LGBTİ kişilerin tıpkı heteroseksüel ve "cisgender" bireyler gibi iyi ebeveynler, öğretmenler ve gençlerin örnek alabilecekleri kişiler oldukları kanıtlanmıştır.

Gey, lezbiyen, biseksüel ya da trans kişilerin pedofili ya da çocuklar için tehlikeli kişiler olarak tasvir edilmesi yanlış ve saldırgan bir tutumdur. Bu, kendi cinsel yönelim ve cinsiyet kimliklerini bulmaya başlayanlar dâhil tüm çocukların korunması için ciddi ve uygun tedbirlerin alınmasına dair asıl ihtiyacın görülmemesi demektir. Nerede olursa olsun ve kim söz konusu olursa olsun, çocuklara karşı olanlar dâhil her türlü cinsel istismar engellenmeli ve cezalandırılmalıdır.

LGBTİ meseleleri hakkında nasıl konuşulacağını öğrenin

LGBTİ kişilerin hakları ve onları etkileyen meseleler hakkında nasıl konuşulacağını bilmek önem taşımaktadır. Ulusal ve yerel terimler dâhil doğru terminolojinin ve hassas bir dilin kullanılması iyi parlamenter olmak için zorunludur, çünkü parlamenter yalnızca seçmenlerini değil aynı zamanda ülkesini de uluslararası ve bölgesel forumlarda temsil eder.

Siyasi partiniz henüz LGBTİ meselelerini kamuoyunda tartışmıyor olsa da bilmeyerek homofobi, transfobi ve nefret söylemi kullanması uluslararası itibarınıza hızla zarar verebilir ve küresel politikayı şekillendirenlerle etkileşim kabiliyetinizi önemli derecede kısıtlayabilir. Aynı zamanda, LGBTİ meselelerine haklar üzerinden bakan hassas bir yaklaşım siyasi kariyerinizin uluslararası olarak tanınırlığını artırabilir ve lider konumuna gelmenizi sağlayabilir.

LGBTİ meseleleri hakkında nasıl etkili konuşulabileceğine dair aşağıda bazı öneriler yer almaktadır.

- Meseleleri herkesin ortak değerlerine seslenen, samimi ve duygusal açıdan zorlayıcı biçimde ele alın. Bu meselenin herkes gibi sağlıklı ve mutlu olmak, hayatını kazanmak, çevrelerinde güvende olmak, ülkelerine hizmet etmek ve sevdikleri kişilere bakmak için eşit fırsat isteyen sıradan insanlarla ilgili olduğunu belirtin. Aile, çalışkanlık, sorumluluk, taahhüt, fedakârlık, görev gibi ortak değerler dilini kullanın; bunlar cinsel yönelim ya da cinsiyet kimliğinden bağımsız herkesin paylaştığı ortak değerlerdir.
- Dinleyici kitlesini değerlendirin. Parlamento oturumlarında hakların önünü açan yasaların tartışılması sırasında kullanılan dil ile seçmenlerle konuşulurken kullanılan dil birbirinden tamamen farklı olabilir. Örneğin, karmaşık hukuki kavramların ve politikalarla ilgili ayrıntıların kullanılması belediyenin toplantı salonunda seçmenlere seslenirken en doğru seçim olmayacaktır. Bunun yerine, örneğin, LGBTİ kişilerin haklarının ve içerilmelerinin geliştirilmesinin, LGBTİ kişilerin eğitim alma ya da tacize uğramayacakları insan onuruna yakışır bir iş bulmalarını engelleyen ve adil olmayan engellerin ortadan kaldırılması anlamına geldiği ve bu sayede onurlu biçimde yaşayabilecekleri ve sevdikleri, aileleri, arkadaşları, komşuları, toplulukları ve ülkelere karşı yükümlülüklerini yerine getirebilecekleri söylenebilir.
- İnsanlar hakkında konuşun. Çevreyi ve gizli kalması gereken konuları dikkate alarak hastalıkta ve sağlıkta birbirlerinin yanında duran çiftlere dikkat çeken ya da gey ve trans çalışanların ailelerine ve sevdiklerine nasıl baktıklarını veya topluluklarının örnek kişileri olduğunu gösteren duyguyu yüklü öyküler anlatın.
- Kendileri için kullanılan sıfatlarla rahat etmeyen kişilere bu tür etiketlemelerle yaklaşımdan kaçınmak önemlidir. Kişilere kendilerini nasıl tanımladıklarını sormak ve kişilerin kendi toplumsal kimlik ya da kültürlerine uygun olan ve kendi tercih ettikleri tanımlar veya zamirleri kullanmak iyi bir uygulamadır.
- LGBTİ kişilere karşı ayrımcılığın ve dışlamanın somut zararlarına örnek verin. Önemli adaletsizliklere odaklanın ve mevcut yasa ya da uygulamaların LGBTİ kişileri nasıl hiç de adil olmayan biçimlerde hedef aldığını ve onlara zarar verdiğini ikna edici olaylarla örneklendirmeye çalışın.
- Terminolojiye hâkim olun.

LGBTİ meselelerinin belirli bir bağlamda çerçevelenmesi çok önemlidir. Buldukları yerlerde yerel LGBTİ örgütleri ve aktivistleri ile temasa geçmek o toplumda LGBTİ meselelerinin geçmişini ve kullanılacak en uygun terminolojiyi öğrenmek için mükemmel bir başlangıç noktası olabilir. Asya ve Pasifik ile ilgili aşağıdaki kısım parlamenterlerin yerel kültür ve geleneklerde kullanılan terminolojiye aşina olmak için kullanabilecekleri türden kaynakları göstermektedir.

“Kore Cumhuriyeti’nde büyürken, cinsel yönelim ya da cinsiyet kimliğinden bahsetmezdik. Ancak Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri olarak, konu bir ölüm kalım meselesi olduğu için bu konuda açıkça konuşmayı öğrendim. Zorbalığa uğrayan gey gencin ... işe alınmayan trans kadının... haince cinsel saldırıya uğrayan lezbiyenin yanındayım.”

– Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Ban Ki-moon, Üst Düzey LGBT Ana Grup Etkinliğinde yaptığı konuşma, “Kimsenin Geride Brakılmaması: 2015 Sonrası Kalkınma Gündeminde Eşitlik ve İçerme,” New York, 29 Eylül 2015

Asya ve Pasifik'teki yerel kültür ve geleneklerde cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği çeşitliliği

Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği kavramları Asya ve Pasifik bölgesi çapında büyük değişiklikler göstermektedir. Çoğu örnekte, bu çeşitlilik içeren topluluklar, kimlikler ve ifadeler uzun bir geçmişe sahip yerel kültür ve geleneklerden kaynaklanmaktadır. Bu topluluklar, çağdaş toplum tarafından değişen düzeylerde kabul görmektedir. Yerel kimliklere örnekler aşağıda yer almaktadır.

- Travestilere, interseks ve trans kadınlara (Hindistan ve Bangladeş'te) *hijra*, (Tamil Nadu'da) *thirunangai*, ve (Pakistan'da) *khwaja sira* denmektedir; bu isimler yüzyıllardır Güney Asya kültürlerinde varlık göstermektedir ve yasalar tarafından kısa süre önce üçüncü cinsiyet olarak tanınmaya başlanmıştır.
- Endonezya, Sulawesi'de Bugis halkı beş cinsiyet kategorisi tanımlamaktadır: erkek, dişi, *calalai* (dişi doğup kadın ya da erkek olarak tanımlanmayan bireyler); *calabai* (erkek doğup kadın ya da erkek olarak tanımlanmayan bireyler); ve *bissu* (dişi ve erkek unsurları birlikte taşıyan şamanlar).
- Pasifik'teki ada ülkelerinde aynı zamanda doğumda erkek olarak tayin edilip daha sonra ya dişi olan ya da hem dişi hem erkek özellikler gösteren bir cinsiyet kimliği ya da ifadesi olan bireyler gibi çok benzersiz toplulukları bulunmaktadır. Bunların arasında Samoa'da *fa'afafine*, Tonga'da *fakaleiti / leiti*, Cook Adaları'nda *akava'ine*, Fiji'de *vakasalewalewa*, Tuvalu'da *pinapinaaine* ve Fransız Polinezyası'nda *mahu* yer almaktadır. Bu gruplar içinde yer alan erkekler genellikle ailede dişi rolünü benimser ve bazıları damgalanmaya uğrasa da genel olarak toplumun bir parçası olarak kabul edilirler.
- Avustralya ve Yeni Zelanda'daki yerli nüfusların da kültürel cinsiyet kimlikleri bulunmaktadır; örneğin, Yeni Zelanda'da *whakawahine*, Avustralya'da *'sistagirls'* ve *'brother boys'* ve Avustralya'daki Tiwi Adaları'nda *yimpininni*. Bölge çapında, cinsel yönelim ya da cinsiyet kimliğine göre alt kültürleri tarif etmek için kullanılan daha yüzlerce yerel terim vardır. Terimler tipik olarak hem cinsel yönelimi hem de cinsiyet kimliği ya da cinsiyet ifadesi unsurlarını içeren anlamlara sahiptir. Bağlama göre bazen bu terimler küçük düşürücü anlamda da kullanılabilen ve toplumlarda değişen düzeylerde kullanılmaktadır.

Yerel kimliklerin yanı sıra daha çok kentsel alanlarda yoğunlaşan ve kimlikleri lezbiyen, gey, biseksüel ve trans kişilerin batıda oluşturdukları alt kültürlerle daha yakın olan topluluklar bulunmaktadır.

(UNDP programı 'Asya'da LGBTİ Olmak' tarafından sağlanan katkı)

Ülkenizin şu anda LGBTİ hakları açısından ne durumda olduğunu anlamak için yasa, politika ve kanun tekliflerinin hızlı bir değerlendirmesini yapın

Aşağıdaki tablo hakları tanımak ve LGBTİ haklarını koruyan belgeler ile cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğini ele alan politikalar açısından ülkenizin ne durumda olduğunu anlamanız için yardımcı olabilir.

Ülkeniz uluslararası hukuki belgelere uyum sağlıyor mu?				
Hukuki belge	İmzalandı	Onaylandı	Çekinceler	Uygulandı
İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (1948): Madde 2, 3, 5, 7, 9, 12, 20(1)				☐
Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi (1966): Madde 2(1), 6, 6(2), 7, 9, 17, 21, 22(1), 26	☐	☐	☐	☐
Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi (1976): Madde 2	☐	☐	☐	☐
Çocuk Hakları Sözleşmesi (1989): Madde 2	☐	☐	☐	☐
İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı ya da Onur Kırıcı Muamele veya Cezalandırmaya Karşı Sözleşme (1987): Madde 1(1), 2(1)	☐	☐	☐	☐
Mültecilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme (1951): Madde 33(1)	☐	☐	☐	☐
Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi 'San Jose, Kosta Rika Paktı' (1989): Madde 4, 5, 7, 11, 15, 16, 19, 24	☐	☐	☐	☐
Her Türlü Ayrımcılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Amerikalılar Arası Sözleşme: Madde 1(1), 2, 3	☐	☐	☐	☐

Ülkeniz uluslararası hukuki belgelere uyum sağlıyor mu?	Evet	Hayır
Ülkenizde cinsel yönelim temelinde ayrımcılığı yasaklayan bir yasa var mı?	☐	☐
Ülkenizde cinsiyet kimliği/ifadesi temelinde ayrımcılığı yasaklayan bir yasa var mı?	☐	☐
Ülkenizde cinsel özellikler temelinde ayrımcılığı yasaklayan bir yasa var mı?	☐	☐
Ülkenizde interseks bebekleri ve çocukları "cinsiyet tayini/düzeltilme" ameliyatlarından ya da benzeri gereksiz tıbbi müdahalelerden koruyan bir yasa var mı?	☐	☐
Ülkeniz aynı cinsiyetten yetişkinler arasında rızaya dayalı cinsel ilişkiyi suç olarak tanımlıyor mu?	☐	☐
LGBTİ kişiler avarelik, kamu için zararlı olan davranış ya da kamu ahlakına aykırılık benzeri diğer yasalarla hedef alınıyor mu?	☐	☐
Ülkenizde LGBTİ kişiler taciz ya da ayrımcılık şikâyetinde bulunduğu anda uygulanan usuller ve/veya politikalar var mı?	☐	☐

Ülkenizde hukuken sağlığa eşit erişim var mı? Uygulamada LGBTİ kişilerin sağlığa eşit erişimi var mı?	☐	☐
Ülkenizde hukuken adalete eşit erişim var mı? Uygulamada LGBTİ kişilerin adalete eşit erişimi var mı?	☐	☐
Ülkenizde hukuken barınmaya eşit erişim var mı? Uygulamada LGBTİ kişilerin barınmaya eşit erişimi var mı?	☐	☐
Ülkenizde hukuken eğitime eşit erişim var mı? Uygulamada LGBTİ kişilerin eğitime eşit erişimi var mı?	☐	☐
Ülkenizde hukuken istihdama eşit erişim var mı? Uygulamada LGBTİ kişilerin istihdama eşit erişimi var mı?	☐	☐
Ülkenizde LGBTİ kişilerin durumunu izlemek için yıllık bir ulusal rapor var mı?	☐	☐
Ülkeniz trans kişilere kimlik belgelerinde yasal tanınma hakkı (cinsiyet, isim) sağlıyor mu?	☐	☐
Ülkeniz aynı cinsiyetten yetişkinler arasında rızaya dayalı cinsel ilişkiyi suç olarak tanımlıyor mu?	☐	☐
Cinsel ilişkiye yasal olarak izin verilen yaş heteroseksüeller ve LGBTİ kişiler için aynı mı?	☐	☐
Ülkenizde kolluk görevlilerine ayrımcılık yasağı ve LGBTİ meseleleri ile ilgili eğitim veriliyor mu?	☐	☐
Şiddet ve ayrımcılık vakaları ve bunlarla ilgili kovuşturmalara dair istatistikler var mı?	☐	☐
Ülkenizde cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelli zulüm görme sığınma başvurusunda geçerli neden olarak kabul ediliyor mu?	☐	☐

Doğru soruları sorun: Mecliste bakanlara ve diğer karar alıcılara sorulabilecek soru örnekleri

Hükümete ülkenizdeki durum hakkında bilgi vermesi için soru sorun:

- Bakanlığınızın ya da Bakanlar Kurulunuzun cinsel yönelim, cinsiyet kimliği ya da cinsiyet ifadesine dayalı ayrımcılığın yasaklanması ve eşitliğin sağlanması için özel bir politikası var mı? Hesap verebilirlik çerçeveniz ve politikanız var mı ve eğer varsa uygulama hakkında raporlar bulunuyor mu? İlgili bakanlıklar LGBTİ meseleleri hakkında işbirliği yapıyor mu?
- LGBTİ kişilere karşı ayrımcılık ve şiddet vakalarını belgeleyen resmi istatistikler var mı? LGBTİ kişilere karşı ayrımcılık ve şiddetin görülme sıklığı nedir?
- Ülkenizde LGBTİ kişilere karşı şiddeti teşvik eden ve buna neden olan etkenler hakkında araştırma yapıldı mı?
- LGBTİ kişilere karşı uygulanan şiddetin özel türleri hakkında ne gibi bilgiler var?
- LGBTİ kişilere karşı şiddetin ya da bu şekilde algılanan durumların önlenmesi ve soruşturulması konusunda (eğer ülkede varsa) ulusal insan hakları kurumunun verdiği tavsiyelere hükümetin uyma oranı nedir? Evrensel Periyodik İnceleme (UPR) için durum nedir?
- Hükümet LGBTİ konularında ne tür bilgiler topluyor?
- 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi'nin izleme ve inceleme mekanizmalarından biri olarak kurulan Gönüllü Ulusal İnceleme sürecinde yapılanlar dâhil, LGBTİ kişiler hakkında ayrıştırılmış veriler toplanarak rapor haline getiriliyor mu?

Sağlık Bakanlığına:

- Devletin sağlık personeli ayrımcılık yasağı ile ilgili zorunlu eğitim alıyor mu?
- Bakanlık, sağlık çalışanlarının yanı sıra danışma görevlileri, temizlikçiler, güvenlik görevlileri ve diğer çalışanlarla birlikte tüm personelin ayrımcılık yasağı ve eşitlik konusunda yeterince eğitilmiş ve duyarlı hale gelmiş olmasını nasıl sağlıyor?
- LGBTİ kişilerin sağlık ihtiyaçları ve risklerini anlayabilmeleri için sağlık çalışanlarının alması gereken eğitimler var mı?
- Eğer varsa, bu eğitimlerin LGBTİ kişilere sağlık hizmeti sunulmasında iyileşmeye katkıda bulunup bulunmadığını değerlendirecek izleme ve değerlendirme çalışmaları var mı?
- Trans kişilerin ihtiyaçları için özel olarak tasarlanmış sağlık hizmetleri var mı? Varsa, bu hizmetler ne kadar erişilebilir?
- LGBTİ kişilerin hizmet kalitesini değerlendirebileceği ve değişiklik önerebileceği bir mekanizma var mı?
- Ulusal bir HIV stratejisi ya da planı var mı? Varsa, anahtar nüfuslar için önemli konuları içeriyor mu?

Adalet Bakanlığına:

- Polis, savcılar, sağlık çalışanları ve diğer sosyal hizmet kurumları için protokoller dâhil şiddet mağduru LGBTİ kişilerin durumunu ele almak için entegre bir yaklaşım var mı?
- Aralarında cinsel yönelim ya da cinsiyet kimliği temelinde motivasyonu bulunabilenler dâhil tüm şiddet iddiaları için hızlı, bağımsız ve etkili soruşturma yürütülüyor mu?
- Bakanlık homofobi ve/veya transfobi motivasyonlu cinayetleri izliyor mu?
- Ayrımcılık yasağı ve eşitlik konusunda kolluk görevlileri ne tür bir eğitim alıyor?
- Gözaltı yerleri için özel eğitimler var mı?
- Bakanlık, kolluk görevlilerinin yasaları bildiğinden, LGBTİ kişilerininkiler dâhil olmak üzere insan hakları hakkında farkındalık sahibi olduklarından ve bunları uyguladıklarından nasıl emin oluyor?
- Bakanlık cinsel yönelim ve cinsiyet çeşitliliği konusunda toplumun farkındalığını ve duyarlılığını artırma konusunda sivil toplum örgütleri ile çalışıyor mu?

Eğitim Bakanlığına:

- Bakanlık ğretmenler, çocuklar ve ebeveynler için insan hakları eğitimi ve müfredat hazırlama konusunda LGBTİ rgtleri ile çalışıyor mu?
- Okul ve topluluklarda kapsamlı cinsel eğitim programları planlanıyor mu? LGBTİ kişilere karşı kalıp yargıları değiştirmek için cinsel yönelim ve cinsiyet çeşitliliği müfredata eklendi mi?
- Gençlere ve çocuklara karşı ayrımcılık ve şiddet ile mücadele için okullarda zorbalık karşıtı bir girişim var mı? Varsa, nasıl işliyor?
- Özel bir zorbalık karşıtı girişim yok ise okul ve topluluklarda zorbalık nasıl ele alınıyor? Bunun içinde trans kişilerin okula kendi seçtikleri ya da içinde rahat ettikleri giysilerle gitme hakkı yer alıyor mu?
- Bakanlık ğrencilerin liderliğindeki Okulda Gvendeyiz (Safe at School) kampanyalarını destekliyor mu?
- Okulda kullanılan ders kitapları LGBTİ konularında olumlu bir yaklaşıma sahip mi?

Sosyal Yardım Bakanlığına:

- ocuk refahı ve ocuk ceza adaleti konularında çalışan personele LGBTİ kişiler hakkında farkındalık eğitimi veriliyor mu?
- Akıl sağlığı ve fiziksel sağlık sorunları, madde bağımlılığı, riskli cinsel davranışlar ve geçim olanakları gibi LGBTİ gençlerin ihtiyaçlarına açıkça odaklanmış içermeci ve ayrımcı olmayan bir politika var mı?
- Bakanlık LGBTİ gençleri içeren ya da onlar tarafından yürütülen gelişimsel, önleyici ya da müdahale amaçlı programlara denek ayırıyor mu? Öyle ise, açıklayın.
- LGBTİ gençler arasında evsizlik olaylarının görülme sayısı ya da yaygınlığı ile ilgili tahmin var mı?
- LGBTİ gençler için ayrı bir sığınma evi ya da konut hizmeti sağlanıyor mu?

Gten sorumlu idarelere:

- İkamet izni bulunan kişi, ziyaretçi ya da göçmen olduklarında LGBTİ kişileri kısıtlayan, hedef alan ya da dezavantajlı konuma düşüren herhangi bir göçmenlik yasası, politikası ya da uygulaması var mı?

Yargı organlarına:

- Yargı mensuplarının tamamı LGBTİ kişilerinkiler dâhil insan hakları konusunda eğitim almış durumda mı?
- Hkimlerin tamamı LGBTİ kişilere karşı işlenen nefret suçları, şiddet ve ayrımcılık vakalarını ele alıyor mu?
- Duruşmalar sırasında tarafların cinsiyet statüsü hakkında tarafsızlık derecesi nedir?
- Cezaevlerindeki ve tüm alıkonulma yerlerindeki LGBTİ mahkûmların hakları nasıl korunuyor?
- LGBTİ kişilerle ilgili hangi emsal kararlar ve içtihat bulunuyor?

Parlamentoya:

- LGBTİ toplulukları yasama organında nasıl ele alınıyor ve temsil ediliyor?
- Parlatonun LGBTİ kişilerin çalışabileceği güvenli bir yer olması için parlamento ne gibi tedbirler alıyor?
- Parlamento, erkeklerle cinsel ilişkiye giren erkekler ve trans kişilerle ilgili olarak hukuk reformu yapılması dâhil HIV ve Hukuk Küresel Komisyonu (Global Commission on HIV and the Law) tavsiyelerini uygulamak üzere bir plan geliştirdi mi?

İlham alın: Parlamenterlerin yapabileceklerine örnekler

Dünyanın tüm bölgelerinde parlamenterler, LGBTİ kişilerin içerilmesini ve insan haklarını geliştirecek somut adımlar atmakta ve bir dizi strateji uygulamaktadır. Aşağıda bu tür eylemleri anlatan kısa anlatılar bulacaksınız. Stratejiler, bireysel olarak parlamenterlerin kendi ihtiyaç ve bağlamlarına uyacak biçimde çerçevlendirildiğinden, yaklaşım ve tarzları değişiklik göstermektedir. Bazı örnekler çok sayıda ülkede uygulanabilecekken bazılarının uygulama alanı daha dardır. Sunulan seçeneklerin tamamı her parlamenterin denemesi için uygun olmayabilir.

Çoğu örnekte görüleceği üzere, parlamenterlerin LGBTİ topluluklara hizmet veren sivil toplum örgütleri ile sürekli iletişim kurması yararlı olabilir. Bu örgütlenmelerin bilgisi ve doğrudan ayrımcılıkla ilgili deneyimleri LGBTİ nüfusun zorlukları ve ihtiyaçları ile içinde buldukları bağlamı anlamak için vazgeçilmezdir; bu sayede parlamenterlerin uygun yasalar çıkarmalarını sağlarlar.

Örnekler, kendi yerel bağlamlarında yapacakları çalışmalarını belirleyecek olan ve gerçek bir ilerleme kaydetmek için en stratejik ortakları arayan parlamenterlere fikir ve ilham vermeyi amaçlamaktadır.

LGBTİ kişilere anayasal koruma getirilmesi için çalışanlar

Nepal: Nepal Anayasası'nda cinsel azınlıkların haklarının teminat altına alınması¹³

Nepal'in cinsel azınlıklar için tarihi bir zafer olarak değerlendirilen yeni Anayasa'sında bu azınlıklar ayrımcılığa karşı açık biçimde korunmaktadır. İlerici korumaların eklenmesi, büyük ölçüde çalışmaları Güney Asya Küresel Fonu HIV Programı ve UNDP tarafından desteklenen Blue Diamond Society gibi sivil toplum gruplarının eşgüdümlü savunuculuk çabaları sayesinde sağlanmıştır.

Yedi yıldan uzun süren bir mücadele ve beklenti sonucunda, yeni Anayasa 16 Eylül 2015 tarihinde Nepal Parlamentosu tarafından resmi olarak kabul edilmiş ve dört gün sonrasında ise yürürlüğe girmiştir. Anayasa'nın Eşitlik Hakkı ile ilgili 18. Maddesi özel olarak cinsel azınlıkları da içeren marjinalleştirilmiş grupların devlet ve yargı organları tarafından ayrımcılığa uğramayacağını belirtmektedir.

Buna ek olarak, Anayasa'da Nepal yurttaşlarının yurttaşlık kimliklerinde tercih ettikleri cinsiyet kimliğini yazdırmasına izin veren ve cinsel azınlıkların devlet mekanizmaları ve kamu hizmetinde "içermecilik ilkesi temelinde" tam katılım hakkının olduğunu belirten maddeler yer almaktadır.¹⁴

Bunu gerçekleşmesinde de savunuculuk nasıl yararlı olmuştur? Blue Diamond Society, Güney Asya Küresel Fonu HIV Programı kapsamında aldığı destekle Anayasa hazırlık sürecinde yer alan anahtar kişilerle aylar süren bir dizi savunuculuk ve duyarlılık artırma çalışması yürütmüştür. Blue Diamond Society, cinsel azınlıkların insan hakları hakkında özel teknik dil desteği ve veri sağlamıştır. Parlamenterlerin katıldıkları etkinlikler arasında şunlar yer almıştır:

13 Bu örnek aynı zamanda UNDP Asya-Pasifik internet sitesinde bulunmaktadır: www.asia-paci.c.undp.org/content/rbap/en/home/presscenter/articles/2015/09/28/enshrining-the-rights-of-sexual-and-gender-minorities-in-the-constitution-of-nepal.html.

14 Blue Diamond Society yöneticisi Manisha Dhakal'a göre, "Nepal'de cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelinde azınlık gruplarına tam ve eşit anayasal haklar sağlanmıştır. Artık barınma, eğitim, istihdam ve sağlık benzeri sosyal hizmetlerden dışlanmayacağız. Politika yapıcılara bu hizmetlerin düzgün biçimde verilmesi ve topluluğumuzun ihtiyaçlarını ele alan başka yasa ve politikaların çıkarılması için savunuculuk yapmaya devam edeceğiz."

- Temmuz 2015'te, toplulukları Anayasa hazırlama sürecine dâhil etmek için her biri Nepal'in ayrı bir kalkınma bölgesinde yapılan beş bölgesel çalıştay düzenlendi. Çalıştaylara cinse azınlıklardan 100'ün üstünde temsilci katıldı ve bir dizi tavsiye hazırladı. Ardından eşgüdümlü bir savunuculuk çalışması ile bu tavsiyeler ülkenin dört bir yanından 100'den fazla Kurucu Meclis temsilcisine ulaştırıldı.¹⁵
- Şubat 2015'te, trans ve *hijra* hakları ve sağlığı konusunda yapılan Güney Asya bölgesel istişaresi, trans ve *hijra* topluluğunun mücadelelerini dile getirmek ve yasa ve politika yapıcılarla yapıcı bir tartışma başlatmak için önemli bir forum olanağı sağladı. İstişare toplantısı Enformasyon ve İletişim Bakanı tarafından açıldı ve Kurucu Meclis'in iki üyesi konuşmacı olarak yer aldılar.¹⁶
- Ağustos 2014'te, ulusal bir istişare grubu sağlık hizmetleri, istihdam ve eğitime erişim konusunda karşılaşılan engeller ve zorlukları inceledi. Aralarında Kadın, Çocuk ve Sosyal Yardım Bakanlığı, Ulusal İnsan Hakları Komisyonu, İçişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Kurucu Meclis, sivil toplum ve yerel yönetimlerden temsilcilerin olduğu 200'den fazla temsilci bir araya geldi.¹⁷
- Şubat 2014'te, bölge ve yerel ofislerden temsilciler ve Ulusal İnsan Hakları Komisyonu yetkilileri ile birlikte Anayasa'da cinsel azınlıkların haklarının dâhil edilmesi üzerine bir çalıştay yapıldı.

Bu çabalar, Blue Diamond Society, UNDP ve The Williams Institute tarafından 2014'te yapılan bir çalışmanın¹⁸ sunduğu verilerle desteklendi; çalışma, Nepal'de ayrımcılığın yaygın olduğunu ve mevcut ayrımcılık yasağı hükümlerinin cinsel azınlıklara yeterince koruma sağlayamadığını ortaya koyuyordu.

Bu konuların kamu gündeminde tutulması da Blue Diamond Society tarafından yürütülen savunuculuk çalışmalarının merkezindeydi. Uzun yıllar cinsel azınlık haklarının Anayasa'da teminat altına alınması talebini açıkça ifade etmek için kapsamlı yıllık 'Onur' festivalleri organize ettiler.

“Artık çağdaş bir Anayasa olduğunu söyleyebiliriz. Ulusal ve uluslararası yükümlülüklerimizi yerine getirmeliyiz. Anayasa, cinsiyet ve cinsel yönelim konularında olduğu kadar din, ırk, kast, kabile, köken, dil, fiziksel durum, engellilik ve daha pek çok kategori üzerinden ayrımcılık yasağını ve eşitliği teminat altına almaktadır. Nepal’de büyük bir sosyal, kültürel, etnik ve dini çeşitlilik bulunuyor. Hakların herkes için geçerli olmasını ve korunmasını sağlamalı, tüm toplulukların güçlendirilmesi için fırsat sunmalıyız. Ulusal ve uluslararası örgütlerin (STÖ’ler ve USTÖ’ler dâhil) süreçteki önemli rolünün de altını çizmeliyim.”

– Ramesh Lekhak, Nepal’de Parlamenter ve PGA Üyesi,

1 Ekim 2015

15 www.asia-pacific.undp.org/content/rbap/en/home/presscenter/articles/2015/09/28/enshrining-the-rights-of-sexual-and-gender-minorities-in-the-constitution-of-nepal.html.

16 www.asia-pacific.undp.org/content/rbap/en/home/presscenter/pressreleases/2015/02/05/transgender-and-hijra-activists-call-for-improved-health-living-conditions-and-enabling-legal-environment/.

17 <http://bds.org.np/wp-content/uploads/2014/09/Press-Release-National-Consultation-Meeting-FINAL-140903.pdf>.

18 Surveying Nepal’s Sexual and Gender Minorities: An Inclusive Approach. Çalışma için bkz.: www.asia-pacific.undp.org/content/rbap/en/home/library/democratic_governance/hiv_aids/surveying-nepal-s-sexual-and-gender-minorities--an-inclusive-app.html.

Tunus: Anayasal hakların sivil toplumun yapacağı hukuki ve sosyal reformların önünü açması

LGBTİ meseleleri ve haklarının tartışılması Tunus'ta çoğu insan için hâlâ hassas bir konudur. Ancak, Ulusal Kurucu Meclis üyeleri, hükümet temsilcileri ve sivil toplum örgütlerinin tümü LGBTİ kişilerin haklarının korunması ve içerilmeleri konusunun geliştirilmesi için başlayan toplumsal tartışmaya önemli katkılarda bulundular. Bu tartışmalar 2014 yılında yeni bir Anayasa'nın kabul edilmesinin ardından genişledi.

Ulusal Kurucu Meclis, Anayasa'nın hazırlanması sürecinde geniş bir istişare başlattı. Sonuç olarak, Anayasa'da "özel yaşam" (Madde 24) ve "fiziksel bütünlük ve onurun" (Madde 21) korunması ve yurttaşlar arasından ayrımcılığın (Madde 21) ve "her tür fiziksel ya da ruhsal işkencenin" (Madde 23) yasaklanması benzeri özgürlükler ve haklar yer aldı.

Eylül 2015'te yapılan bir medya röportajında, dönemin Adalet Bakanı (daha sonra görevden alındı) bireysel özgürlükler ve özel yaşamın gizliliği konularını tartıştı. Bakan, 2014 Anayasası'nı önceleyen Tunus Ceza Yasası'nın üreme amaçlı olmayan cinsel ilişki ve lezbiyenliği suç haline getiren 230. Maddesi'nin iptal edilmesi gerektiğini anlattı.

230. Madde henüz iptal edilmemiş olsa dahi diğer alanlarda bazı ilerlemeler sağlanabilmiştir. Örneğin, 2015'te yeni bir sivil toplum örgütü olan Shams Derneği kuruldu. Derneğin amaçları arasında Tunus'ta eşcinselliğin suç haline getirilmesinin engellenmesi için savunuculuk yer almaktadır. 2016 yılında Shams Derneği'nin etkinliklerinin durdurulması için bir talimat çıkarıldığında, ulusal ve uluslararası sivil toplum temsilcileri durumun Tunus'ta örgütlenme özgürlüğüne karşı ciddi bir tehdit olduğunu belirterek kararı protesto ettiler. Shams Derneği açtığı itiraz davasını kazanarak etkinliklerine devam etti. Shams Derneği'nin hedef alınması medyanın da dikkatini çekti ve pek çok açıklama yapıldı. Her ne kadar açıklamaların çoğu pek destekleyici olmasa da Tunus sivil toplumunun büyük bir kısmı Shams Derneği'ni ve 230. Madde'nin iptali çabalarını desteklemek üzere harekete geçti

Fiji: Anayasa ve hukuk reformu yoluyla cinsiyet kimliğinin tanınması için sivil toplum aktivizmi

Bağımsızlığın kazanılmasının üzerinden henüz otuz yıl geçmeden, 1997'de, Anayasa'sında cinsel yönelim temelli ayrımcılığı yasaklayan (Güney Afrika'dan sonra) ikinci dünya ülkesi Fiji oldu. Ancak pek çok diğer eski Britanya sömürgesinde olduğu üzere erkekler arasında "doğal düzene aykırı cinsel yakınlık" ve "müstehcen uygunsuz davranış" ceza gerektiren suçlar olarak kalmaya devam etti ve 2005'te iki erkek kendi rızaları ile girdikleri cinsel ilişki nedeniyle hüküm giydi.¹⁹ Ardından bu cezalar yüksek mahkeme tarafından anayasada teminat altına alınan özel hayatın gizliliğinin ihlal edilmesi nedeniyle bozuldu ve karar sayesinde eşcinsellik Fiji'de suç hâkline gelmekten çıktı.

2006 darbesinin ardından parlamento çalışmaları askıya alındı; Anayasa daha sonra uygulamadan kaldırıldı ve 'geçici' hükümet bazı hukuki reformlar için bir diz kararname yayımladı. Bunlar arasında yer alanlar: 1) 2009 tarihli Ceza Kararnamesi ayrımcı "doğal düzene aykırı cinsel yakınlık" yasalarını iptal etti ve erkeğin erkeğe tecavüzünü suç haline getirdi; ve 2) Cinsiyet, cinsel yönelim ve engellilik temelinde ayrımcılık iddiaları için İnsan Hakları Komisyonu Kararnamesi çıkarıldı (aynı konularda korumalar Çalışma İlişkileri Kanunu'na da eklendi). 2011'de çıkarılan bir 'HIV/AIDS Kararnamesi' ayrımcılığa karşı başka korumalar getirdi ve 2012 tarihli, 57 sayılı Kararname ile yeni bir Anayasa'nın hazırlanması için çalışmalar başlatıldı.

Anayasa'nın hazırlanmasından sorumlu komisyon, toplumun tüm kesimlerinin öneride bulunması için çağrı yaptı; insan hakları ve LGBTİ aktivistleri, akademisyenler, hukukçulardan oluşan birikimli ağlar mevcut siyasi alanı kullanarak Anayasa komisyonuna öneri sunmak üzere birlikte çalıştılar. Sivil toplum talepleri arasında 1997 Anayasası'nın ayrımcılık yasağının tekrar yürürlüğe girmesi ve bu maddede yer alan koruma altındaki alanlara cinsiyet kimliği ve ifadesinin eklenmesi de bulunuyordu. Birleşmiş Milletler içermeci bir anayasa istişare sürecini destekledi ve çok sayıda savunucu devreye girdi. Sürece yapılan katkılar Birleşmiş Milletler, sivil toplum ve diğer

¹⁹ Nadan – Fiji ve McCoskar – Fiji davaları.

ortaklar tarafından sunulan kanıtlar ve politika tavsiyelerine göndermede bulunuyordu. Bu belgelerin arasında Yogyakarta İlkeleri, HIV ve Hukuk Küresel Komisyonu tavsiyeleri, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Ban Ki-Moon'un beyanları, uluslararası insan hakları sözleşmeleriyle birlikte (şiddet konusunda) insan hakları ihlalleri ve ayrımcılık kanıtları ve sağlık riskleri üzerindeki etkileri (özellikle de HIV ve akıl sağlığı) hakkında çalışmalar yer alıyordu.

Bu kapsamlı ve kolektif çabalar 2013 yılında meyvelerini verdi ve çıkarılan Anayasa özellikle "cinsel yönelim, cinsiyet kimliği ve ifadesini" içeren kapsamlı bir ayrımcılık yasağı maddesini içerdi. Anayasanın kabulünden sonra, Fiji'de LGBTİ meselelerinde açık tartışma yürütmek daha kolay hale geldi. 2014 sonunda, LGBTİ aktivistleri, Birleşmiş Milletler çalışanları ile birlikte yıllık Başsavcılık Konferansı'nda 'Cinsiyet Kimliği ve Hukuk' başlıklı bir oturum yapmak üzere davet edildi. Burada, trans aktivist olan Shivana Singh, bazıları devlet yetkilileri tarafından işlenen sürekli ayrımcılık ve istismar suçlarından bahsetti; ancak aynı zamanda yeni Anayasa'yı "tüm Fijililer için bir zafer" olarak değerlendirerek trans kişilerin cinsiyet kimliklerinin hukuki olarak tanınmasının önemini belirtti.

Ertesi yıl (2015), Devlet Başkanı, Başkan Vekili ve Fiji'deki güçlü Metodist Kilisesi liderleri, Birleşmiş Milletler Serbest ve Eşit Kampanyası'nın Pasifikler'deki açılışında cesur ve ikna edici açıklamalarda bulundu. Başkan Ratu Epeli Nailatikau: "Tek başına yasalar yeterli değil. Pasifiklerdeki herkesten eşitlik için harekete geçmelerini istiyorum. Birlikte, yalnızca kim oldukları ya da kimi sevdikleri üzerinden insanlara karşı uygulanan zorbalığı, şiddeti ve diğer ayrımcılık biçimlerini durdurabiliriz" dedi.

İlerleme sağlanmaya devam ediyor ve LGBTİ kişilerin eşit haklara sahip olmaları konusunda medyadan ve gençlerle yapılan anketlerden anlaşıldığı üzere daha kabullenici bir tutum yavaş yavaş ortaya çıkıyor. Ancak gerilimler hâlâ var; 2015'te polis'in 'Onur Yürüyüşü' benzeri bir yürüyüşü iptal etmesi ve Yüksek Mahkeme'nin, nüfus cüzdanında cinsiyet kimliğinin yer alması için bir trans kadının talebini içeren davayı reddi gibi örneklerden görülebileceği üzere ayrımcılık ve homofobi halen ortaya çıkabiliyor.

Fiji'deki gelişmeler, LGBTİ kişilerin haklarının geliştirilmesinin zaman alacağını ve çeşitli stratejilerle birlikte geniş koalisyonların bu amacı desteklemesi gerektiğini gösteriyor.

İlerici hukuk reformlarının öncülüğünü yapan parlamenterler

Arjantin: Eşit evlilik yasasından cinsiyet kimliği yasasına – bir ülkenin onuru

Yirmi birinci yüzyılın başlarında ülkedeki önemli gelişmeler, Arjantin'deki bir grup LGBTİ örgütünü LGBTİ topluluğunun medeni haklarını geliştirmek için zamanın geldiğine ikna etmiştir. Bu çerçevede, a) aynı cinsiyetten ailelerin haklarının geleneksel ailelerinki ile eşit olarak tanınması konusunu da içeren bir cinsel çeşitlilik ve ilerici kamu politikaları bölümü bulunan Ayrımcılıkla Mücadele Ulusal Planı'nın kabul edilmesi; b) diktatörlük sırasında işlenen suçlar için cezasızlığın önünü açan yasaların kaldırılması; ve c) tıpkı Arjantin'de olduğu gibi Katolik Kilisesi'nin güçlü olduğu İspanya'da eşit evlilik ve cinsiyet kimliği yasalarının kabul edilmiş olması üzerine çalışılmıştır.

İşte bu ortamda 2005 yılında Arjantin LGBTİ Federasyonu doğdu. Federasyon, Arjantin Travestiler, Transeksüeller ve Translar Birliği (ATTTA) ile birlikte, a) eşit evlilik ve cinsiyet kimliği yasalarının kabul edilmesi; b) eşcinselliği ve travestiliği suç haline getiren yasaların kaldırılması; c) kapsamlı cinsel eğitim için müfredatta cinsel çeşitliliğin yer alması; ve d) yeni bir ayrımcılık yasağının kabul edilmesi çağrısında bulundu. Bu eylemler için planlanan strateji basit olması nedeniyle müthişti: Olası tüm cephelerden ilerlenmesini öngörüyordu.

Eşit evlilik yasası en az muhalefet edilen konuydu ve cinsiyet kimliği yasasının önerilmesi ve kabulü için bir çıkış noktası olarak kullanılan kampanyanın başını çekmesi için seçildi. Sivil toplum taktiksel olarak her bir kamu kurumu, kitle iletişim organı ve diğer toplumsal aktörler için ayrı ayrı uyarlanmış stratejileri belirledi.

Yasama yetkilerine yoğunlaşan strateji, eşit evlilik ve cinsiyet kimliği yasa tekliflerinin hazırlanmasını içeriyordu. Eşit evlilik ile ilgili ilk yasa taslağı 2005 yılında, cinsiyet kimliği ile ilgili ilk yasa taslağı ise 2007 yılında sunuldu. Her iki teklifte de parlamentoda temsil edilen tüm parti gruplarından en az bir delegenin imzası bulunuyordu.

Bakanlar Kurulu üyeleri hedef alınarak, tüm bakanların desteği ve etkin katılımı sağlanmaya çalışıldı. Amaca en yakın olan bakanlar ve temsilciler ile toplantılar yapıldı; bu kişiler üzerinden kartopu etkisiyle diğer bakanlara ve en sonunda Bakanlar Kurulu Başkanı'na ulaşıldı.

Parlamenterler arasında sürekli diyalog sağlanması için iki çalışma grubu kuruldu: Siyasi Partiler Çalışma Grubu ile Eşit Evlilik ve Cinsiyet Kimliği Yasaları için Çalışma Grubu. Her ikisi de farklı siyasi partileri temsil eden parlamenterlerin yasa taslağına desteğini almayı amaçlıyordu. İkinci grupta daha çok kendi partilerinden parlamento üyelerinin desteğini alma konusunda stratejik müttefikler haline gelen genç siyasetçiler ve feministler yer alıyordu.

“

“Toplumsal meseleler ve haklarla ilgili yoğun tartışmalara neden olan derin toplumsal, ekonomik ve siyasi krizlerin ardından Arjantin toplumu hakların tanınması yerine geleneksel kurumları sorgulamaya daha açıktı. Eşit evliliğin tanınması konusundaki ilerleme, çoğu siyasetçinin çeşitlilik konusunda kendi siyasi konumunu değiştirmesi ile sonuçlanan ulusal bir onur meselesi haline geldi ve böylece cinsiyet kimliği yasasının hiç muhalifi kalmadı.””

– María Rachid, Buenos Aires Yasama Meclisi Üyesi, Arjantin

Başka bir yaklaşım ise diğer ülkelerdeki LGBTİ örgütleri ile birlikte kararlaştırılan bir savunuculuk planıydı. Arjantin Devlet Başkanı bu ülkelere resmi ziyarette bulunduğu sırada bu örgütler Başkan ile toplantı talep ederek Arjantin'de eşit evlilik ve cinsiyet kimliği yasaları için savunuculuk yapma fırsatı elde etmeye çalıştı.

Yargı için strateji ise asıl olarak stratejik dava açma üzerineydi. Mahkemelerde eşit evlilik ile ilgili 100'den fazla dava ve cinsiyet kimliği ile ilgili 100'den fazla dava açıldı. Yargı makamlarına trans kişilerin kimliklerinin reddedilmesinin Arjantin'de iki köklü içtihat hükmünü ihlal edip etmediğine karar vermeleri çağrısı yapıldı. Bu hükümler, Arjantin içtihadında "başkası değil kendisi olma hakkı" olarak tanımlanan özerklik hakkı ile kimlik hakkıydı.

Davalar, Kongre'de çok sayıda tartışmayı tetikledi. Aynı zamanda, evliliklerinin ya da cinsiyet kimliklerinin tanınmasını isteyen yurttaşların benzersiz "gerçek yaşam" öykülerini paylaşmaları için fırsat yaratılmış oldu. Buna uygun olarak, yargı makamları bireylerin kimlik hakkının sağlık raporları, tanık beyanları vb. kanıt ya da dış unsurlar yerine sadece irade beyanı ile ilgili olduğunu belirtti. Bu adli açıklamalar cinsiyet kimliğinin hukuki olarak değiştirilmesinin basit ve kolaylaştırılmış bir idari süreç olduğu ve yalnızca ilgili tarafın irade beyanını gerektirdiği mesajını daha da güçlendirdi. Bu görüş daha sonra kabul edilen yasada da korundu.

Gerek LGBTİ Federasyonu gerekse ATTTA kitle iletişim organları ile de başarılı bir ittifak kurdu. Amaçlarını destekleyen bir grup gazeteci ve haberciye dava açan bireylerin hikâyelerini haberleştirmede sürekli öncelik verildi. Cinsiyet kimliği yasası hakkında gazeteci kılavuzu, toplum geneline yönelik olumlu mesajların verilmesi için bir mekanizma olarak hazırlandı. Medya üyeleri ile yakın ilişkilerin geliştirilmesi, toplumsal söylemde eşit evlilik yasası ile cinsiyet kimliği yasası için olumlu bir ortamın hazırlanmasında önemli rol oynadı.

Yoğun aktivizm ile geçen yıllar içinde, LGBTİ Federasyonu ve ATTTA daha fazla stratejik müttefik ve aktörü aralarına kattı: sendikalar, üniversiteler, akademisyenler, öğrenci merkezleri, kamuya mal olmuş kişiler, gazeteciler, müzisyenler, sanatçılar ve farklı dini örgütlenmelerin üyeleri (Katolik ve Evanjelist kiliseleri ile Candomblé dini²⁰). Toplumun tüm bu kesimlerinden temsilciler kamusal alanda aynı amaç için tek ses haline gelerek yasa tasarısını destekledi.

Eşit Evlilik Yasası'nın Temmuz 2010'da kabulü ile başarı sonunda tescil edildi. Cinsiyet Kimliği Yasası'nın onaylanması için bir yasama kampanyasının hazırlıkları başlatıldı ve taslağı destekleyen ilk imza doğrudan Bakanlar Kurulu Başkanı tarafından verildi. Bir kez daha başarıya ulaşılmış oldu ve Cinsiyet Kimliği Yasası Mayıs 2012'de Senato'dan geçti. Bu defa neredeyse oybirliği ile kabul edildi.

Bu iki yasa çok sayıda insanın yaşamını önemli ölçüde değiştirdi. Yapılan bir çalışma, yeni cinsiyet kimliği yasasının kabulünden sonra trans kadınların yüzde 70'inin sağlık hizmeti alırken damgalanma ve ayrımcılığa uğradıklarını; her 10 trans kadından 1'inin ve her 10 trans erkekten 3'ünün mezun olmak üzere okula döndüğünü; her 10 trans kadından 3'ünün ve her 10 trans erkekten 6'sının iş aramaya başladığını gösterdi. Ancak en önemlisi, bu kişilerin tamamının "başkası değil kendi" olmaktan memnuniyet duyduklarını ve özsaygılarının artmış olduğunu belirtmeleriydi.

Bosna ve Hersek Federasyonu (BHF): Acil usullerin kullanılması yoluyla Ceza Kanunu'nda değişikliklerin yapılması için Kadınlar Grubu'nun sivil toplum örgütleri ile birlikte çalışması

2014'te, Bosna ve Hersek Federasyonu (BHF),²¹ Bosna ve Hersek'te Ceza Yasası'nda nefret suçunu kapsamayan tek idari birimdi.

BHF Temsilciler Meclisi'nde Kadın Parlamentarler Grubu, nefret suçu ve nefret söylemi ile mücadele eden bir koalisyon adına hareket eden Saraybosna Açık Merkezi (Sarajevo Open Centre) ile etkin olarak çalışmıştır. Koalisyonun amacı, ceza yasasının cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelinde işlenen nefret suçları ile ilgili hükümler²² içerecek şekilde değiştirilmesiydi. Savunucular; Ceza Yasası'nın, Federasyon'un Cinsiyet Eşitliği Yasası, Ayrımcılığın Yasaklanması Yasası ve Brcko Eyaleti Ceza Yasası ile uyumlu hale getirilmesini amaçlıyordu.

20 Candomblé, birden çok Latin Amerika ülkesinde kabul edilen Afrika inançlarına dayalı bir dindir.

21 Bosna-Hersek Federasyonu, Bosna ve Hersek'i oluşturan iki siyasi yapıdan biridir. Diğeri ise Sırp Cumhuriyeti'dir.

22 Bu koalisyon Bosna ve Hersek'ten 10 sivil toplum örgütünü bir araya getirmiştir.

2014'te, Kadınlar Grubu, BHF Adalet Bakanlığı ile işbirliği yaparak BHF Parlamentosuna kapsamlı bir Ceza Yasası'nda Değişiklik Yapan Yasa Taslağı sundu. BHF Temsilciler Meclisi o yıl değişiklikleri içeren yasa taslağını kabul etti; ancak BHF Halklar Parlamentosu'nun ilgili taslağı görüşeceği oturum 2014 yılı içerisinde yapılamadı. 2014'te BHF'de genel seçim yapıldı ve değişikliklerin görüşülmesi 2015 yılına kaldı. Sonuçta, 23 Şubat 2016'da Saraybosna'daki Temsilciler Meclisi, sekizinci olağan oturumda özel bir usul ile Ceza Yasası'nda Değişiklik Yapan Yasa Taslağı'nı kabul etti.

Hindistan: Trans hakları yasası

Hindistan Parlamentosu Eyaletler Meclisi, Nisan 2015'te tek bir parlamenter tarafından sunulan ve trans kişilerin haklarını tanıyan bir yasa tasarısını oybirliği ile kabul etti. Parlamenter Tiruchi Siva tarafından sunulan yasa tasarısında eğitim, istihdam, ekonomik yardım ve toplumsal içermecilik konularında 58 madde bulunuyordu. Yasa ile Translar için Ulusal Komisyon, Eyalet Komisyonu, İş Bulma Kurumu ve Trans Hakları Özel Mahkemeleri kuruldu. 25 Nisan 2015'te The Indian Express gazetesine konuşan Siva, "Çok mutlu ve heyecanlıyım. Onların nasıl ayrımcılığa ve istismara uğradığını görmüş biriyim. Buna tek çözümün bir yasa olduğunu düşündüm" demişti.

UNDP, Gönüllü Sağlık Hizmetleri gibi ('Voluntary Health Services', Küresel Fon tarafından desteklenen Güney Asya HIV Programı'ndan destek alan örgütlerden biri) sivil toplum ortakları ile birlikte süreci etkin biçimde destekledi. Gerçekleştirilen eylemler arasında, eyalet düzeyinde ve ulusal düzeyde topluluk temsilcileri ve parlamenterler ile istişareler de bulunuyordu. UNDP ve Gönüllü Sağlık Hizmetleri, Parlamentonun Halk Meclisi'nde yasa ile ilgili tartışmalar yürüterek ve savunuculuk çalışmaları gerçekleştirerek süreci desteklemeye devam etmektedir.

Mozambik: Ceza yasasının modernizasyonu sayesinde eşcinselliği suç olarak gören sömürge döneminden kalma yasaların ortadan kalkması

Eşcinselliğin 'Afrikalı olmaması' hakkındaki kültürel kavramsallaştırmalar, Temmuz 2015'te Mozambik Parlamentosu'nun eşcinselliği suç olmaktan çıkaran yeni bir Ceza Yasası'nı kabul etmesiyle başarıyla yıkıldı.

Bu, bazı parlamenterler tarafından önemli bulundu, çünkü aynı cinsiyetten yetişkin kişiler arasında rızaya dayalı cinsel ilişkinin suç haline getirilmesi özel yaşam hakkı ve ayrımcılıktan korunma hakkının ihlali olarak değerlendiriliyordu. Bu hakların her ikisi de uluslararası hukuk tarafından korunmaktadır ve Devletlerin bu hakları sağlamaması herkesin insan haklarının korunması ve herkesin yasa önünde eşit olmasının sağlanması yükümlülüklerinin maddi anlamda ihlali anlamına gelir.

"PGA'nın uzun zamanlı bir üyesi olarak, sömürge dönemi sırasında 1886'da yürürlüğe girmiş olan Mozambik Ceza Yasası'nın değiştirilmesine katkıda bulunmuş olmaktan memnuniyet duyuyorum. Ayrıca, insanların cinsel yönelimleri nedeniyle suçlu haline getirilmelerinin tüm uluslararası ve bölgesel insan hakları sözleşmelerine aykırı olduğuna inanıyorum. Yeni Ceza Yasası, Mozambik'teki günümüz siyasi, ekonomik ve toplumsal gerçekliğine uyumlu değişiklikler içermektedir. Yeni Ceza Yasası'nda yapılan bu değişikliklerle cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelli ayrımcılıkla mücadele konusunda önemli bir mesaj verilmiş ve bu mücadele güçlenmiştir. Yasa, yurttaşlarının tamamının insan haklarını eşit olarak sağlama ve korumanın tüm ülkelerin yükümlülüğü olduğu mesajını veriyor."

– Antonio Niquice, Parlamenter, Mozambik, ve PGA Üyesi

Mozambik'teki süreçte yer alanlar değişimin nasıl sağlanabileceği hakkında çıkardıkları bazı dersleri şu şekilde sıralıyor:

- İşbirliği yapın ve ortaklıklar kurun. Parlamenterler, eşitlik ve ayrımcılık yasağı konularında çalışan diğer ülke parlamenterleri ile ağ kurma fırsatları ve teknik yardım için PGA gibi örgütlenmelere ya da çok taraflı kuruluşlara başvurabilir.
- Parlamenterler, LGBTİ kişilerin insan haklarının tanınması için somut örnekler vermek ve savlarını geliştirmek için komşu ülkelerin deneyimlerinden yararlanabilir.
- Parlamenterler, özellikle artık geçerliliğini yitirmiş ve insan hakları hukukuna uygun olmayan yasalara ilişkin olarak, cezaların kaldırılmasını ve yasama reformunun yapılmasını destekleyecek soru önermeleri, teklifler, kararlar ve açıklamalar için gerekli süreçleri başlatabilir.

El Salvador: Parlamenterler ve LGBTİ sivil toplumu arasındaki diyalogun cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelli nefret ile işlenen suçlar için yaptırımların artırılmasını sağlaması

LGBTİ topluluğunun üyelerine karşı şiddetin ve başta polis ve çeteler olmak üzere özel kişilerce gerçekleştirilen saldırıların cezasız kalması El Salvador'da devam eden sorunlar arasındadır. Ceza adaleti sistemi, LGBTİ kişilere karşı işlenen nefret suçlarının tespit edilmesi ve soruşturulması konularında başarısız olmuştur ve bu nedenle bireyler saldırıya açık hale gelmiştir ve tazmin edilememektedir. Özellikle trans kişiler acımasız cinayetlere hedef olmaktadır. Bu vakaların büyük kısmı soruşturulmamaktadır ve hiçbirisi için başarılı bir kovuşturma yürütülmemiştir.

2 Kasım 2014'te El Salvador'da PGA'nın düzenlediği Latin Amerikalı ve Karayipli Parlamenterler için Ayrımcılık Yasağı ve Eşitlik Semineri'nde cinsiyet, nefret suçları ve ayrımcılık yasağı konusunda ulusal mevzuatın gözden geçirilmesi için yasama üyeleri, Ulusal İnsan Hakları Kurumları ve LGBTİ sivil toplum arasında açık bir diyalogun oluşturulması için çağrı yapıldı. Bundan kısa süre sonra San Salvador Taahhüt Beyanı kabul edildi.

2015'te, El Salvador Yasama Meclisi ırk, etnik köken, siyasi görüş, din, cinsiyet, cinsiyet kimliği ve ifadesi, cinsel yönelim ve benzeri kategoriler temelinde olanlar dâhil nefret saikiyle işlenen cinayet (Madde 129) ve tehdit (Madde 155) suçlarına karşı yaptırımları artıran Ceza Yasası reformunu onaylamıştır.

El Salvador'daki bir LGBTİ hakları örgütü olan COM-CAVIS TRANS'ın yöneticisi Karla Avelar'a göre, "Bu, bu küçük ülkede gerçekleştirmemiz gereken diğer tüm reformların başlangıcıdır."

El Salvador örneği, tüm savunmasız grupların haklarının korunmasının ve cinsel yönelim ile cinsiyet kimliği ve ifadesinin bu kategoriler arasında yer almasının, korumaların sağlanması için iyi bir yöntem olabileceğini göstermektedir. Koruma alanlarına ırk, etnik köken, din ve cinsiyet gibi çeşitli gerekçelerin dâhil edilmesi, toplumun diğer kesimlerinden de daha fazla destek alınmasını ve reformların kabul edilmesi için gerekli çoğunluğun elde edilmesini sağlayabilir.

Uruguay: Daha geniş bir demokrasiyi kucaklayan ülkede LGBTİ haklarının yaygınlaştırılması

Uruguay'da, evlilik dışı beraberliklerle ilgili bir yasa 2007'de her iki kamarada da çok düşük oy oranları ile kabul edildi. İki yıl sonra, gey çiftlerin çocuk evlat edinmesini olanaklı kılan yeni bir çocuk koruma yasası onaylandı. Aynı yıl Cinsiyet Kimliği Yasası (No. 18.620) kabul edildi.

Altı yıl sonra, Nisan 2013'te, Uruguay eşit evlilik yasasını onayladı. Yasa için Temsilciler Kamarası'nda 71 kabul oyu kullanıldı, Senato'daki oylar ise 23 kabul ve 8 sekiz itiraz idi. İlk metni ulusal LGBTİ kolektifi Ovejas Negras (Kara Koyun) tarafından kaleme alınan bu yasa, 2011'den bu yana sivil toplum grupları tarafından destekleniyordu.

“Bu reform, LGBTİ kişilerin hakları ile ilgili açık bir diyalog ortamının geliştirilmesinde çok önemli bir adım ve tüm bireyler için eşitlik ve saygının teminat altına alınmasında etkili bir araçtır. Aynı zamanda, her koşulda ancak özellikle de bu ölçütler temelinde şiddetin güçlü biçimde kınanması sağlandı. Bu reformun onaylanması konusunda savunuculuk yapan ve LGBTİ temsilcileri ile aralarında en büyük üç parti olan FMLN, GANA ve ARENA’dan koordinatörlerin de bulunduğu Salvadorlu parlamenterlerin katıldığı PGA toplantılarının bu denli müthiş sonuçların elde edilmesinden çok mutluyum. Bu açıklık parlamenterleri seçmenlerine ve onların ihtiyaçlarına yakınlaştırdı.” ”

– Berta Sanseverino, Uruguay Temsilciler Meclisi İnsan Hakları Komitesi Üyesi ve PGA Yönetim Kurulu Üyesi

Eşit Evlilik Yasası'nın kabul edilmesi ülkedeki diğer hukuki değişiklikleri de kolaylaştıran bir etki yarattı. Örneğin, geçerliliğini yitirmiş olan Medeni Kanun'da reform yapıldı; (doğal ve evlat edinilmiş) çocuklara karşı ebeveynlerin yükümlülükleri belirlendi; ebeveyn otoritesi rolleri geliştirildi ve kadınlarla erkekler arasında medeni eşitlik güçlendirildi.²³

Eşit evlilik yasaının onay süreci, Anayasa ve Medeni Kanun Komisyonu üyesi olan bir grup hukukçu tarafından çok ayrıntılı bir değerlendirmeden geçmesi nedeniyle, üç yıldan uzun sürdü. Hukukçular sivil toplum tarafından hazırlanan öneri metnini mevcut kurallar ve anayasa standartlarına uygunluk açısından revize etti.

Olumlu sonucu etkileyen birden fazla etken vardı. Öncelikle, sivil toplum tarafından sunulan yasa taslağı teknik açıdan çok sağlamdı ve insan hakları hukuku konusunda derin bilgiye sahip hukukçular tarafından geliştirilmiş olduğundan pek çok belge ile desteklenmişti. İkincisi, Uruguay'da çok örgütlü ve bilgili bir sivil toplum hareketi bulunuyordu. Üçüncüsü, parlamentoda görev alan ve siyasi partilerin üyesi olan çok sayıda ilerici genç siyasetçi bulunuyordu. Son olarak ise, aynı cinsiyetten kişilerin evlenmesine karşı olan daha tutucu toplum kesimleri aynı cinsiyetten kişilerin beraberliklerinin resmi olarak tanınmasına aynı derecede karşı çıkmıyordu.

Yukarıda bahsedilen etkenler, Uruguay'da LGBTİ haklarının korunması için uygun bir ortam yarattı. Yasanın kabul edilmesinde ayrıca olumlu bölgesel ve uluslararası örnekler de (örneğin, Arjantin ve İspanya'daki olumlu deneyimler) etkili oldu. Elbette, hükümet gündeminde gebeliğin gönüllü olarak sonlandırılması yasası (2012) ve üremeye yardımcı teknikler yasası (2013) benzeri ilerici yasaların bulunması da etkiliydi.

Benzer şekilde, toplum geneli ve kitle iletişim araçları da daha demokratik bir ulusal gündem talep ediyordu. Toplum geneline uygulanan anketler yeni yasalara ve bu değişiklikleri uygulamak için yapılacak yeni reformlara güçlü destek olduğunu gösteriyordu. Kitle iletişim araçlarının büyük çoğunluğu yasamadaki ilerlemeyi destekledi ve eşit evlilik yasası konusunda olumsuz görüş ifade etmedi. Aksine, Uruguay'daki ilk gey evliliği 100'ü aşkın medya kanalı tarafından haber yapıldı. Üst düzey siyasi makamlar ve Uruguay'daki en tutucu kesimler aynı cinsiyetten bireylerin evlenmesi hakkında basını olumsuz anlamda etkilemeye çalışmazken, gebeliğin gönüllü olarak sonlandırılması hakkındaki yasa taslağı tartışmaya açıldığında çoğu bu konuda çok fazla sesini yükseltmişti.

23 Örneğin, Uruguay'da reformdan önce yalnızca kadınlar tek taraflı olarak boşanabiliyordu. Yeni yasa ile her iki eşe de tek taraflı boşanma talep etme hakkı verildi.

Yeni Medeni Kanun sayesinde, Eğitim ve Kültür Bakanlığı homofobiye karşı bir komisyon kurdu. Eşit Evlilik Yasası da Toplumsal Kalkınma Bakanlığı bünyesinde Cinsel Çeşitlilik Sekreteryası ve Montevideo Belediyesi'nde benzer bir birim gibi insan hakları birimlerinin kurulmasına neden oldu. Toplumsal Kalkınma Bakanlığının şu an LGBTİ kişileri ve seks işçilerini de içeren bir Savunmasız Gruplar için Toplumsal Koruma Politikası bulunuyor. Üniversitelerden bir psikoloji bölümü ile Toplumsal Kalkınma Bakanlığı arasında LGBTİ topluluğuna psikolojik destek sağlamak üzere anlaşmalar yapıldı.

LGBTİ kişiler için istihdam kotalarının verilmesi ile ilgili hâlâ beklemekte olan bir teklif var; benzer bir durum Afrika kökenli yurttaşlar ve ülkenin en muhtaç kesimlerine eğitim bursu verilmesi konuları için de söz konusu. Bu son bahsedilen program en dezavantajlı nüfusun yüzde sekizine ulaşmış olsa da LGBTİ kişilerin ihtiyaçları henüz göz önüne alınmamakta.

Olumlayıcı eylemin önemli değişikliklere neden olması ve insanların yaşamlarını doğrudan etkilemesi zaman almaktadır, ancak Uruguay kesinlikle hem hükümetin hem de yurttaşlarının eylemleri ile eşitlik içinde sürdürülebilir kalkınma konusunda sağlam adımlarla ilerlemektedir.

Malta ve Şili: İnterseks kişilerin korunması için yasaların çıkarılmasında öncü rol

- Nisan 2015'te, Malta Parlamentosu; Cinsiyet Kimliği, Cinsiyet İfadesi ve Cinsel Özellikler Yasası'nı çıkardı. Bu yasa, interseks çocuklara 'normalleştirme' amaçlı üreme organı ameliyatlarının yapılmasını yasaklamakta, kişinin kendi belirlediği cinsiyetin hızla tanınmasını sağlamakta ve ebeveynlerle vasilere çocuğun cinsiyet kimliği belirlenene kadar doğum belgelerinde cinsiyet işaretinin kullanılmasını ertelemelerine izin vermekte ve ayrımcılık yasağı ile sağlık konularında pek çok diğer hükmü içermektedir.
- 2014'te, Şili Devlet Başkanı, ilgili yasa ve politikaların Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin gereklerine uyumlu hale getirilmesi için bir Ulusal Çocuk Konseyi kurmuştur. Konsey, tüm bakanlıkların, parlamenterlerin, yargı organının ve sivil toplumun temsilcilerini bir araya getirmektedir. Sağlık Bakanlığı ise 22 Aralık 2015 tarihli ve 18 sayılı "interseks çocuklara sunulan sağlık hizmetlerinin bazı unsurları" başlığını taşıyan bir genelgenin çıkarılmasını sağlayan ve interseks kişilerle ilgili konularda çalışan bir çalışma grubu kurmuştur. Genelge, interseks çocukların kendi bedenleri üzerinde karar vermeleri için henüz yaşlarının çok küçük olması nedeniyle geriye dönüşü olmayan üreme organı ameliyatları dâhil, interseks çocukların 'normalleştirilmesi' için gereksiz tedavileri durdurmaktadır. 2016'da, Çocuk Hakları Sözleşmesi kapsamındaki teminatlarla ilgili ayrımcılık yasağı tasarısının 8. Maddesine 'cinsel özellikler' kategorisi de eklenmiştir.

Vietnam: Trans kişilerin hakları için ileri doğru bir adım

24 Kasım 2015 tarihinde, Vietnam Ulusal Meclisi, Medeni Kanuna cinsiyeti yeniden belirleme ameliyatı olanların cinsiyetlerinin tanınmasına dair maddeyi ekleyerek trans kişilerin haklarını koruma konusunda oybirliği ile hareket etmiştir. Yeni hüküm, trans kişilerin insan haklarının korunmasına yönelik büyük bir adımdır ve UNDP'nin doğrudan desteği ile birlikte LGBTİ sivil toplum örgütlerinin savunuculuk ve kampanya çabalarının ardından mümkün olmuştur. Başlangıçtan itibaren çok paydaşlı bir yaklaşım benimsendi ve UNDP'nin Vietnam Hükümeti ile mevcut ilişkisinden yararlanılarak hassas olarak değerlendirilen bazı hak meseleleri de dâhil pek çok konuya bakan bir ortaklar koalisyonu kuruldu. Trans kişilerin haklarını tanımayan mevzuatın insanlar üzerindeki etkisi hakkında Ulusal Meclis üyeleri ile LGBTİ topluluğu üyeleri arasında bir tartışma başlatıldı. Projenin başlamasından önce, yasa yapıcıların, LGBTİ kişilerin yasal değişikliğe duydukları ihtiyaç konusunda ikna edilmeleri ve LGBTİ kişilerin karşılaştıkları özel sorunlar hakkında bilgilendirilmeleri gerekiyordu. Ulusal Meclis üyeleri ve LGBTİ topluluğunun üyeleri arasında doğrudan ilişki kurulmasına odaklanılması sayesinde, cinsiyetin yeniden belirlenmesi durumunun tanınması ile ilgili hükmün yasallaştırılmasında Meclis'in yüzde 86'sından fazlasının olumlu oy kullanması sağlandı.

Sivil toplum örgütlerinin ihtiyaçları dikkate alınarak kapasitelerinin geliştirilmesi yaklaşımı da projenin önemli ana bileşenlerinden biriydi. UNDP, kapasite geliştirmeye bir dizi tekil etkinlik olarak bakmak yerine, proje bittiğinde de devam edecek sürdürülebilir bir LGBTİ liderliği ve savunuculuk konularına odaklanarak program katılımcılarını proje boyunca geliştirmeyi seçti. Bu, daha deneyimli LGBTİ aktivistlerle daha az deneyimliler ara-

sında bir mentorluk ilişkisinin kurulmasını, toplum geneline ulaşmak için beceriler kazandırılarak ebeveynlerin kapasitesinin geliştirilmesini ve en önemlisi kabul konusunda açık ve güçlü mesajlar göndererek ebeveynlerin çocukları için destek ve sevgilerini halka açık gösterilerde sergilemelerini içeriyordu. Toplum, Ekonomi ve Çevre Çalışmaları Enstitüsü (iSEE) ve Enformasyon Paylaşım Grubu (ICS) benzeri güçlü ulusal ortaklar da sonuçların elde edilmesinde önemli bir rol oynadı.

Son olarak, proje amacını ve ulusal sivil toplum örgütlerinin çalışmalarını bu alandaki mevcut uluslararası uygulamalarla ilişkilendirerek ve eşitlik ve hak temelli bir yaklaşım benimseyerek, UNDP, Ulusal Meclis üyelerine LGBTİ kişilere karşı ayrımcılığın sona erdirilmesi için uluslararası bir çerçeve ve standart sundu. Tüm bu yaklaşımların bir arada olması, kazanımların projenin başındaki beklentilerin ötesinde olmasını sağladı.

Proje, UNDP'nin daha geniş kapsamlı LGBTİ bölgesel programının bir parçasıydı; bunun içinde aynı zamanda 'Asya'da LGBTİ Olmak' temalı Asya bölgesi çalışması ve kapasite geliştirme, araştırma, savunuculuk ve yasal reformlara dâhil olma gibi konularda LGBTİ sivil toplum örgütlerinin desteklenmesi için UNDP ve USAID arasındaki ülke içi ortaklıklar da yer alıyordu.

Vietnam'ın yeni Medeni Kanun'undaki "cinsiyet değişikliği" maddesi (37. Madde) doğumda belirlenen cinsiyetlerini değiştirmek isteyenler için geçerlidir ve bu konuda terapi gören trans kişilerin kimlik belgelerinde cinsiyet işaretlerini değiştirmeleri hakkını sağlamaktadır. Bu kazanıma rağmen, cinsiyetin yeniden belirlenmesinde bedensel muayene hala bir koşul olarak sunulmakta ve bu nedenle bedenlerini değiştirmek için tıbbi müdahale istemeyen ya da bunlara erişemeyen pek çok trans kişiyi kapsamamaktadır. Bu zorluklar varlıklarını sürdürmekte ve UNDP trans kişilerin ameliyat olup olmadıklarına bakılmaksızın kimliklerinde cinsiyet işaretlerini yeniden belirlemeleri hakkına sahip olmaları için savunuculuk yapmaya devam etmektedir.

LGBTİ kişileri hedef alan gerici hukuk reformlarına karşı çıkan parlamenterler

Rusya Federasyonu: Partisine karşı çıkarak LGBTİ kişileri destekleyen parlamenter

2014'te Rus Federal Yasası kapsamında "küçükler arasında geleneksel olmayan cinsel ilişkilerin tanıtılmasına karşı" değişiklikler tartışılırken partisinin söz konusu yasayı desteklemesine rağmen parlamenter Maria Maksakova ayrımcı bir terim olan "geleneksel olmayan" teriminin çıkarılmasını talep etti. Aynı zamanda tanınmış bir opera sanatçısı olan Maksakova, iktidar partisinin bir toplantısında bir konuşma yaptı. Bu konuşması televizyonda yayımlandı ve ardından sosyal medya da yaygın şekilde çoğaltılarak paylaşıldı.

Maksakova "Bundan böyle eşcinsel propagandadan olumsuz bir şey değil, sadece heteroseksüel olmayan kişilerle ilgili bir şey anlaşılmalıdır. İçinde bulunduğumuz hoş görülemez durum başta ergenler olmak üzere gey eğitimli bulunan kişiler arasında intiharların sayısını artırmaktadır... Bu insanlar danışmanlık hizmeti alamamakta veya deneyimlerini paylaşmamaktadır, çünkü bu 'propaganda' olarak görülmektedir. Ancak yasalar bu kişilere zulüm edenlerin zulüm, istismar ve insanları mutsuz etme 'haklarını' ortadan kaldırmamaktadır."²⁴

Kongo Demokratik Cumhuriyeti: Eşcinselliği yasaklayan yeni bir yasanın kabul edilmesini engellemek için sivil toplumla birlikte çalışmak

2014'te, Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde homofobik mesajlar ve duygular yayan bir kampanya düzenlendi ve başta ülkenin doğu kesimi olmak üzere çatışma sonrası bölgelerdeki nüfusun önemli bir kısmından destek gördü. Kampanya, Aralık 2013'te Uganda parlamentosu tarafından kabul edilen ve eşcinselliği yasaklayan yasa benzer bir yasa çıkarılmasını amaçlıyordu.²⁵ Ayrıca, 6 Mart 2014'te insanları bir araya getirmeye çalışan gey karşıtı bir Facebook sayfası hazırlandı.

24 Мария Максакова: «Закон о гей-пропаганде опасен для общества», www.mk.ru/politics/russia/interview/2014/02/06/981425-mariya-maksakova-zakon-ogeypropagande-opasen-dlya-obschestva.html.

25 Yasa, Uganda Devlet Başkanı tarafından 24 Şubat 2014'ta imzalanmıştır, ancak Ağustos ayına gelindiğinde Uganda Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir.

Muhalefet partisinden bir parlamenter, eşcinselliği yasaklayan bir yasa tasarısı sunma hazırlığındayken, aralarında LGBTİ örgütleri, PLHIV destek Grubu, HIV ve İnsan Hakları Çalışma Grubu ve Kinshasa Üniversitesi İnsan Hakları Merkezi temsilcilerinden oluşan bir grup sivil toplum üyesi harekete geçti. Sivil toplum aktörleri bu yasa tasarısını engellemek üzere birlikte çalışabilecekleri ve hükümette görev alan iki parlamenter belirledi. Bu kişiler aynı zamanda Kongo Parlamentosu'nda SOGI (cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği) portföyünü de ele alan Toplumsal ve Kültürel İşler Komisyonu'ndandı.

Parlamenteleri ve diğerlerini duyarlı hale getirmek için UNDP'nin de desteği ile Argumentaire Technique Contre la Criminalisation de Certaines Populations Clés adı verilen bir savunuculuk aracı geliştirildi.²⁶ Savunuculuk aracı, benzer düşünen parlamenterler ve destekçileri için yasa tasarısının ardında yatan mantığa karşı kullanacakları teknik savları ve terminolojiyi sağladı. Argumentaire, daha önce UNDP ile birlikte HIV Yasası değişikliği için çalışmış olan ve Fransızca konuşan parlamenterlerden olan Dr. Mokako ve önceden Ulusal Diyalog çalışmalarına katılmış ve destekçi olan diğer parlamenterlere dağıtıldı. Farklı kurumlardan gelen temsilciler, bu konuyu gayriresmi olarak tartışmak için Kongo Parlamentosu üst düzey yetkilileri ile bir araya geldi. Teknik belgenin gücü, 'hassas' konularda parlamenterlere sağlanan kapasite ve Parlamento Başkanı gibi anahtar karar alıcıların belirlenmiş olması istenen etkiyi sağladı ve yasa tasarısı kabul edilmedi.

Argumentaire Technique Contre la Criminalisation de Certaines Poulations Clés, artık parlamento dışında da dağıtılmakta ve sivil toplum, hükümet temsilcileri ve diğer taraflar arasında yaygın biçimde kullanılmaktadır. Bunlar arasında AIDS, Tüberküloz ve Sıtma ile Mücadele Küresel Fonu Kongo Eşgüdüm Mekanizması, HIV ve İnsan Hakları Çalışma Grubu, AIDS ile Mücadele Ulusal Çok Taraflı Programı, HIV odak kişileri ve Kongo Adalet Bakanlığındaki ilgili yetkililer yer almaktadır.

Parlamenteler eyleme sektörel yaklaşımlar

Maharashtra Eyaleti, Hindistan: Kimsenin geride bırakılmaması, politika çerçevelerine ve istişarelere trans kişilerin dâhil edilmesidir.

Maharashtra, Hindistan'da trans kişiler için bir Sosyal Yardım Kurulu kuran ikinci ve kültür enstitüsü kuran (süreç devam etmekte) ilk eyalettir. Bu olumlu gelişmeler, 2013 yılında UNDP tarafından desteklenen ve trans topluluğunun özel sosyal yardımlaşma ihtiyaçlarını Başbakan ve diğer hükümet temsilcileri ile doğrudan görüşen binlerce trans kişiyi bir araya getiren istişareler sonrasında gerçekleşti.²⁷

Hindistan'da gözle görünür bir cinsel azınlık olan trans topluluğu hâlâ kalkınma ve sosyal yardımlaşma programlarından tam yararlanamamaktadır ve kamu mal ile hizmetlerine sınırlı erişimi bulunmaktadır. Maharashtra eyaleti yönetimi bu eksiklikleri; örgün eğitim, istihdam, kendi işini kurma, sağlık programları ve ücretsiz hukuki destek olanakları sunacak olan Sosyal Yardımlaşma Kurulu ile ele almayı amaçlamaktadır.

Maharashtra Yasama Meclisi daimi üyesi Profesör Varsha Gaikwad, Maharashtra'da önerilen kadın politikalarına dair tartışmalara seks işçilerini ve trans kişileri de dâhil ederek önemli bir rol üstlendi. Prof. Gaikwad'ın Eyalet'in Kadınlar ve Çocukların Gelişimi Bakanı olduğu dönemde, trans topluluğu bakan için trans kişilerin eğitim ve sağlık hizmetlerinden yoksunluğunu vurgulayan ayrıntılı bir sunum hazırladı. Bakan bir değerlendirme yapmaları için parlamenterler, yasama meclisi üyeleri ve sivil toplum örgütü temsilcilerinden oluşan bir komite kurdu. Prof. Gaikwad komitede trans kişiler ve seks işçilerinden de üç temsilcisinin bulunması talimatını verdi; bu sayede endişe ettikleri konular politika belgesine tam olarak yansıtılabilecekti.²⁸ Maharashtra Kadın Politikası hazırlandı ve eyalet bakanlar kurulunda Dünya Kadınlar Günü olan 8 Mart 2015'te onaylandı.²⁹

26 Argumentaire Technique Contre la Criminalisation de Certaines Populations Clés için bkz.: www.cd.undp.org/content/rdc/fr/home/library/hiv_aids/analyse-technique-criminalite.html

27 www.indiatvnews.com/news/india/development-board-for-transgender-community-in-maharashtra-28763.html.

28 Süreci belgeleyen bir video için bkz.: www.youtube.com/watch?v=QjOM1tCQE0.

29 Maharashtra Eyaleti kadın ve çocuk politikası için bkz.: https://womenchild.maharashtra.gov.in/Sitemap/womenchild/pdf/cover%20page_1.pdf.

Dominik Cumhuriyeti: HIV/AIDS alanının düzenlenmesinin ayrımcılık yasağının geliştirilmesi için çoktarafli bir yaklaşıma olanağı sunması

2011'de Dominik Cumhuriyeti Ulusal Kongresi ülkenin tarihinde önemli bir kilometre taşı olan HIV ve AIDS Yasası'nı (No.135-11) onaylamıştır. Bu yasa ile HIV ile ulusal mücadeleyi yürütmek ve eşgüdümü hale getirmekten sorumlu çoktarafli bir kurum olan HIV ve AIDS Ulusal Konseyi (CONAVIHSIDA) kurulmuştur. Başta HIV ile birlikte yaşayanlar olmak üzere önemli nüfus kesimlerinin temsilcileri ve sivil toplum bu sonucu elde etmek üzere Senato ve Bakanlar Kurulu (Kadın, Sağlık, Maliye vb. Bakanlıklar) ile yan yana çalışmıştır. HIV ile birlikte yaşayanlar ile kadınlar, gençler ve LGBTİ kişiler benzeri savunmasız durumdaki gruplar CONAVIHSIDA sayesinde seslerini duyurabilmiş ve karar mekanizmasında oy sahibi olmuştur.

2012'de ilerici bir siyasetçi olan Víctor Terrero CONAVIHSIDA'ya İcra Direktörü olarak atanmıştır. Haziran 2013'te Terrero liderliğindeki CONAVIHSIDA, UNDP ve UNAIDS'in desteği ile HIV ve Hukuk üzerine Ulusal Diyalogu başlatmıştır. Diyalog çalışmasının tavsiyelerinden biri ise bir Ayrımcılık Yasağı ve Eşitlik Yasası'nın çıkarılması olmuştur.

Böyle bir yasa, Dominik Anayasası'nın herkesin yasa önünde eşitliğini tanıyan 39. Maddesi uyarınca toplumsal dışlanmayı, damgalanmayı ve ayrımcılığı önleyecektir. Yasa, uluslararası belgelerle ve 2030 Ulusal Kalkınma Stratejisi Organik Yasası'nın 2012 öngörülerıyla de uyumlu olacaktır. Bu strateji belgesi, kamu politikalarının geliştirileceği stratejik alanları belirlemekte ve "nüfusun tamamının eşit hak ve fırsatlara sahip olduğu bir toplumun eğitim, sağlık, insana yakışır konut ve nitelikli hizmetlere erişimini teminat altına alacağını ve yoksulluk ile toplumsal ve bölgesel eşitsizliği giderek azaltacağını" öngörmektedir.

Terrero, Ayrımcılık Yasağı ve Eşitlik Yasası taslağının hazırlanması için çoktarafli bir çalışma komitesinin kurulmasının eşgüdümünü sağlamıştır; bu komite artık daimi hale gelmiş ve Her Türlü Damgalanma ve Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması için Ulusal Grup (İspanyolca kısaltması GRUNEEED) adını almıştır. GRUNEEED'in eşitliği ve ayrımcılık yasağını güçlendirmek için kapsamlı politikalar ve düzenlemeler yapılmasını sağlama, tasarlama ve uygulama görevi bulunmaktadır. GRUNEEED, HIV ile ulusal mücadelede yer alan tüm tarafları ve ülkede damgalama, ayrımcılık ve insan hakları üzerine çalışan aktörleri temsil etmektedir.

PGA tarafından düzenlenen "Çeşitli Cinsel Yönelimleri ve Cinsiyet Kimlikleri Bulunan Bireylerin İnsan Haklarının Korunması, Uğradıkları Ayrımcılıkla İle Mücadele ve HIV/AIDS Meselelerinin Ele Alınması" hakkında bir seminerde yasa yapımcıların Santo Domingo Eylem Planı'nı³⁰ kabul etmelerinin ardından, yasama organı ile sinerji yaratılması için, Terrero en savunmasız durumdaki nüfus gruplarının korunması ve insan hakları alanında çalışmaları bilinen yasa koyucuları GRUNEEED'e katılmaya davet etmiştir. PGA da GRUNEEED'e teknik destek sağlamaktadır.

"Önyargılar, marjinalleştirme ve düşmanlık geçmişte kalmalı ve yerini savunmasız durumdaki grupların insan haklarını elde etmelerine ve içermelerine bırakmalıdır. Bu hepimizin kazanmak için yoğun çaba göstereceği bir zafer, Dominik halkının bir zaferi olacaktır. Bu en doğru zamandır."

– Víctor Terrero, HIV ve AIDS Ulusal Konseyi İcra Direktörü (CONAVIHSIDA), Dominik Cumhuriyeti

30 Santo Domingo Eylem Planı için bkz.: www.pgaction.org/pdf/2013-10-11-Santo-Domingo-Plan-of-Action.pdf

Önerilen Ayrımcılık Yasağı ve Eşitlik Yasası için sürdürülen toplum katılımı ve savunuculuk çabaları LGBTİ topluluğu temsilcilerinin karar alma süreçlerine katılmaları için bir alan açmıştır. Önerilen yasa hem 2015-2020 Ulusal İnsan Hakları Planı hem de 2016-2020 Hükümet Planı'nın hedefleri arasındadır. Dominik Cumhuriyeti'nde cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği üzerine maddeler içeren ilk yasa için yapılan bu teklif büyük bir ulusal başarıdır.

İskoçya: Eğitim sektörüne odaklanan sivil bir kampanya

İskoçya'nın eğitim alanında LGBTİ kişilerle ilgili karnesi iç karatıcı istatistikler ortaya koymaktadır. Yeni raporlar LGBTİ öğrencilerin yüzde 54'ünün kendilerini okul çevrelerine ait hissetmediğini, yüzde 71'inin okula sürekli devamsızlık yaptığını göstermektedir. Doğrudan homofobik zorbalıkla karşılaşanların yüzde 54'ü kendilerine zarar vermiştir ve şok edici bir sonuç olarak yüzde 26'sı intihar girişiminde bulunmuştur.

2014 İskoç referandumunu sonrasındaki siyasi aktivizm dalgasının bir parçası olarak iki aktivist, Jordan Daly and Liam Stevenson, LGBTİ kişiler hakkında eğitimin İskoç okul müfredatında zorunlu olmasını sağlamak için İçermeci Eğitim Zamanı (Time for Inclusive Education, TIE) kampanyasını başlatmıştır. Bu sayede okulların hâlihazırda yapabildikleri üzere LGBTİ programlarından vazgeçmelerinin önüne geçilebilecek ve LGBTİ öğrencilere daha içermeci, güvenli ve destekleyici ortamlar sağlanması için sağlam bir temel atılabilecektir.

Ülke çapında siyasi eylem için TIE Kampanyası parlamentoya yönelmiştir. İskoçya Halk Dilekçeleri Komitesi'ne bir e-dilekçe sunulmuş ve İskoç Parlamentosu'nun "İskoç Hükümetini LGBTİ+ topluluğu ile ilgili konuları olumlu ve ilerici biçimde ele alan ve vurgulayan çeşitli ve tam içermeci bir eğitim programını yürürlüğe alarak LGBTİ+ konularının tüm okullarda zorunlu kılması konusunda teşvik etmesi" çağrısında bulunmuştur.

Dilekçe, toplumun yaygın desteğini almış ve İskoçya Halk Dilekçeleri Komitesi üyeleri tarafından sıcak karşılanmış olsa da nihayetinde reddedilmiştir. Komite kararını şu şekilde açıklamıştır: "Her ne kadar dilekçe büyük sempati toplamış olsa da dilekçe sahibi müfredatta değişikliği mümkün olmayan bir şeyin yer almasını talep etmiştir ve bu kabul edilmemektedir. Ancak konuyla ilgili sorunlar ortaya konmuştur ve komite bu konuyu takip ederek durumun kapsamlı biçimde incelenmesini talep etmiştir."

Müfredat değişikliklerinin o dönem için olanaklı olmadığını fark eden TIE Kampanyası yaklaşımını değiştirdi. Politika değişiklikleri yapmak için Kampanya'nın parlamento içinde ve açık kalan diğer kanallardan hızlı ve sürdürülebilir eylemler başlatması gerekiyordu. Kamu sektörü sendikalarının ve İskoçya'daki en büyük öğretmen sendikasının oybirliği ile verilen destek dâhil TIE Kampanyası'nın aldığı yaygın taban desteğinden yararlanarak TIE siyasi partilere yöneldi. 5 Mayıs 2014 seçimi öncesinde parlamentodaki koltuklar için yarışan adayları bunun seçmeni olumlu etkileyeceğine ikna ederek partilerin LGBTİ öğretmen eğitimini manifestolarına ekleme konusunda teşvik etti. Bugün İskoçya'nın önde gelen siyasi partilerinin siyasi parti manifestolarında TIE Kampanyası'nın vaatlerinden olan LGBTİ öğretmen eğitimi önerisi yer almaktadır. Bu sayede, eğitimde LGBTİ meseleleri ile ilgili harekete geçilmesi için güçlü bir parlamenter zemin kazanılmıştır.

Toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasına LGBTİ meselelerinin dâhil edilmesi

Avrupa Parlamentosu: LGBTİ meselelerinin parlamentonun toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması çabalarının bir parçası haline gelmesi

Avrupa Parlamentosu, toplumsal cinsiyeti anaakımlaştırma çalışmalarında LGBTİ meselelerini özel olarak ele almaktadır. *Avrupa Parlamentosu Çalışmalarında Toplumsal Cinsiyetin Anaakımlaştırılması Raporu'nda*³¹, "toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması, LGBTIQ kişilerin ve tüm cinsiyet kimliklerinden bireylerin hakları, bakış açıları ve refahını kapsamalıdır" denmektedir. Rapor, Avrupa Parlamentosu'nun bu meseleleri nasıl ele aldığını incelemekte ve ileriye dönük tavsiyelerde bulunmaktadır. Bulgularını Avrupa Birliği'nin daha geniş kapsamlı kalkınma gündemine dayandıran rapor, "cinsiyet eşitliğinin elde edilmesinin insan haklarının korunması, demokrasinin işlenmesi, hukukun üstünlüğüne uyulması, ekonomik büyüme, toplumsal içermecilik ve sürdürülebilirlik için esas olduğunu" tekrar etmektedir. Rapor, son yıllardaki yavaş gelişmeleri üzüntü ile anarak, "Avrupa Birliği'nde cinsi-

31 Avrupa Parlamentosu'nun Toplumsal Cinsiyetin Anaakımlaştırılması hakkındaki raporu için bkz.: www.agora-parl.org/resources/library/report-gender-mainstreaming-work-european-parliament.

yet eşitliğinin sağlanmasındaki ilerleme duraksamaya uğramıştır ve bu hızla devam ederse bir süre daha elde edilemeyecektir” demektedir. Rapora göre, toplumsal cinsiyetin anaakım haline getirilmesi, “cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında proaktif ve reaktif bir araç olmalıdır.”

Raporda, toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması, “kadın ve erkek arasında eşitliğin sağlanması amacıyla Avrupa Birliği politikalarının her boyutuna – politikaların, yasal tedbirlerin ve harcama programlarının hazırlanması, tasarlanması, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesine – cinsiyet bakış açısının entegrasyonu” olarak tanımlanmaktadır. Aynı zamanda raporda “toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması LGBTİQ kişilerin ve tüm cinsiyet kimliklerinden kişilerin haklarını, bakış açılarını ve refahını kapsamalıdır” denmektedir. Çalışmada, her komite için bir ‘toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması odak noktası’ atanması ve bu konuda yapılan yasal değişikliklerin katkısı dâhil atılan bazı somut adımlar da incelenmektedir. Bu odak noktaları komite sekreterleri tarafından da desteklenen bir toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması çerçevesini oluşturmaktadır.

LGBTİ meselelerinin toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması gündemine alınması, LGBTİ konularının parlamentonun iş ve işleyişine entegre hale getirilmesi ve tüm çalışanları ve yapıları ile LGBTİ’lerin ihtiyaçlarına yanıt verebilen bir kurumun inşa edilmesi anlamına gelir. Bu sayede parlamento düzeyindeki eylemin hızı ve kapsamı üzerinde paha biçilmez bir etki yaratılacaktır, çünkü LGBTİ topluluğunun ihtiyaçlarının doğru biçimde ele alınması için tüm parlamento komiteleri ve grupları üstlerine düşeni yapmalıdır. Maliyetlerin düşürülebilmesi için uzmanlaşmış personel birden fazla birim ya da komiteye bakabilir. Gelecekte yapılacak işe alımlar için personel profilleri gözden geçirmeli; uygun ve mümkün olduğunda konuya aşina kişiler işe alınmalıdır. Bütçe – finans komitesi ve kamu harcamaları komitesi, ideal olarak en azından LGBTİ meseleleri ve girişimleri hakkında makul düzeyde bilince sahip parlamenter üyelerden oluşmalıdır. Komitelerin yetkileri, gündemleri ve düzenlemeleri de benzer şekilde uygun süre ve dikkatle hazırlanmalıdır.

Bu adımlar övgüye değer olsa da daha fazla anaakımlaştırma çabası gerekmektedir. Rapor, parlamenterlerin ve çalışanların toplumsal cinsiyeti anaakımlaştırma eğitimi alması, bütçelerin uygun şekilde dağıtılması ve Avrupa Birliği kurumları çapında daha tutarlı bir cinsiyet bütçelemesi yapılması gibi yöntemlerle kalan eksikliklerin giderilmesi gerektiğini belirtmektedir. Özellikle de “toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması araçlarının etkisinin ve öneminin politika amaçları, kararlar ve düzenlemelerde ortaya konmasını sağlamak için” daha fazla nitel çalışma yapılması çağırısı yapılmaktadır. Pek çok kazanım söz konusu olsa da daha yapılacak birçok şey bulunmaktadır.

Siyasi parti manifestoları: Parlamento eylemlerine giden kritik yollar

Parlamenterler genel olarak meseleleri parlamento gündemine taşımak için partilerinin ve parlamento gruplarının desteğine, yasal değişiklikler için ise diğer parlamenterlerin desteğine ihtiyaç duyarlar. LGBTİ kişilerin haklarının ve içerilmelerinin birkaç kişinin değil herkesin önemseydiği bir konu haline getirilmesi etkili eylem için büyük önem taşımaktadır.

LGBTİ kişilerin hakları ve içerilmeleri ile bu kişilerle ilgili konuların siyasi partilerin manifestolarına dâhil edilmesi, parlamenterlere parlamento düzeyinde eylem için ihtiyaç duydukları siyasi cephaneyi sağlayacaktır. Siyasi parti manifestoları, gerçekleştirmeye çalışacağı politika değişikliklerini sıralayarak bir partinin siyasi vaatlerini ortaya koyar. Parlamentoya girdiklerinde, üyeler seçmenlerin onaylamış olduğu politika vaatlerini gerçekleştirmek için çalışırken parti manifestosuna geri dönebilirler. Böylece, hükümetin harekete geçmesi ve politika konusunda ilgili grup ve uzmanlarla çalışabilmeleri için seçmenlerinin desteğine sahip olabilirler.

Çoğu aktivist grup, siyasi parti manifestolarını, LGBTİ meseleleri ile ilgili eylemlilik için siyasi desteği garantiye almanın bir yolu olarak görmekte. Bu strateji, siyasi alana girmek için büyük bir potansiyel taşıyor, ancak LGBTİ meseleleri hakkında toplumun fazla fikri olmadığında durum zorlaşmakta. LGBTİ meselelerini siyasi parti manifestolarına katma girişimlerinin hepsi sonuç vermese de Jamaika ve Kuzey İrlanda’da siyasi partiler içinde çaba sarf edilmiş olması ve İskoçya’da partilerin LGBTİ meselelerine eğilme sözü vermiş olmaları cesaret verici gelişmeler.

Siyasi partilerin manifestolarına LGBTİ girişimlerini eklemeleri çok etkili bir strateji olsa da bunu sağlamak kolay değildir. Bunun sağlanması için, aktivist grupları LGBTİ meselelerini seçilmeyi isteyenler açısından siyasi olarak cazip hale getirmek için tabanı etkileyecek kampanyalardan yararlanabilir. Pek çok ülkede LGBTİ topluluğuna verilen destek (ya da en azından duyulan sempati) artmakta ve siyasetçiler bu eğilimi görmemezlikten gelemez. LGBTİ kişilerin haklarını ve meselelerini destekleyerek seçmenlerin potansiyel desteğini alabilecekleri konusunda siyasetçilerin ve siyasi partilerin ikna edilmesi, elzem olan parlamenter eylemliliğin gerçekleştirilmesini sağlayabilir.

Ekler

EK 1: Yogyakarta İlkeleri

Yogyakarta İlkeleri'ne Giriş

Tüm insanlar özgür doğar; hakları ve onurları eşittir. Tüm insan hakları evrensel, birbirine bağımlı, bölünmez ve birbiriyle ilişkilidir. Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği, insan onurunun ve insan olmanın ayrılmaz bir parçasıdır ve ayrımcılığın veya tacizin temeli olmamalıdır.

Farklı cinsel yönelimleri veya cinsiyet kimlikleri olan kişilerin eşit koşullarda ve hak ettikleri saygı çerçevesinde yaşayabilmelerinin sağlanması için çok ciddi ilerlemeler kaydedilmiştir. Günümüzde pek çok Devlet, cinsiyet, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği ayrımı olmadan ayrımcılığın hiçbir türünün olmaması ve eşitliğin sağlanması için kanunlar ve anayasalar benimsemiştir.

Yine de gerçek veya algılanan cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği esaslı insan hakları ihlalleri ciddi endişeler uyandıracak küresel ve sabit bir örüntü oluşturmaktadır. Bunlar içerisinde yargı dışı cinayet, işkence ve kötü muamele, cinsel saldırı ve tecavüz, mahremiyetin ihlali, keyfi gözetim, istihdam ve eğitim fırsatlarının göz ardı edilmesi ve diğer insan haklarında ciddi ayrımcılık yapılması sıralanabilir. Bu ihlallere sıklıkla diğer şiddet türleri, nefret ve ayrımcılık ve dışlama gibi tecrübeler eşlik etmektedir ki bunlar ırk, yaş, din, engellilik veya ekonomik, sosyal ve başka statüleri esas alabilir.

Pek çok Devlet ve toplum, gelenek, yasa ve şiddet aracılığıyla bireylere toplumsal cinsiyet ve cinsel yönelim normlarını dayatmakta, kişisel ilişkilerini ve kendilerini neyle özdeşleştirdiklerini bu yollarla kontrol etmeye çalışmaktadır. Cinsellik polisliği halen toplumsal cinsiyet esaslı şiddetin ve eşitsizliğin arkasındaki temel güç olmaya devam etmektedir.

Uluslararası sistem, toplumsal cinsiyet eşitliği ve toplumda, toplulukta, aile içinde şiddete karşı koruma anlamında çok büyük adımlara sahne olmuştur. Ek olarak, Birleşmiş Milletler'in başlıca insan hakları mekanizmaları, Devletler'in cinsel yönelim veya cinsiyet kimliğine dayanan ayrımcılığa karşı etkili koruma sağlama yükümlülüğünü teyit eder niteliktedir. Ancak cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği esaslı insan hakları ihlallerine karşı koyan uluslararası müdahaleler parçaları ve tutarsızdır.

Bu eksiklikleri tespit edebilmek için uluslararası insan hakları hukukuna dair kapsamlı bir rejim içeren tutarlı bir anlayış ve bunların cinsel yönelimle cinsiyet kimliği uygulamalarını görmek gereklidir. Eşitliğin ve ayrımcılık yapılmamasının esas alınmasıyla herkesin insan haklarının korunması ve teşvik edilmesi amacıyla Devlet'in yükümlülüklerini mevcut insan hakları hukuku altında bir araya getirmek ve açıklığa kavuşturmak gerekmektedir.

Uluslararası Hukukçular Topluluğu ve İnsan Haklarına Yönelik Uluslararası Hizmet Birimleri insan hakları kuruluşlarının oluşturduğu bir koalisyon adına cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği esaslı insan hakları ihlallerinde uluslararası insan hakları hukukunun uygulanması için bir dizi uluslararası ilke geliştirmek amacıyla bir proje yürütmüş, Devletler'in insan hakları yükümlülüklerine daha fazla açıklık ve tutarlılık kazandırılmaya çalışılmıştır.

İnsan hakları uzmanlarından oluşan saygın bir grup bu ilkeleri hazırlamış, geliştirmiş, tartışmış ve nihai hale getirmiştir. 6-9 Kasım 2006 tarihinde Endonezya, Yogyakarta'daki Gadjah Mada Üniversitesi'nde yapılan bir uzman toplantısını takiben 25 ülkeden insan hakları hukukuyla ilgili farklı arka planlara ve tecrübelere sahip 29 saygın uzman oybirliğiyle Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliğiyle İlişkili Olarak Uluslararası İnsan Hakları Hukukunun Uygulanmasına Dair Yogyakarta İlkeleri'ni kabul etmiştir.

Toplantının raportörü Profesör Michael o' Flaherty, İlkeler'in hazırlanmasına ve gözden geçirilmesine çok ciddi katkılar sağlamıştır. Kendisinin taahhüdü ve bitmek bilmeyen çabaları sürecin başarıyla sonuçlanmasında hayati öneme sahiptir.

Yogyakarta İlkeleri çok geniş yelpazede insan hakları standartları ve bunların cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği konularındaki uygulamalarını ortaya koymaktadır. İlkeler Devletler'in insan haklarını uygulamaya yönelik birincil yükümlülüğünü teyit etmektedir. Her İlke, Devletler'e yönelik detaylı tavsiyelerle beraber verilmiştir. Uzmanlar ayrıca tüm aktörlerin insan haklarını teşvik etme ve koruma yükümlülüğü olduğunu da vurgulamaktadır. Birleşmiş Milletler insan hakları sistemi, ulusal insan hakları kurumları, hükümet dışı kuruluşlar ve fon sahipleri olmak üzere diğer aktörlere yönelik ek tavsiyeler de bulunmaktadır.

Uzmanlar Yogyakarta İlkeleri'nin cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğiyle ilişkili olarak uluslararası insan hakları hukukundaki mevcut durumu da yansıttığında mutabıktır. İnsan hakları hukukunun evrilmesiyle Devletler'in zaman içerisinde ek sorumluluklar da yüklenebileceğini kabul etmektedirler.

Yogyakarta İlkeleri, tüm Devletler'in uyması gereken uluslararası bağlayıcı hukuki standartları teyit etmektedir. Tüm insanların eşit ve özgür olarak onurla doğduğu ve bu kıymetli doğumun hakkını verecek haklara sahip olduğu farklı bir geleceğin sözü verilmektedir.

Sonia Onufer Corrêa

Eş Başkan

Vitit Muntarbhorn

Eş Başkan

Uluslararası İnsan Hakları ve Cinsel Yönelim ile Cinsiyet Kimliği Uzmanlarından Oluşan Uluslararası Panel Olarak Bizler;

GİRİŞ

Tüm insanların özgür doğduğunu, haklarının ve onurlarının eşit olduğunu, tüm insanların ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi veya başka görüş, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğum veya başka statüler dikkate alınmaksızın hiçbir ayrıma tabi olmadan insan haklarından yararlanmaya hakkı olduğunu **HATIRLAYARAK**,

Dünyanın tüm bölgelerinde cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği nedeniyle kişilere yönelik şiddet, taciz, dışlanma, damgalama ve önyargı olmasından; bu tecrübelerin toplumsal cinsiyet, ırk, yaş, din, engellilik, sağlık ve ekonomik statü temelli ayrımcılıkla daha da şiddetlenmesinden; böylesi şiddet, taciz, dışlanma, damgalama ve önyargının bu tacizlere maruz kalan kişilerin onurunu ve kişiliğini zedelemesinden, kendilerine verdikleri değeri ve topluma aidiyetlerini zayıflatmasından, onları kimliklerini gizlemeye veya bastırmaya, yaşamlarını korku ve görünmezlik içinde yaşamaya itebilmesinden **RAHATSIZ OLARAK**,

Tarihsel açıdan insanların böylesi insan hakları ihlallerine lezbijen, gey veya biseksüel olmaları veya böyle algılanmaları, aynı cinsten kişilere karşı rızaya dayalı cinsel davranışları veya transseksüel, trans veya interseks olmaları veya böyle algılanmaları veya belirli toplumlarda cinsel yönelimleri veya cinsiyet kimlikleriyle tespit edilen sosyal gruplara ait olmaları nedeniyle maruz kaldıklarının **FARKINDA OLARAK**,

"Cinsel yönelimin" kişinin karşı cins, aynı cins veya her iki cinsle duyduğu derin duygusal, cinsel ve duygulanımsal çekim ve bu kişilerle girdiği mahrem ve cinsel ilişki kapasitesi olduğunu **ANLAYARAK**,

"Cinsiyet kimliğinin" kişinin toplumsal cinsiyetine dair derinden hissettiği iç ve bireysel tecrübesi olduğunu; ancak doğumla gelen cinsiyetle aynı olmayabildiğini, kişinin bedenine ait kişisel duygusuna (serbestçe seçmesi mümkünse vücut görünümünde ve işlevlerinde tıbbi, cerrahi ve başka yollarla değişiklik de dâhil) ve kılık kıyafet, konuşma, davranış, hareket ve tavır dâhil diğer toplumsal cinsiyet ifadelerine de atıfta bulunduğunu **ANLAYARAK**,

Uluslararası insan hakları hukukunun cinsel yönelimleri veya cinsiyet kimlikleri ne olursa olsun tüm insanların insan haklarının tamamından yararlanabileceğini, mevcut insan hakları uygulamalarının farklı cinsel yönelimlere ve cinsiyet kimliklerine sahip kişilerin özel durum ve tecrübelerini dikkate alması gerektiğini ve çocuklarla ilgili tüm eylemlerde öncelikle çocuğun yüksek yararının birincil öncelik olması gerektiğini düşünerek ve kişisel görüş oluşturabilecek yaştaki her çocuğun bu görüşleri serbestçe ifade edebileceğini, bu görüşlere çocuğun yaşına ve olgunluğuna göre itibar edilmesi gerektiğini **GÖZLEMLEYEREK**,

Uluslararası insan hakları hukukunun insan haklarının, medeni, kültürel, ekonomik, siyasi ve sosyal hakların tam olarak kullanılmasında ayrımcılığı mutlak şekilde yasakladığını, cinsel haklara, cinsel yönelimlere ve cinsiyet kimliğine saygının kadın ve erkek arasında eşitliğin gerçekleşmesinin ayrılmaz bir parçası olduğunu ve Devletler'in bir cinsiyetin üstünlüğü veya alçaklığı fikrine veya kadın ve erkek için basmakalıp rollere dayalı görenek ve önyargıları ortadan kaldırmak için gerekli önlemleri alması gerektiğini, ve uluslararası topluluğun cinsel ve üreme sağlığı da dâhil olmak üzere insanların kendi cinselliğiyle ilgili olarak zorlama, ayrımcılık veya şiddet olmaksızın özgürce ve sorumlu karar verme hakkını kabul ettiğini **AKILDA TUTARAK**,

Uluslararası insan hakları hukukunun farklı cinsel yönelimleri ve cinsiyet kimlikleri olan kişilerin yaşamlarını ve tecrübelerini de içerecek şekilde sistematik olarak açıkça ifade edilmesinin değerinin büyük olduğunu **KABUL EDEREK**,

Bu açık ifadenin insan hakları hukukunun mevcut durumuna dayanması gerektiğini ve meydana gelebilecek gelişmeleri ve zaman içerisinde ve farklı bölge ve ülkelerde farklı cinsel yönelimleri ve cinsiyet kimlikleri olan kişilerin yaşamlarında ve tecrübelerinde olabilecek değişiklikleri dikkate alacak şekilde düzenli olarak güncellenmesi gereğini **KABULLENEREK**

6 -9 KASIM 2006 TARİHLERİNDE ENDONEZYA YOGYAKARTA'DA GERÇEKLEŞEN BİR UZMAN TOPLANTISINI TAKİBEN AŞAĞIDAKİ İLKELERİ KABUL EDİYORUZ:

İLKE 1: Evrensel İnsan Haklarından Yararlanma Hakkı

Tüm insanlar eşit doğar; onurları ve hakları eşittir. Cinsel yönelimleri ve cinsiyet kimlikleri ne olursa olsun tüm insanların insan haklarından tam olarak yararlanma hakkı mevcuttur.

Devletler:

- İnsan haklarının evrenselliğini, bütünlüğünü, ilişkililiğini, birbiriyle bağımlı oluşunu ulusal anayasalarında veya diğer uygun mevzuatlarında yansıtabilecek ve evrensel insan haklarının pratikte tam olarak yaşanabilmesini temin edecektir;
- Ceza hukuku da dâhil olmak üzere gerektiği takdirde insan haklarının evrensel düzeyde kullanılabilmesi için tüm mevzuatlarında değişiklik yapacaktır;
- Cinsel yönelimlerine veya cinsiyet kimliğine bakılmaksızın herkesin insan haklarından yararlanmasını güçlendirmek ve teşvik etmek amacıyla eğitim ve farkındalık programları yürütecektir;
- Devlet politikası ve karar alma içerisinde cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği de dâhil olmak üzere insan kimliğinin tüm yönlerinin bölünmezliğini ve birbirine bağlı oluşunu tanıyan ve kabul eden çoğulcu bir yaklaşım yerleştirecektir.

İLKE 2: Eşitlik ve Ayrımcılığa Uğramama Hakkı

Herkesin cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği esaslı ayrımcılığa tabi olmaksızın tüm insan haklarından yararlanma hakkı mevcuttur. Herkes yasalar önünde eşittir ve başka bir insan hakkının kullanılmasının etkilenip etkilenmeyeceğine bakılmaksızın hiçbir ayrımcılık yapılmadan yasalar tarafından eşit şekilde korunacaktır.

Kanunlar böylesi bir ayrımcılığı yasaklayacak ve böylesi bir ayrımcılığa karşı herkesi eşit ve etkili şekilde korumayı sağlayacaktır.

Cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği esaslı ayrımcılık, yasa önünde eşitliği veya kanunların eşit düzeyde koruma sağlamasını veya tüm insan haklarının ve temel özgürlüklerin eşit olarak tanınmasını, yaşanmasını veya kullanılmasını ortadan kaldırma veya engelleme amacı veya etkisi olan cinsel yönelim veya toplumsal cinsiyet esaslı her tür ayırım, dışlama, kısıtlama veya tercih yapmayı içermektedir.

Cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği esaslı ayrımcılığa genellikle toplumsal cinsiyet, ırk, dil, engellilik, sağlık ve ekonomik statü esaslı ayrımcılık gibi başka ayrımcılık türleri de eşlik edebilir.

Devletler:

- Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelinde eşitlik ve ayrımcılık yapmama ilkelerini, eğer mevcut değilse ulu-

sal anayasalarına veya uygun olabilecek diğer mevzuatlarına yerleştirerek, gerekirse değişiklik ve yorum yapmaya imkân verecek düzenlemeleri de yapacak ve bu ilkeler'in etkili şekilde gerçekleştirilmesini sağlayacaktır;

- b) Erişkin yaşta aynı cinsiyetten kişiler arasında rızaya dayalı cinsel etkinliği yasaklayan veya yasaklamak için kullanılan cezai ve diğer yasal hükümleri kaldıracak ve geçerli olan yaş sınırının hem aynı cinsiyet hem de farklı cinsiyet arasındaki cinsel etkinlik için kullanılmasını sağlayacaktır;
- c) Kamu ve özel alanlarda cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelinde ayrımcılığı yasaklamak ve ortadan kaldırmak için uygun yasal ve diğer önlemleri alacaktır;
- d) Farklı cinsel yönelimlere ve cinsiyet kimliklerine sahip kişilerin eşit insan haklarına sahip olabilmesi ve bu hakları kullanabilmesini temin etmek gerekebileceğinden bu grup ve bireylerin yeterli düzeyde ilerleyebilmesine imkân verecek uygun önlemleri alacak; ancak bu önlemler ayrımcılık olarak nitelendirilmeyecektir;
- e) Cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği esaslı ayrımcılığa verilen yanıtlarda böylesi ayrımcılığın diğer ayrımcılık türleriyle keşilebileceği şekilleri dikkate alacaktır;
- f) Herhangi bir cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği veya cinsel ifadenin bir diğerine göre daha üstün olduğu veya daha düşük olduğu fikri ile ilişkili tüm ayrımcı veya önyargılı davranışları ve tutumları ortadan kaldırmaya yönelik tüm uygun eylemleri eğitim programları da dâhil olmak üzere gerçekleştirecektir.

İLKE 3: Kanun Önünde Tanınma Hakkı

Herkesin her yerde kanun önünde bir birey olarak tanınma hakkı mevcuttur. Farklı cinsel yönelimlerden ve cinsiyet kimliklerinden kişiler yaşamın her yönünde hukuki ehliyet sahibidir. Her kişinin kendi tanımladığı cinsel yönelimi ve cinsiyet kimliği kişiliğinin ayrılmaz bir parçasıdır ve kendi kaderini tayin, onur ve özgürlüğün en temel yanlarından bir tanesidir. Kimse cinsiyet değiştirme operasyonu, kısırlaştırma ve hormon terapisi de dâhil olmak üzere cinsiyet kimliğinin tanınması amacıyla hiçbir tıbbi prosedüre tabi tutulmaya zorlanamaz.

Bir kişinin cinsiyet kimliğinin hukuki açıdan tanınması için evlilik veya ebeveynlik gibi hiçbir statü kullanılamaz. Hiç kimse cinsel tercihini veya cinsel yönelimini saklamak, baskılamak veya inkâr etmek konusunda baskı altında tutulmamalıdır.

Devletler:

- a) Cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği temelinde ayrımcılık olmaksızın herkese medeni konularda hukuki ehliyet tanınmasını ve sözleşme akdetme, mülk edinme, yönetme, mirasla sahip olma, satma için eşit haklara sahip olmak da dâhil bu ehliyeti kullanma fırsatını temin edecektir;
- b) Her kişinin kendi tanımladığı cinsiyet kimliğine tam olarak saygı gösterilmesi ve hukuki olarak tanınması için gerekli tüm yasal, idari ve diğer önlemleri alacaktır;
- c) Devlet tarafından verilen kişinin toplumsal cinsiyet/cinsiyet bilgisini içeren doğum belgesi, pasaport, seçmen kartı ve diğer belgelerde kişinin kendi tanımladığı cinsiyet kimliğinin yansıtılması için gerekli prosedürleri temin edecek tüm yasal, idari ve diğer önlemleri alacaktır;
- d) Bu prosedürlerin etkin, adil ve ayrımcı olmamasını ve ilgili kişinin onuruna ve mahremiyetine saygılı olmasını temin edecektir;
- e) Kimlik belgelerinde yapılan değişikliklerin kişinin yasa veya politika nedeniyle toplumsal cinsiyete göre ayrı ayrı belirlenmesi veya tespit edilmesi gereken her bağlamda dikkate alınmasını sağlayacaktır.
- f) Toplumsal cinsiyet geçişi veya düzeltmesi yaşayan kişilere sosyal destek verilebilmesi için hedefli programlar yürütecektir.

İLKE 4: Yaşam Hakkı

Herkesin yaşam hakkı mevcuttur. Kimse cinsel yönelim veya cinsiyet kimliğine atıfta bulunularak keyfi olarak yaşam hakkından mahrum bırakılamaz. Erişkin yaşta olduğu kabul edilen kişilerin rızaya dayalı olarak aynı cinsiyetten kişilerle yaşadığı cinsel etkinlik için veya cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği temelinde kimseye ölüm cezası verilmeyecektir.

Devletler:

- a) Erişkin kabul edilen yaştaki kişilerin rızaya dayalı olarak aynı cinsiyetten kişilerle cinsel etkinlik yaşamasını engelleme amacı veya etkisi taşıyan tüm suç türlerini kaldıracak ve böylesi hükümlerin kaldırıldığı ana kadar bu suçlar nedeniyle hüküm giymiş hiçbir kişiye ölüm cezası vermeyecektir;

- b) Erişkin kabul edilen yaştaki kişilerin rızaya dayalı olarak yaşadığı cinsel etkinliklerle ilgili suçlar nedeniyle cezalandırılmayı bekleyen kişilere yönelik tüm cezaları ve ölüm cezasını affedecektir;
- c) Cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği temelinde kişilerin yaşamına yönelik devletin sponsor olduğu veya devletin göz yumduğu saldırıları durduracak ve hükümet yetkilileri veya münferit kişi veya gruplar tarafından yapılmasına bakılmaksızın bu saldırıların ciddi şekilde soruşturulmasını, kanıt bulunması durumunda sorumluların kovuşturulmasını, yargılanmasını ve gereken cezayı almasını temin edecektir.

İLKE 5: Kişisel Güvenlik Hakkı

Cinsel yönelimine veya cinsiyet kimliğine bakılmaksızın herkesin güvenlik hakkı mevcuttur ve ister hükümet yetkililerinden ister bir kişi veya gruptan kaynaklansın herkes şiddete veya fiziksel yaralanmalara karşı Devlet'in koruması altındadır.

Devletler:

- a) Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğiyle ilişkili her tür şiddet veya tacizi önlemek ve bunlara karşı koruma sağlamak için tüm gerekli kolluk önlemlerini ve diğer önlemleri alacaktır;
- b) Aile de dâhil olmak üzere yaşamın her alanında cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği temelli şiddet, şiddet tehdidi, şiddete ve tacize kışkırtma için uygun cezai yaptırımların uygulanabilmesi amacıyla tüm gerekli yasama önlemlerini alacaktır;
- c) Kişinin cinsel yöneliminin veya cinsiyet kimliğinin böylesi şiddetin gerekçelendirilmesi, mazur görülmesi veya azımsanması için kullanılmaması amacıyla gerekli tüm idari, yasal ve diğer önlemleri alacaktır;
- d) Böylesi bir şiddet suçunun ciddi olarak soruşturulmasını ve uygun kanıtların bulunması durumunda sorumluların kovuşturulmasını, yargılanmasını ve gerektiği şekilde cezalandırılmasını sağlayacak ve mağdurların uygun yasal çözümler ve parasal tazminat da dâhil olmak üzere tazmin edilmesini temin edecektir;
- e) Hem kamuoyuna yönelik hem de şiddetin gerçek ve potansiyel faillerini hedefleyen farkındalık yaratma kampanyaları yürüterek cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği ile ilişkili şiddetin altında yatan önyargılarla mücadele edecektir.

İLKE 6: Mahremiyet Hakkı

Cinsel yönelimi veya cinsiyet kimliği ne olursa olsun herkesin keyfi veya yasa dışı müdahaleler olmaksızın aile içi, ev içi veya iletişim ile ilgili mahremiyet hakkı, ayrıca onur ve itibarına yönelik yasa dışı saldırılara karşı korunma hakkı mevcuttur. Mahremiyet hakkı genellikle kişinin cinsel yönelimine veya cinsiyet kimliğine, ayrıca hem kişinin kendi bedenine hem de başkalarıyla girdiği rızaya dayalı diğer ilişkilere dair kararları ve seçimleriyle ilişkili bilgi açıklama veya açıklamama seçimini içerir.

Devletler:

- a) Devletler cinsel yönelimi veya cinsiyet kimliği ne olursa olsun herkesin keyfi müdahale olmaksızın kişisel alan, mahrem kararlar ve erişkin yaşta kabul edilen kişiler arasında rızaya dayalı cinsel ilişki de dâhil olmak üzere insan ilişkilerine sahip olması için gerekli tüm yasal, idari ve diğer önlemleri alacaktır;
- b) Erişkin yaşta ve aynı cinsiyette kişiler arasında rızaya dayalı cinsel etkinliği cezalandıran tüm yasaları kaldıracak ve hem aynı cinsiyet hem farklı cinsiyetler arasındaki cinsel etkinlik için aynı yaş sınırının kullanılmasını sağlayacaktır;
- c) Genel olarak uygulanan cezai ve diğer hükümlerin erişkin kabul edilen yaştaki aynı cinsiyetten kişiler arasında yaşanan rızaya dayalı cinsel etkinliği fiili olarak cezalandırmakta kullanılmamasını sağlayacaktır;
- d) Cinsiyet kimliğinin kılık kıyafet, konuşma, üslup da dâhil her tür ifadesini yasaklayan veya cezalandıran veya bireylerin cinsiyet kimliklerini ifade etmek üzere bedenlerinde değişiklik yapma fırsatı vermeyen yasaları kaldıracaktır;
- e) Gözaltında tutulma nedeni, erişkin kabul edilen yaşta kişiler arasında rızaya dayalı cinsel etkinliklerle veya cinsel kimlikle ilişkili olan gözaltında bulunan veya cezai bir hüküm nedeniyle tutuklu bulunan kişileri serbest bırakacaktır;
- f) Kişilere cinsel yönelim veya cinsel kimlikle ilgili olarak kime, nasıl ve ne zaman bilgi vereceği yönünde hak tanıyacak ve tüm kişileri keyfi veya istenmeyen açıklamalara veya böylesi bilgilerin başkalarına açıklanması tehdidine karşı koruyacaktır.

İLKE 7: Keyfi Olarak Özgürlüğünden Mahrum Bırakılmama Hakkı

Hiç kimse keyfi olarak tutuklanmayacak veya gözaltına alınmayacaktır. Mahkeme emriyle veya başka yollarla cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği esaslı tutuklama veya gözaltı keyfidir. Cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği ne olursa olsun tutuklu bulunan herkes eşitlik temelinde tutuklanma nedenlerini, kendilerine yönelik suçlamaların özelliğini bilme hakkına sahiptir, hızla yargı önüne çıkarılacak ve herhangi bir suçla itham edilmiş olsun veya olmasın gözaltında tutulmasının meşruiyetini belirlemek üzere mahkeme takibatı gerçekleştirilecektir.

Devletler:

- Ayrımcı uygulamalara davetiye çıkaran veya önyargı temelli tutuklamalar için kapsam yaratan belirsiz şekilde ifade edilen ceza hukuku hükümleri de dâhil olmak üzere cinsel yönelim veya cinsiyet kimliğinin hiçbir koşulda tutuklama veya gözaltı için esas teşkil etmemesini sağlayacak gerekli tüm yasal, idari ve diğer önlemleri alacaktır;
- Cinsel yönelimine veya cinsiyet kimliğine bakılmaksızın tutuklu bulunan kişilerin eşitlik temelinde tutukluluk nedenlerini ve kendilerine yönelik ithamları öğrenmesi, suçlama olsun veya olmasın hızla yargı önüne çıkması ve gözaltının meşruiyetini belirlemek amacıyla mahkeme takibatının gerçekleştirilmesini temin etmek için gerekli tüm yasal, idari ve diğer önlemleri alacaktır;
- Kişinin cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği esaslı tutuklanmasının veya gözaltına alınmasının keyfiyetine dair polis ve diğer kolluk personelini eğitmek için eğitim ve farkındalık yaratma programları yürütecektir;
- Gözaltı tarihi, yeri ve nedenini belirten tutuklama ve gözaltı kayıtlarını hassasiyetle ve güncel olarak tutacak, bir kişinin cinsel yöneliminden veya cinsiyet kimliğinden kaynaklanmış olabilecek gözaltı ve tutuklamaları tespit edecek derecede yetki ve kapasiteye sahip birimlerce yürütülen gözaltı merkezlerinin bağımsız gözetimini sağlayacaktır.

İLKE 8: Adil Yargılanma Hakkı

Herkesin cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği esaslı ayrımcılık olmaksızın yasa ile kurulmuş yetkin, bağımsız ve tarafsız bir mahkemede, bir davada veya kendilerine yönelik bir cezai suçlama durumunda adil ve kamuya açık bir mahkeme oturumunda bulunma hakkı mevcuttur.

Devletler:

- Hakları ve yükümlülükleri belirlemeye yönelik tüm ceza ve hukuk takibatlarında ve diğer adli ve idari takibatlarda, yargı sürecinin her aşamasında cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği temelli önyargılı muameleyi ortadan kaldırmak için gerekli tüm yasal, idari ve diğer önlemleri alacaktır ve hiç kimsenin itibarının taraf, tanık, avukat veya karar alıcı olarak cinsel yönelimi veya cinsiyet kimliği nedeniyle sarsılamayacağını güvence altına alacaktır;
- Cezai veya hukuki kovuşturmalarda kısmen veya tamamen kişinin cinsel yönelimi veya cinsiyet kimliğinden kaynaklanan önyargılara karşı kişileri korumaya yönelik tüm makul adımları atacaktır;
- Uluslararası insan hakları standartları ve eşitlik ve ayrımcılık yapmama ilkeleri ile ilgili olarak cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği konularıyla da ilişkili hâkimler, mahkeme personeli, avukatlar ve diğer ilgili kişiler için eğitim ve farkındalık yaratma programları yürütecektir.

İLKE 9: Alıkonulduğunda İnsani Muamele Görme Hakkı

Özgürlüğünden mahrum bırakılan herkes insani ve insan onuruna yakışır şekilde muamele görecektir. Cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet insan onurunun ayrılmaz unsurlarıdır.

Devletler:

- Gözaltına alınmanın cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği temelinde kişileri daha da marjinalleştirmesinden veya onları şiddet riskine, kötü muameleye veya fiziksel, ruhsal veya cinsel tacize maruz bırakmasından kaçınmayı güvence altına alacaklardır;
- Gözaltında tutulan kişilerin gereksinimleriyle ilgili olarak cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği esaslı gereksinimleri ve üreme sağlığı, HIV/AIDS bilgilerine erişim, hormon ve diğer tedavilere erişim, arzulandığı takdirde cinsiyet düzeltme operasyonlarını da dikkate alarak tıbbi bakım ve danışmanlığa yeterli erişim olmasını sağlayacaktır;

- c) Mümkin olan ölçüde tüm mahkûmların tutuklu olarak kalacakları konumun belirlenmesinde cinsel yönelimlerine ve cinsiyet kimliklerine uygun şekilde karar almaya katılabilmelerini temin edecektir;
- d) Cinsel yönelimleri, cinsiyet kimlikleri veya cinsiyet ifadeleri nedeniyle şiddet veya tacize karşı savunmasız olan tüm mahkûmlar için koruyucu önlemlerin alınmış olmasını temin edecek ve makul ölçüde uygulanabilir şekilde böylesi koruma önlemlerinin genel cezaevi nüfusuna tecrübe edilen hakları daha da fazla kısıtlamasını sağlayacaktır;
- e) Partnerinin toplumsal cinsiyeti ne olursa olsun izin verildiği takdirde tüm tutuklulara ve gözaltında bulunanlara eş ziyareti hakkının eşit şekilde tanınmasını sağlayacaktır;
- f) Gözaltı için kullanılan tesislerin devlete ek olarak, özellikle cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği alanında çalışanlar da dâhil olmak üzere, hükümet dışı kuruluşlar tarafından da bağımsız şekilde izlenebilmesini sağlayacaktır;
- g) Kamu ve özel sektörde gözaltı için kullanılan tesislerde görev yapan tüm cezaevi personeli ve diğer personel için uluslararası insan hakları standartları ve eşitlik ve ayrımcılık yapmama ile ilgili olarak cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği konularıyla da ilişkili eğitim ve farkındalık yaratma programları yürütecektir.

İLKE 10: İşkence ve Zalim, İnsanlık Dışı ve Aşağılayıcı Muamele ve Ceza Görmeme Hakkı

Herkes cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği nedenleri de dâhil olmak üzere işkence, zalim, insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele ve ceza görmeme hakkına sahiptir.

Devletler:

- a) Mağdurun cinsel yönelimi veya cinsiyet kimliğiyle ilgili nedenlerden kaynaklanan işkence, zalimane, insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele veya ceza görmesine ve böylesi eylemlerin kısıtlanmasına engel olacak ve bunlara karşı kişileri koruyacak gerekli tüm yasal, idari ve diğer önlemleri alacaktır;
- b) Cinsel yönelimleri veya cinsiyet kimlikleri nedeniyle hatalı bulunan işkence, zalimane, insanlık dışı ve aşağılayıcı muameleyle maruz kalan mağdurları tespit etmek için tüm makul adımları atacak ve maddi tazminat da dâhil olmak üzere uygun çözümleri önerecek, gerekli olması durumunda tıbbi ve psikolojik destek sunacaktır;
- c) Böylesi eylemleri başlatacak veya önleyecek konumda olan kişilere, polis kuvvetlerine, cezaevi personeline, kamu ve özel sektör çalışanlarına yönelik eğitim ve farkındalık yaratma programları yürütecektir.

İLKE 11: Her Tür İstismara, İnsan Ticaretine ve Satışına Karşı Korunma Hakkı

Herkesin gerçek veya algılanan cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği nedeniyle cinsel istismar ile kısıtlı olmamak koşuluyla her tür istismara, insan ticaretine ve insan satışına karşı korunma hakkı mevcuttur. İnsan ticaretini önlemek için tasarlanan önlemler; çeşitli eşitsizlik şekilleri, gerçek veya algılanan cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği veya bu ve diğer kimliklerin ifadesi esaslı ayrımcılık da dâhil olmak üzere, savunmasızlığı artıran faktörleri ortaya koyacaktır. Bu önlemler insan ticaretine maruz kalma riski olan kişilerin insan haklarıyla tutarlılık gösterecektir.

Devletler:

- a) Gerçek veya algılanan cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği nedeniyle cinsel istismar ile kısıtlı olmamak koşuluyla her tür istismar, insan ticareti ve insan satışına karşı önleyici ve koruyucu nitelikte gerekli tüm idari, yasal ve diğer önlemleri alacaktır;
- b) Böylesi mevzuatların veya önlemlerin bu uygulamalara maruz kalabilecek kişilerin dezavantajlı durumunu artırmamasını, davranışlarını cezalandırmamasını veya durumlarını başka şekillerde ağırlaştırmamasını temin edecektir;
- c) Gerçek veya algılanan cinsel yönelim veya cinsel kimlik temelinde insan ticaretine, insan satışına, cinsel istismarla kısıtlı olmamak üzere istismarın her türüne karşı savunmasızlığı artıran faktörleri ortaya koyacak yasal, eğitsel ve sosyal önlemleri, hizmetleri ve programları oluşturacaktır. Bu faktörler arasında sosyal dışlanma, ayrımcılık, aile ve kültürel topluluk tarafından reddedilme, finansal bağımsızlığın olmayışı, evsizlik, zayıf özgüvene neden olan ayrımcı sosyal tutumlar ve barınma, istihdam ve sosyal hizmetlere erişimde ayrımcılık yapılmasına karşı koruma olmaması sayılabilir.

İLKE 12: Çalışma Hakkı

Herkesin cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği esaslı ayrımcılığa tabi olmaksızın onurlu ve verimli bir işte çalışma, adil ve olumlu çalışma koşullarına sahip olma ve işsizliğe karşı korunma hakkı mevcuttur.

Devletler:

- a) Özel ve kamu istihdamı için mesleki eğitim, temin, terfi, işten çıkarma, istihdam ve ücret koşulları da dâhil olmak üzere cinsel yönelim veya cinsel kimlik temelinde ayrımcılığı ortadan kaldırmak ve yasaklamak için tüm gerekli yasal, idari ve diğer önlemleri alacaktır;
- b) Polis ve askeri kuvvetlerde hizmet de dâhil kamu işlevlerinde istihdam ve her düzeyde hükümet hizmetini içerecek şekilde kamu hizmetinin her alanında eşit istihdam ve terfi koşullarını temin etmek amacıyla cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği esaslı ayrımcılığı ortadan kaldıracak ve ayrımcılık karşıtı tutumlar için uygun eğitim ve farkındalık yaratma programları sunacaktır.

İLKE 13: Sosyal Güvenlik ve Diğer Sosyal Korunma Önlemleri Hakkı

Herkesin cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği ayrımı olmaksızın sosyal güvenlik ve diğer sosyal korunma önlemleri hakkı mevcuttur.

Devletler:

- a) İstihdam hakları, annelik izni, işsizlik sigortası, sağlık güvencesi veya bakım veya yardım (cinsiyet kimliğine dair beden modifikasyonları dâhil), diğer sosyal güvenlik yardımları, aile yardımı, cenaze yardımı, emeklilik veya ölüm veya hastalık neticesinde eşinin desteğini kaybetmeyi tazmin edecek yardım da dâhil sosyal güvenlik ve diğer sosyal korunma önlemlerine cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği ayrımı olmaksızın eşit erişimi sağlamak için gerekli tüm yasal, idari ve diğer önlemleri alacaktır;
- b) Çocukların sosyal güvenlik sistemi içerisinde veya sosyal veya refah yardımlarının sağlanmasında kendilerinin veya aile fertlerinden birisinin cinsel yönelimi veya cinsiyet kimliği nedeniyle herhangi bir ayrımcı muameleye maruz kalmamasını sağlayacaktır;
- c) Cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği ayrımı olmaksızın yoksulluğun azaltılmasına yönelik strateji ve programlara erişimi sağlayacak gerekli tüm yasal, idari ve diğer önlemleri alacaktır.

İLKE 14: Yeterli Yaşam Düzeyine Sahip Olma Hakkı

Herkesin yeterli yiyecek, güvenilir içme suyu, yeterli sağlık hizmetleri ve giyecek de dâhil olmak üzere yeterli bir yaşam düzeyine sahip olma hakkı ve ayrıca cinsel yönelime veya cinsiyet kimliğine dayalı ayrımcılık gözetilmeksizin yaşam koşullarının sürekli iyileştirilmesi hakkı mevcuttur.

Devletler;

- a) Cinsel yönelimlere veya cinsiyet kimliğine dayalı ayrımcılık olmaksızın herkesin yeterli miktarda yiyecek, güvenilir içme suyu, yeterli sağlık hizmetleri ve giyeceğe eşit erişimini sağlamak üzere gerekli tüm yasal, idari ve diğer önlemleri alacaktır.

İLKE 15: Yeterli Barınma İmkânlarına Sahip Olma Hakkı

Herkesin cinsel yönelim veya cinsiyet kimliğine dayalı ayrımcılık gözetilmeksizin evden tahliye edilmekten korunma da dâhil olmak üzere yeterli barınma imkânlarına sahip olma hakkı mevcuttur.

Devletler;

- a) Cinsel yönelimlere, cinsiyet kimliğine, medeni duruma veya aile durumuna dayalı herhangi bir ayrımcılık gözetilmeksizin, barınaklar ve acil durumlarda geçici olarak kalınacak diğer yerler de dâhil olmak üzere uygun fiyatlı, oturmaya elverişli, erişilebilir, kültürel olarak uygun ve güvenli barınmayı ve barınma imkânına erişimi güvence altına almak üzere gerekli tüm yasal, idari ve diğer önlemleri alacaktır;
- b) Cinsel yönelimlere, cinsiyet kimliklerine veya medeni duruma ya da aile durumuna dayalı herhangi bir ayrımcılık gözetilmeksizin; uluslararası insan hakları yükümlülüklerine uygun olmayan ev tahliyelerinin uygulanmasını yasaklamak ve daha iyi veya eşit kalitede alternatif arsa hakkı ve yeterli barınma imkânlarına sahip olma hakkı da dâhil olmak üzere, zorla gerçekleştirilen tahliyelere karşı korunma hakkının ihlal edildiğini veya tehdit altında olduğunu iddia eden kişiler için etkili yasal ya da diğer uygun çözümlerin mevcut olmasını sağlamak üzere gerekli tüm yasal, idari ve diğer önlemleri alacaktır;
- c) Cinsel yönelime veya cinsiyet kimliğine dayalı ayrımcılık gözetilmeksizin arsa ve hane mülkiyeti ve veraseti konularında eşit haklar sağlayacaktır;
- d) Toplumsal dışlanma, aile içi şiddet ve diğer şiddet türleri, ayrımcılık, finansal özgürlüğün olmaması ve aileler ya da kültürel topluluklar tarafından reddedilme de dâhil olmak üzere özellikle çocuklar ve gençler için ev-

sizlik konusunda kırılabilirliği artıran cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine ilişkin unsurlar üzerinde durmak ve yerel desteği ve güvenliği teşvik etmek amacıyla destek programları da dâhil olmak üzere sosyal programlar oluşturacaktır;

- e) İlgili tüm kurumların, cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği nedeniyle evsizlik ya da toplumsal dezavantaj yaşayanların ihtiyaçlarının farkında olmalarını ve bu ihtiyaçlara duyarlı olmalarını sağlamak üzere eğitimler ve farkındalığı artırıcı programlar düzenleyecektir.

İLKE 16: Eğitim Hakkı

Herkesin cinsel yönelim veya cinsiyet kimliğine dayalı ayrımcılık gözetilmeksizin ve bunlar dikkate alınmaksızın eğitim hakkı vardır.

Devletler;

- A. Cinsel yönelimlere veya cinsiyet kimliklerine dayalı ayrımcılık gözetilmeksizin, eğitime eşit erişimi ve eğitim sistemi içerisinde öğrencilere, personele ve öğretmenlere eşit muamele edilmesini sağlamak üzere gerekli tüm yasal, idari ve diğer önlemleri alacaktır;
- Eğitimin her öğrencinin kişiliğine, yeteneklerine ve en üst potansiyelde ruhsal ve fiziksel kabiliyetlerine göre geliştirilmesi konusuna yönlendirilmesini ve her türlü cinsel yönelim ve cinsiyet kimliklerine sahip öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap vermesini sağlayacaktır;
- Farklı cinsel yönelimleri ve cinsiyet kimliklerini dikkate alarak ve bunlara saygı duyarak anlayış, barış, tolerans ve eşitlik ruhuyla eğitimin, insan haklarına ve her çocuğun ebeveynlerine ve aile üyelerine, kültürel kimliklerine, dillerine ve değerlerine saygı duyulmasının geliştirilmesine yönlendirilmesini sağlayacaktır;
- Eğitim yöntemlerinin, müfredatının ve kaynaklarının; öğrencilerin belli ihtiyaçları, ebeveynleri ve aile üyeleri de dâhil olmak üzere diğer başka şeylerin yanı sıra çeşitli cinsel yönelimlerin ve cinsiyet kimliklerinin anlaşılmasının ve bunlara saygı gösterilmesinin geliştirilmesine hizmet etmesini sağlayacaktır;
- Kanunlar ve politikaların, zorbalık ve taciz de dâhil olmak üzere okul çevresi içerisinde her türlü toplumsal dışlama ve şiddete karşı farklı cinsel yönelimleri ve cinsiyet kimlikleri olan öğrenciler, personel ve öğretmenler için yeterli koruma sunmasını sağlayacaktır;
- Bu tür dışlamalara veya şiddete maruz kalan öğrencilerin, koruma sebebiyle ötekileştirilmemesini veya diğerlerinden ayrı tutulmamasını ve bu öğrencilerin yüksek yararların belirlenmesini ve katılımcı bir şekilde bunlara saygı duyulmasını sağlayacaktır;
- Eğitim kurumlarında disiplinin, insan onuruyla uyumlu şekilde ve öğrencinin cinsel yönelimine veya cinsiyet kimliğine ya da bunun ifade edilmesine dayalı bir ayrımcılık ya da cezalandırma gözetilmeksizin uygulanmasını sağlamak üzere gerekli tüm yasal, idari ve diğer önlemleri alır;
- Eğitim sisteminde hâlihazırda bu tür ayrımcılıklar yaşamış olan yetişkinler de dâhil olmak üzere herkesin, cinsel yönelim veya cinsiyet kimliğine dayalı ayrımcılık gözetilmeksizin yaşam boyu öğrenmeye yönelik fırsatlara ve kaynaklara erişebilmesini sağlayacaktır.

İLKE 17: En Yüksek Sağlık Standardına Erişebilme Hakkı

Cinsel yönelim veya cinsiyet kimliğine dayalı ayrımcılık gözetilmeksizin herkesin ulaşılabilir en yüksek fiziksel ve ruhsal sağlık standardına sahip olma hakkı vardır. Cinsel sağlık ve üreme sağlığı, bu hakkın önemli bir unsurudur.

Devletler;

- Cinsel yönelim veya cinsiyet kimliğine dayalı ayrımcılık gözetilmeksizin, herkesin ulaşılabilir en yüksek sağlık hakkını kullanması için gerekli tüm yasal, idari ve diğer önlemleri alacaktır;
- Cinsel sağlık ve üreme sağlığı ve sağlık raporları da dâhil olmak üzere, herkesin sağlık hizmetleri tesislerine, ürün ve hizmetlerine erişim haklarını cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine dayalı ayrımcılık gözetilmeksizin sağlamak üzere gerekli tüm yasal, idari ve diğer önlemleri alacaktır;
- Sağlık tesisleri, ürünleri ve hizmetlerinin; cinsel yönelim veya cinsiyet kimliğine dayalı ayrımcılık gözetilmeksizin ve bunlar dikkate alınarak, herkesin sağlık durumunun iyileştirilmesi ve ihtiyaçlarına cevap vermesi amacıyla düzenlenmesini ve bu bağlamdaki sağlık raporlarının gizlilik içerisinde muamele görmesini sağlayacaktır;
- Cinsel yönelim veya cinsiyet kimliğinden dolayı kişilerin sağlıklarına zarar veren ayrımcılık, önyargı ve diğer toplumsal unsurların üzerinde durmak amacıyla programlar geliştirecek ve uygulayacaktır;

- e) Herkesin tıbbi tedavi ve bakım konusunda kendi kararlarını vermesi için, gerçekten bilgilendirilmiş rıza temelinde ve cinsel yönelim veya cinsiyet kimliğine dayalı ayrımcılık gözetilmeksizin bilgilendirilmesini ve güçlendirilmesini sağlayacaktır;
- f) Tüm cinsel sağlık ve üreme sağlığı, eğitim, önleme, bakım ve tedavi programlarının ve hizmetlerinin cinsel yönelim ve cinsiyet kimliklerinin farklılığına saygılı olmasını ve ayrımcılık gözetilmeksizin herkes için eşit olarak ulaşılabilir olmasını sağlayacaktır;
- g) Cinsiyet geçişi ile ilgili bedensel değişiklikler isteyenlerin yetkin ve ayrımcılık gözetmeyen tedaviye, bakıma ve desteğe ulaşmalarını kolaylaştıracaktır;
- h) Sağlık hizmetleri sağlayıcılarının, yakın akraba olarak kabul etme de dâhil olmak üzere cinsel yönelim veya cinsiyet kimliğine dayalı olarak hastalara ve bu kişilerin eşlerine karşı ayrımcılık gözetmemesini sağlayacaktır;
- i) Sağlık hizmetleri sektöründe çalışanların, cinsel yönelimlere ve cinsiyet kimliklerine tam olarak saygı duyarak herkese ulaşılabilir en yüksek sağlık standardını sunmalarını sağlamak için gerekli olan politikalar ve eğitim ve öğretim programlarını uygulayacaktır.

İLKE 18: Tıbbi İstismardan Korunma Hakkı

Hiç kimse, cinsel yönelime veya cinsiyet kimliğine dayalı olarak herhangi bir tür tıbbi veya psikolojik tedavi görmeye, prosedüre, teste zorlanamaz ya da tıbbi bir merkeze kapatılamaz. Aksine ilişkin herhangi bir sınıflandırma olsa bile kişinin cinsel yönelimi ve cinsiyet kimliği, olduğu şekildedir; tıbbi bir durum değildir ve tedavi edilecek, iyileştirilecek veya bastırılacak bir durum teşkil etmez.

Devletler;

- a) Davranış, fiziksel görünüm veya algılanan toplumsal cinsiyet normları ile ilgili, kültürden veya diğer başka unsurlardan kaynaklanan basamaklıplar temelinde olanlar da dâhil olmak üzere cinsel yönelim veya cinsiyet kimliğine dayalı zararlı tıbbi uygulamalara karşı tam koruma sağlamak üzere gerekli tüm yasal, idari ve diğer önlemleri alacaktır;
- b) Çocukla ilgili tüm eylemlerde çocuğun yüksek yararının göz önünde tutulacak ilk şey olacağı ilkesinin rehberlik ettiği gibi, yaşı ve olgunluğuna uygun olarak çocuğun tam, özgür ve bilgilendirilmiş rızası olmaksızın, bir cinsiyet kimliği yüklemek amacıyla hiçbir çocuğun vücudunda tıbbi prosedürlerle geri dönüşü olmayan değişiklikler yapılmamasını sağlamak için gerekli tüm yasal, idari ve diğer önlemleri alacaktır;
- c) Hiçbir çocuğun tıbbi istismar riski altında olmadığı ve tıbbi istismara maruz kalmadığı çocuk koruma mekanizmaları oluşturacaktır;
- d) Farklı cinsel yönelim ve cinsiyet kimlikleri olan kişilerin, HIV/AIDS ve diğer hastalıklara ilişkin aşular, tedaviler ya da mikrop öldürücüler ile ilgili olanlar da dâhil olmak üzere etik olmayan ya da irade dışı tıbbi prosedürlere veya araştırmalara karşı korunmasını sağlayacaktır;
- e) Bu tür muhtemel istismarları teşvik edebilecek, kolaylaştırabilecek veya bir şekilde sebep olacak kalkınma yardımı niteliğindeki de dâhil olmak üzere sağlık hizmetleri fonlama koşullarının veya programlarının yeniden gözden geçirilmesini ve değiştirilmesini sağlayacaktır;
- f) Herhangi bir tıbbi veya psikolojik tedavinin ya da danışmanın, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğinin açık bir şekilde veya dolaylı olarak, tedavi edilecek, iyileştirilecek ya da bastırılacak bir sağlık durumu olarak tedavi etmemesini ve bastırmamasını sağlayacaktır.

İLKE 19: Görüş ve İfade Özgürlüğü Hakkı

Cinsel yönelim veya cinsiyet kimliğine bakılmaksızın herkesin görüş ve ifade özgürlüğü hakkı vardır. Kimliğin veya kişiliğin; konuşma, davranış, giysi, vücut özellikleri, isim seçimi veya diğer başka yollarla ifade edilmesi ve insan hakları, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği ile ilişkili de olmak üzere, herhangi bir araçla ve sınırlar gözetilmeksizin her türlü bilgiyi ve fikirleri arama, alma ve söyleme özgürlüğü de buna dâhildir.

Devletler;

- a) Yasal hakların savunuculuğu, materyallerin basılması, yayımı, konferansların düzenlenmesi veya konferanslara katılma ve daha güvenli cinsellik ile bilgilerin yayımının yanı sıra cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği ile ilgili bilgilerin ve fikirlerin alınması ve uygulanması da dâhil olmak üzere, cinsel yönelim veya cinsiyet kimliğine dayalı ayrımcılık gözetilmeksizin, diğer insanların haklarına ve özgürlüklerine de saygı göstererek, düşünce ve ifade özgürlüğünün tam olarak kullanılmasını sağlamak üzere gerekli tüm yasal, idari ve diğer önlemleri alacaktır;

- b) Devlet'in düzenleyici olduğu çıktılarının ve medya kuruluşlarının teşkilatlanmasının cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği açısından çoğulcu olmasını ve ayrımcılık gözetmemesini ve bu tür kuruluşların personel istihdamı ve terfi politikalarının cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği ayrımı gözetmemesini sağlayacaktır;
- c) Konuşma, davranış, giysi, vücut özellikleri, isim seçimi veya diğer başka yollarla da olmak üzere kimliğin veya kişiliğin ifade edilmesi hakkının tam olarak kullanılmasını sağlamak üzere gerekli tüm yasal, idari ve diğer önlemleri alacaktır;
- d) Kamu düzeni, kamu ahlakı, halk sağlığı ve kamu güvenliği nosyonlarının; herhangi bir şekilde düşünce ve ifade özgürlüğünü ya da farklı cinsel yönelim ve cinsiyet kimliklerini doğrulayan ifadelerin herhangi bir kullanımını ayrımcı bir şekilde kısıtlamak için kullanılmamasını sağlayacaktır;
- e) Düşünce ve ifade özgürlüğünün kullanılmasının, farklı cinsel yönelim ve cinsiyet kimlikleri olan kişilerin haklarını ve özgürlüklerini ihlal etmemesini sağlayacaktır;
- f) Cinsel yönelimi ve cinsiyet kimliği fark etmeksizin herkesin bilgiye ve fikirlere eşit erişimden faydalanmasını ve ayrıca, kamusal tartışmaya katılımını da sağlayacaktır.

İLKE 20: Toplanma ve Dernek Kurma Hakkı

Cinsel yönelim veya cinsiyet kimliklerine bakılmaksızın herkesin, barışçıl gösteriler de dâhil olmak üzere toplanma ve dernek kurma hakkı vardır. Kişiler, ayrımcılık gözetilmeksizin, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliklerine dayalı dernekler ya da çeşitli cinsel yönelim ve cinsiyet kimlikleri olan kişilere ya da bu kişiler hakkında bilgi veren, aralarındaki iletişimi kolaylaştıran ve bu kişilerin hakları için savunuculuk yapan dernekler kurabilir ve kayıt ettirebilir.

Devletler;

- a) Cinsel yönelim ve cinsiyet kimlikleri konularına ilişkin olarak barışçıl amaçlarla organizasyon yapma, toplanma, dernek kurma ve savunuculuk yapma haklarını garanti altına almak ve cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine dayalı ayrımcılık gözetilmeksizin bu tür dernekler ve gruplar için yasal tasdik elde etmek üzere gerekli tüm yasal, idari ve diğer önlemleri alacaktır;
- b) Özellikle kamu düzeni, kamu ahlakı, halk sağlığı ve kamu güvenliği kavramlarının, yalnızca farklı cinsel yönelim ve cinsiyet kimliklerini onaylamaları nedeniyle barışçıl amaçlarla toplanma ve dernek kurma hakkının kullanımını kısıtlamak için kullanılmamasını sağlayacaktır;
- c) Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine dayalı sebeplerle, barışçıl amaçlarla toplanma ve dernek kurma hakkının kullanılmasını hiçbir koşulda engelleyemez ve bu haklarını kullanan kişilere karşı şiddet veya tacize yönelik yeterli polis ve diğer fiziki korumayı sağlayacaktır;
- d) Söz konusu korumayı sağlamaları için emniyet yetkililerine ve ilgili diğer yetkililere eğitimler ve farkındalığı artırıcı programlar sunacaktır;
- e) Gönüllü derneklere ve gruplara yönelik bilgilendirme kurallarının uygulamada, cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği konuları üzerinde duran bu tür derneklere ve gruplara ya da bunların üyelerine yönelik olarak ayrımcılık gözetilen etkileri olmamasını sağlayacaktır.

İLKE 21: Düşünce, İnanç ve Din Özgürlüğü Hakkı

Cinsel yönelimlerine veya cinsiyet kimliklerine bakılmaksızın herkesin düşünce, inanç ve din özgürlüğü vardır. Bu haklar, cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği temelinde kanunların eşit olarak korunmasını engelleyen veya ayrımcılık yapan kanunları, politikaları ya da uygulamaları haklı göstermek için Devlet tarafından kullanılamaz.

Devletler;

- a) İnançlarına müdahaleden muaf olmak ve inançlarına ilişkin zorlama ya da baskıdan muaf olmaları için cinsel yönelimlerine veya cinsiyet kimliklerine bakılmaksızın yalnızca bu belirtilenler için ya da diğerleri ile ilişkili olarak, kişilerin dini ve dini olmayan inançlarını devam ettirebilmeleri ve uygulayabilmelerine ilişkin haklarını sağlamak üzere gerekli tüm idari, yasal ve diğer önlemleri alacaktır;
- b) Cinsel yönelimler veya cinsiyet kimliği konuları ile ilgili farklı düşüncelerin, görüşlerin ve inançların ifade edilmesi, uygulanması ve teşvik edilmesinin insan hakları ile uyumsuz bir şekilde yapılmamasını sağlayacaktır.

İLKE 22: Dolaşım Serbestisi Hakkı

Yasal olarak bir Devlet içerisinde bulunan herkesin, cinsel yönelim veya cinsiyet kimliğine bakılmaksızın, Devlet sınırları içerisinde dolaşım serbestisi ve yerleşme hürriyeti hakkı vardır. Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği, kendi

Devleti de dâhil olmak üzere kişinin herhangi bir Devlete girişini, çıkışını veya dönüşünü kısıtlamak ya da engellemek için asla kullanılamaz.

Devletler;

- a) Dolaşım serbestisi ve yerleşme hürriyeti hakkının, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine bakılmaksızın garanti altına alınmasını sağlamak üzere gerekli tüm yasal, idari ve diğer tedbirleri alır.

İLKE 23: İltica Hakkı

Herkesin, cinsel yönelim veya cinsiyet kimliğine ilişkin zulüm de dâhil olmak üzere zulümden kaçmak için diğer ülkelerden sığınma talep etme ve bu ülkelerde sığınma hakkı vardır. Bir Devlet, cinsel yönelime veya cinsiyet kimliğine dayalı olarak kişinin haklı nedenlere dayanan işkence ve zulüm korkusu ile veya başka türde herhangi bir zalimane, insanlık dışı ya da küçük düşürücü bir muamele veya cezalandırma ile karşılaşacağı herhangi bir başka Devlet'e söz konusu kişiyi gönderemez, sınır dışı veya iade edemez.

Devletler;

- A. Cinsel yönelime veya cinsiyet kimliğine dayalı haklı nedenlere dayanan bir zulüm korkusunun, mülteci statüsü ve sığınma talebinin kabul edilmesi için bir sebep olarak kabul edilmesini sağlamak üzere mevzuatı gözden geçirecek, değiştirecek ve yürürlüğe koyacaktır;
- B. Hiçbir politika veya uygulamanın, cinsel yönelim ya da cinsiyet kimliğine dayalı olarak sığınmacılara karşı ayrımcılık içermemesini sağlayacaktır;
- C. Hiç kimsenin, cinsel yönelimi veya cinsiyet kimliğine dayalı olarak haklı nedenlere dayanan işkence ve zulüm korkusu ile veya başka türde herhangi bir zalimane, insanlık dışı ya da küçük düşürücü bir muamele veya cezalandırma ile karşılaşacağı herhangi bir devlete gönderilmemesini, sınır dışı veya iade edilmemesini sağlayacaktır.

İLKE 24: Aile Kurma Hakkı

Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği fark etmeksizin, herkesin aile kurma hakkı vardır. Aileler, çeşitli şekillerde mevcuttur. Hiçbir aile, üyelerinin cinsel yönelimi ya da cinsiyet kimliğine dayalı olarak ayrımcılığa maruz bırakılamaz.

Devletler;

- a) Evlat edinmeye veya yardımcı üremeye (donör döllemesi dâhil) erişim aracılığıyla da olmak üzere, aile kurma hakkının cinsel yönelim veya cinsiyet kimliğine dayalı ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanması için gerekli tüm yasal, idari ve diğer önlemleri alacaktır;
- b) Kanunların ve politikaların, miras intikali veya evlilik ile tanımlanmayanlar da dahil olmak üzere aile şekillerinin çeşitliliğini tanımasını sağlayacak ve aile üyelerinden herhangi birinin cinsel yönelimi veya cinsiyet kimliği nedeniyle aile ile ilgili sosyal refah ve diğer kamu yararları, istihdam ve göç konuları ile de ilgili olmak üzere hiçbir ailenin ayrımcılığa uğramaması için gerekli tüm yasal, idari ve diğer önlemleri alır;
- c) Kamu veya özel sosyal refah kuruluşları, hukuk mahkemeleri, idari yetkililer veya yasama organları tarafından yapılabilecek yapılmadığına bakılmaksızın, çocuklar ile ilgili tüm eylemler ya da kararlarda çocuğun yüksek yararının ilk olarak göz önünde bulundurulmasını sağlamak ve çocuğun, herhangi bir aile üyesinin ya da başka bir kimsenin cinsel yönelimi veya cinsiyet kimliğinin bu tür yüksek yararlar ile bağdaşmadığının düşünülmesini engellemek üzere gerekli tüm yasal, idari ve diğer önlemleri alır;
- d) Çocuklar ile ilgili tüm eylemler veya kararlarda, kişisel fikirlerini belirtebilecek yeterlikte olan çocuğun, bu görüşlerini özgürce ifade etme hakkını kullanabilmesini ve çocuğun yaşı ve erişkinliğine uygun olarak bu tür görüşlere tam olarak ağırlık verilmesini sağlayacaktır;
- e) Eşcinsel evlilikleri veya kayıtlı beraberliği tanıyan ülkelerde; karşı cinsten evliler veya kayıtlı beraberlik yaşayanlar için mevcut olan tüm yetkilerin, imtiyazların, yükümlülüklerin ya da faydaların eşcinsel evlilere ya da kayıtlı beraberlik yaşayanlara da eşit şekilde sağlanması amacıyla gerekli tüm yasal, idari ve diğer önlemleri alacaktır;
- f) Karşı cinsten evli olmayanlar için mevcut olan tüm yükümlülüklerin, yetkilerin, ayrıcalıkların ya da faydaların eşit şekilde aynı cinsiyete sahip evli olmayanlar için de mevcut olmasını sağlamak üzere gerekli tüm yasal, idari ve diğer önlemleri alacaktır;
- g) Evliliklerin ve yasal olarak tanınmış olan diğer birlikteliklerin yalnızca müstakbel eşlerin veya partnerlerin özgür ve tam rızası olması koşuluyla yapılmasını sağlayacaktır.

İLKE 25: Kamu Yaşamına Katılma Hakkı

Cinsel yönelim veya cinsiyet kimliğine dayalı ayrımcılık gözetilmeksizin her vatandaşın; seçilen mevkii için adaylığını koyma ve refahlarını etkileyen politikaların oluşturulma sürecine katılma da dâhil olmak üzere kamu işlerinin yürütülmesinde yer alma hakkı ve polis teşkilatında ve askeriyede hizmet etmek de dâhil olmak üzere kamu hizmetinin tüm düzeylerine ve kamusal işlevlerde istihdama eşit şekilde erişim hakkı vardır.

Devletler;

- Kişilerin, devlet hizmetinin tüm düzeylerini ve polis veya asker olarak görev yapmak da dâhil olmak üzere kamu işlevlerinde istihdamı kapsayan kamu işleri ve siyasi işlere katılma haklarını herkesin cinsel yönelim veya cinsiyet kimliğine tamamen saygı duyarak ve bunlara dayalı ayrımcılık gözetilmeksizin tam olarak kullanmasını sağlamak üzere mevzuatı gözden geçirecek, değiştirecek ve yürürlüğe koyacaktır;
- Kamusal yaşama katılımı engelleyen ya da kısıtlayan ve cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine dayalı baskınlıkları ve önyargıları ortadan kaldırmak için uygun önlemleri alacaktır;
- Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliklerine tamamen saygı duyarak ve bunlara dayalı ayrımcılık gözetilmeksizin herkesin, refahlarını etkileyen politikaların oluşturulması sürecine katılma hakkını güvence altına alacaktır.

İLKE 26 Kültürel Yaşama Katılma Hakkı

Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine bakılmaksızın herkesin kültürel yaşama özgürce katılma ve kültürel katılım aracılığıyla, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği çeşitliliğini ifade etme hakkı vardır.

Devletler;

- Cinsel yönelimlerine ve cinsiyet kimliklerine tamamen saygı duyarak ve bunlara dayalı ayrımcılık gözetilmeksizin, herkesin kültürel yaşama katılmasına ilişkin fırsatlar sağlamak üzere gerekli tüm yasal, idari ve diğer önlemleri alacaktır;
- Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği konuları hakkında farklı fikirleri olan gruplar da dâhil olmak üzere, bu ülkelerde atıfta bulunulan süregelen bir saygı ile, ülke içerisindeki çeşitli kültürel grupların destekçileri arasında diyalogu ve karşılıklı saygıyı geliştirecektir.

İLKE 27: İnsan Haklarını Teşvik Etme Hakkı

Cinsel yönelimlere veya cinsiyet kimliklerine dayalı ayrımcılık gözetilmeksizin herkesin, bireysel olarak ya da başkaları ile birlikte, insan haklarının ulusal ve uluslararası düzeylerde korunması ve gerçekleştirilmesini teşvik etme hakkı vardır. Çeşitli cinsel yönelimleri ve cinsiyet kimlikleri olan kişilerin haklarının teşvik edilmesi ve korunmasına yönelik faaliyetler ile yeni insan hakları normları geliştirilmesi, bunların tartışılması ve bu normların savunuculuğunun yapılması da bahsedilen bu hakka dâhildir.

Devletler;

- Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği ile ilgili haklar da dâhil olmak üzere insan haklarının teşvik edilmesi, korunması ve gerçekleştirilmesine yönelik faaliyetler için uygun bir ortamı sağlamak üzere gerekli tüm yasal, idari ve diğer önlemleri alacaktır;
- Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği konuları üzerinde çalışan insan hakları savunucularını hedef alan eylemler ya da kampanyalara karşı ve ayrıca çeşitli cinsel yönelimleri ve cinsiyet kimlikleri olan insan hakları savunucularını hedef alan kişilere karşı mücadele etmek üzere uygun olan tüm önlemleri alacaktır;
- Cinsel yönelimlerine veya cinsiyet kimliklerine ve savunuculuğunu yaptıkları insan hakları konularına bakılmaksızın, insan hakları savunucularının ulusal ve uluslararası insan hakları örgütleri ve kurumlarına ayrımcılık gözetmeyen bir şekilde erişimleri ve katılımları olmasını ve bu örgütler ve kurumlar ile iletişim halinde olmalarını sağlayacaktır;
- Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği konuları üzerinde çalışan insan hakları savunucularının; insan hakları ile ilgili faaliyetlerine cevaben devlet ya da devlet dışı aktörler tarafından uygulanan şiddet, tehdit, misilleme, fiili ya da hukuki ayrımcılık, baskı ya da başka herhangi bir türdeki keyfi eyleme karşı korunmalarını sağlayacaktır. Aynı koruma, cinsel yönelimleri veya cinsiyet kimliklerine dayalı bu tür tehditlere karşı, herhangi başka bir konu üzerinde çalışan insan hakları savunucuları için de sağlanmalıdır;
- Çeşitli cinsel yönelimleri ve cinsiyet kimlikleri olan kişilerin insan haklarını teşvik eden ve koruyan örgütlerin ulusal ve uluslararası düzeyde tanınmasını ve akredite edilmesini destekleyecektir.

İLKE 28: Etkili Çözüm Ve Tazminat Hakkı

Cinsel yönelim veya cinsiyet kimliğine dayalı bir ihlal de dâhil olmak üzere, tüm insan hakları ihlali mağdurlarının etkili, yeterli ve uygun çözüm hakkı vardır. Farklı cinsel yönelimleri ve cinsiyet kimlikleri olan kişilere tazminat sağlamak veya bu kişilerin yeterli ölçüde gelişimini güven altına almak amacıyla alınan önlemler, etkili çözüm ve tazminat hakkının bütünleyicisidir.

Devletler;

- Cinsel yönelimler veya cinsiyet kimliğine dayalı insan hakları ihlali mağdurlarının; eski durumuna getirme, zararın telafisi, rehabilitasyon, memnun etme, tekrarı olmayacağını garanti edilmesi ve/veya uygun olan başka yollarla tam tazminata erişimlerini sağlamak için mevzuatın ve politikaların gözden geçirilmesi de dahil olmak üzere gerekli yasal prosedürleri oluşturacaktır;
- Çözümlerin zamanında yürütülmesini ve uygulanmasını sağlayacaktır;
- Çözümlerin ve tazminatın sunulması için etkili kurumların ve standartların oluşturulmasını ve tüm personele, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine dayalı insan hakları ihlalleri konusunda eğitilmesini sağlayacaktır;
- Çözümler ve tazminat süreçleri hakkındaki gerekli tüm bilgilere herkesin erişimi olmasını sağlayacaktır;
- Tazminat hakkını güvenceye alacak maddi gücü olmayanlar için finansal yardımın sunulmasını ve bu tür finansal veya başka türdeki tazminat hakkının güvenceye alınmasının önündeki diğer engellerin kaldırılmasını sağlayacaktır;
- Bu ülkeler ile uyumlu olarak uluslararası insan hakları standartlarına saygı duyulmasını ve bağlı kalınmasını teşvik etmek ve cinsel yönelim veya cinsiyet kimliğine dayalı olarak ayrımcılık içeren davranışlara karşı koymak amacıyla, tüm düzeylerde kamu eğitimlerindeki öğretmenler ve öğrencileri, meslek kurumlarını ve insan haklarını ihlal etmesi olası kişileri hedefleyen önlemler de dâhil olmak üzere eğitimler ve farkındalığı artırıcı programlar yapılmasını sağlayacaktır.

İLKE 29: Hesap Verebilirlik

Bu ülkeler'de üzerinde durulan haklar da dâhil olmak üzere, insan hakları ihlal edilen herkesin, söz konusu ihlalden doğrudan ya da dolaylı olarak sorumlu olanları, devlet yetkilileri olup olmamalarına bakılmaksızın, söz konusu ihlalin ciddiyeti ile orantılı olarak eylemlerinden dolayı sorumlu tutmaya hakkı vardır. Cinsel yönelimler veya cinsiyet kimliği ile ilgili insan hakları ihlalinin gerçekleştirilen failer için cezadan muaf tutulma durumu olmalıdır.

Devletler;

- Cinsel yönelimler veya cinsiyet kimliği ile ilgili insan hakları ihlali yapanların hesap verebilirliğini sağlamak üzere uygun, erişilebilir ve etkili cezai, hukuki, idari ve diğer prosedürler ile izleme mekanizmalarının oluşturulmasını sağlayacaktır;
- Buradaki ülkeler'de belirtilen suç türleri de dâhil olmak üzere, mağdurun gerçek veya algılanan cinsel yönelimi veya cinsiyet kimliğine dayalı olarak işlenen tüm suç iddialarının, zamanında ve düzgün bir şekilde soruşturulmasını ve uygun kanıtların bulunduğu durumlarda, sorumlu olanların dava edilmesini, yargılanmasını ve gerektiği şekilde cezalandırılmasını sağlayacaktır;
- Cinsel yönelim veya cinsiyet kimliğine dayalı ayrımcılığın ortadan kaldırılmasını sağlamak üzere kanunların ve politikaların oluşturulmasını ve uygulanmasını izlemek amacıyla bağımsız ve etkili kuruluşlar ve prosedürler ortaya koyacaktır;
- Cinsel yönelim veya cinsiyet kimliğine dayalı olarak insan hakları ihlalden sorumlu olanların sorumlu tutulmasının önündeki tüm engelleri kaldıracaktır.

EK TAVSİYELER

Toplumun ve uluslararası topluluğun tüm üyelerinin, insan haklarının gerçekleştirilmesi ile ilgili sorumlulukları vardır. Bu nedenle, bizler aşağıdakileri tavsiye etmekteyiz:

- Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, bu ülkeler'i onaylamalıdır; dünya genelinde uygulanmasını teşvik etmelidir ve bunları, saha düzeyi de dâhil olmak üzere, İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisi'nin çalışmasına katmalıdır;
- Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi, bu ülkeler'i onaylamalıdır ve devletlerin bu ülkeler'e uymasını teşvik

etmek amacıyla, cinsel yönelime veya cinsiyet kimliğine dayalı insan hakları ihlallerini önemli ölçüde dikkate almalıdır;

- c) Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Özel Prosedürleri, cinsel yönelime veya cinsiyet kimliğine dayalı insan hakları ihlalleri konusunda gerekli dikkati göstermelidir ve bu İlkeler'i, kendi direktiflerinin uygulamasına entegre etmelidir;
- d) Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi, 1996/31 sayılı Önergesine uygun olarak, farklı cinsel yönelimleri ve cinsiyet kimlikleri olan kişilerin insan haklarını teşvik etme ve koruma amacı taşıyan sivil toplum örgütlerini tanımalı ve akredite etmelidir;
- e) Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Sözleşme Organları, bu İlkeler'i kendi içtihatları ve devlet raporlarının incelemesi de dâhil olmak üzere kendi ilgili yetkilerinin uygulanmasına güçlü bir şekilde entegre etmelidir ve uygun olduğu durumlarda, insan hakları hukukunun çeşitli cinsel yönelimleri ve cinsiyet kimlikleri olan kişilere uygulanmasına ilişkin genel yorumları ya da diğer yorumlayıcı metinleri benimsemelidir;
- f) Dünya Sağlık Örgütü ve UNAIDS programı, kişilerin cinsel yönelimleri veya cinsiyet kimlikleri ile ilgili sağlık ihtiyaçlarına cevap veren ve bu kişilerin insan haklarına ve insanlık onuruna tamamen saygı duyan, uygun sağlık hizmetlerinin ve bakımının sunulmasına ilişkin rehber ilkeler geliştirmelidir;
- g) Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, cinsel yönelim veya cinsiyet kimliğine dayalı işkence görmüş olan veya haklı nedenlere dayanan bir işkence korkusu olan kişileri korumak ve insani yardım veya diğer hizmetler ile ya da mülteci statüsüne karar verilmesi ile ilgili olarak hiç kimseye ayrımcılık yapılmamasını sağlamak amacıyla bu İlkeler'i entegre etmelidir;
- h) İnsan haklarına ilişkin taahhütleri olan bölgesel ve alt bölge hükümetler arası örgütler ve insan hakları bölgesel sözleşme organları; bu İlkeler'in teşvik edilmesinin bunların çeşitli insan hakları mekanizmaları, prosedürleri ve diğer düzenlemeleri ve girişimleri yetkisinin uygulanmasının bütünlüycisi olmasını sağlamalıdır;
- i) Bölgesel insan hakları mahkemeleri, yorumladıkları insan hakları sözleşmeleri ile bağlantılı olan bu İlkeler'i, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine ilişkin gelişmekte olan davalarına güçlü bir şekilde entegre etmelidir;
- j) Ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde insan hakları üzerine çalışan sivil toplum kuruluşları, kendi özel yetkileri çerçevesinde söz konusu bu İlkeler'e saygı duyulmasını teşvik etmelidir;
- k) İnsani örgütler, bu İlkeler'i herhangi bir insani operasyona veya yardım operasyonuna dâhil etmelidir ve yardımların ve diğer hizmetlerin sunumunda cinsel yönelime veya cinsiyet kimliğine dayalı olarak kişiler arasında ayrımcılık yapmaktan kaçınmalıdır;
- l) Ulusal insan hakları kuruluşları, devlet ve devlet dışı aktörlerin bu İlkeler'e saygı duymasını teşvik etmelidir ve farklı cinsel yönelimleri veya cinsiyet kimlikleri olan kişilerin insan haklarının teşvik edilmesini ve korunmasını çalışmalarına dâhil etmelidir;
- m) Tıbbi, cezai ve hukuki adalet ve eğitim sektörleri de dâhil olmak üzere meslek örgütleri, bu İlkeler'in uygulanmasını güçlü bir şekilde teşvik ettiklerinden emin olmak için uygulamalarını ve rehber ilkelerini gözden geçirmelidir;
- n) Ticari örgütler, kendi işgüçlerine ilişkin olarak bu İlkeler'e saygı gösterilmesini sağlamak ve bu İlkeler'i ulusal ve uluslararası bağlamda teşvik etmek konularında üstlendikleri önemli rolü kabul etmeli ve bu role göre hareket etmelidir;
- o) Kitle iletişim araçları, cinsel yönelimler ve cinsiyet kimliği ile ilgili basmakalıpları kullanmaktan kaçınmalıdır ve insanların cinsel yönelimleri ve cinsiyet kimliklerinin çeşitliliğine ilişkin hoşgörüyü ve bunun kabul edilmesini teşvik etmelidir ve bu konulara ilişkin olarak farkındalık oluşturmalıdır;
- p) Resmi ve özel fon sağlayıcılar, çeşitli cinsel yönelimleri ve cinsiyet kimlikleri olanların insan haklarının korunması ve teşvik edilmesi için sivil toplum örgütlerine ve diğer örgütlere finansal destek sağlamalıdır.

Söz konusu bu ilkeler ve tavsiyeler, uluslararası insan hakları hukukunun farklı cinsel yönelimleri ve cinsiyet kimlikleri olan kişilerin yaşamlarına ve tecrübelerine uygulanmasını yansıtmaktadır ve burada yer alan hiçbir şey uluslararası, bölgesel ya da ulusal kanunlar veya standartlar ile tanımlandığı gibi böylesi kişilerin haklarını ve özgürlüklerini kısıtlayıcı veya bir şekilde sınırlayıcı olarak yorumlanmamalıdır.³²

32 <https://yogyakartaprinciples.org/>

EK 2: Söleşme Organlarından Tavsiyeler

TEHLİKE ALTINDAKİ İNSAN HAKKI	SÖZLEŞME ORGANI	GÖRÜŞ/TAVSİYE
EŞİNSSELLİK, TRAVESTİLİK VE TRANS İFADESİNİN SUÇ HALİNE GETİRİLMESİ	İnsan Hakları Komitesi	<p>Eşinselliği ya da aynı cinsiyetten bireyler arasında cinsel ilişkiyi suç haline getiren yasalar, travestiliği suç haline getiren yasalar ve trans ifadeyi suç haline getiren yasalar uluslararası insan hakları normlarına aykırıdır ve iptal edilmelidir.</p> <p>Hiç uygulanmamış olsalar dahi bu türden ceza yasaları uluslararası insan hakları hukuku kapsamındaki Devlet yükümlülüklerini ihlal eder.</p> <p>Komite, eşinselliği suç haline getiren yasaların, Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi (ICCPR) kapsamında Devletlerin özel yaşamın korunması ve ayrımcılık yasaları konularındaki hukuki yükümlülüklerini ihlal ettiğini belirtmektedir.</p>
CİNSEL YÖNELİM TEMELLİ AYRIMCILIK	İnsan Hakları Komitesi	<p>ICCPR, cinsel yönelim temelinde ayrımcılığı yasaklamaktadır. Devletlerin bireyleri cinsel yönelim temelinde ayrımcılıktan koruma yükümlülüğü bulunmaktadır. Buna ek olarak, İnsan Hakları Komitesi ayrımcılığı yasaklayan yasaların bulunmaması konusunda da endişe taşımaktadır.</p>
	Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, İşkenceye Karşı Komite, Çocuk Hakları Komitesi ve Kadına Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi	<p>Bu sözleşme organları, cinsel yönelim temelinde ayrımcılığın, onaylayan Ülkeler açısından bağlayıcı olan insan hakları sözleşmelerine göre yasak olduğunu belirtmektedir.</p>
SAĞLIK HAKKI	Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi	<p>“Sağlık tesisleri, mal ve hizmetlerin başta toplumun en hassas durumunda olan ya da marjinalleştirilmiş kesimleri olmak üzere herkes için erişilebilir olması gerektiği” belirtilmiştir. Komite ayrıca “Sözleşme cinsel yönelim temelinde sağlığa erişim, sağlığı belirleyen etkenler ve bunların satın alınması için araç ve hak edişler konusunda her türlü ayrımcılığı yasaklar” demektir ve sağlık alanında trans kişilerin ve interseks kişilerin maruz kaldığı ayrımcılıkla ilgili endişelerini dile getirmiştir.</p>
	Sağlık Hakkı Özel Raportörü	<p>Sağlık Hakkı Özel Raportörü, “Devletlerin yaptırımlarla getirdikleri cezalar mevcut önyargıları güçlendirir ve bunlardan etkilenen bireylere karşı toplumsal şiddet ve polis zulmünü meşrulaştırır” demıştır.</p>
		<p>Ayrımcılıktan korunma hakkı; çalışma hakkı, eğitim hakkı ile cinsel sağlık ve üreme sağlığını da içeren elde edilebilir en yüksek standartta fiziksel ve zihinsel sağlık dâhil tüm medeni, siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel hakların uygulanması için geçerlidir.</p>

<p>CİNSEL YÖNELİM TEMELLİ AYRIMCILIK</p>	<p>Çocukların Satılması, Çocuk Fuhşu ve Çocuk Pornografisi Özel Raporu Çocuk Pornografisi Özel Raporu</p>	<p>Çocukların Satılması, Çocuk Fuhşu ve Çocuk Pornografisi Özel Raporu tarafından hazırlanan 2004 raporuna göre barınma, eğitim, istihdam ve sağlık konularında yaşadıkları ayrımcılığın derecesi nedeniyle trans gençler en marjinalleştirilmiş ve savunmasız gruplar arasındadır. Yalnız olduklarında veya aile ve arkadaşları tarafından desteklenmediklerinde durumları daha da ağırlaşmakta ve özellikle fuhsa maruz kalabilmektedirler.</p>
<p>İŞKENCE, İNSANLIK DIŞI VE KÜÇÜK DÜŞÜRÜCÜ MUAMELE</p>	<p>Eğitim Hakkı Özel Raporu</p>	<p>2001 yılında, Eğitim Hakkı Özel Raporu, kabul edilen cinsiyet normlarına uymayan çocukların çoğu ülkede okul görevlileri tarafından istismar ve ayrımcılığa, diğer öğrenciler tarafından ise zorbalığa maruz bırakıldığını bildirmiştir. Cinsiyet kimliği ya da cinsiyet ifadesi çoğunluğa uymayan çoğu çocuk açısından bunun sonucu, temel bir hak olan eğitim hakkının ihlalidir. Bu türden ihاللer ciddi zihinsel ve fiziksel zarara neden olmakta ve erken aşamada okulu bırakmalarına yol açmaktadır.</p>
<p>Dünya Sağlık Örgütü</p>	<p>İşkenceye karşı Komite, bir Genel Yorumda (2008) çeşitli cinsel yönelimleri ya da cinsiyet kimlikleri bulunan bireylerin karşılaştığı özel işkence riskini kabul etmiştir. Komite, azınlık grupların korunmasını sağlamak için Taraf Devletlerin azınlık grubu üyelerine karşı işlenen istismar ve şiddet suçlarının tam anlamıyla kovuşturulmasını ve cezalandırılmasını sağlaması gerektiği tavsiyesinde bulunmuştur.</p>	
<p>Dünya Sağlık Örgütü</p>	<p>Lezbiyen, gey ve biseksüel bireylerin cinsel yönelimlerinin zorla değiştirilmesi çabaları sonuçsuzdur, zararlıdır ve işkence hükmündedir. 17 Mayıs 1990 tarihinde, Dünya Sağlık Örgütü Genel Kurulu eşcinselliği hastalıklar listesinden çıkarmıştır. Zaten bunun zihinsel bir rahatsızlık olarak değerlendirilmesine yönelik herhangi bir bilimsel gerekçe hiç olmamıştır.</p>	
<p>İnsan Hakları Konseyi ve İnsan Hakları Komitesi</p>	<p>İnsan Hakları Konseyi ve İnsan Hakları Komitesi yetişkinler arasında rızaya dayalı cinsel ilişki benzeri şiddet içermeyen fiiller için ölüm cezasının uygulanmasını uluslararası insan hakları hukukunun ihlali olduğunu onaylamaktadır.</p>	

EK 3: Konuyla ilgili bölgesel insan hakları çerçeveleri

Afrika

İnsan ve Halkların Hakları Afrika Komisyonu Kararı No. 275

Mayıs 2014'te, İnsan ve Halkların Hakları Afrika Komisyonu bireylerin Gerçek ya da Varsayılan Cinsel Yönelim ya da Cinsiyet Kimlikleri temelinde Şiddet ve Diğer İnsan Hakları İhlallerine karşı Korunmasına dair **275 sayılı Kararı** kabul etmiştir.

Karar, bireylerin varsayılan ya da gerçek cinsel yönelimleri ya da cinsiyet kimlikleri temelinde cinayet, tecavüz, saldırı, keyfi hapis ve diğer türden zulme uğrama sıklığının artmasını **kınamaktadır**.

Özellikle de bireylerin varsayılan ya da gerçek cinsel yönelimleri ya da cinsiyet kimlikleri temelinde Devletler ve devlet dışı aktörlerce gerçekleştirilen sistematik saldırıları **kınamaktadır**.

Taraf Devletlere insan hakları savunucularının cinsel azınlıkların hakları dâhil insan hakları koruma etkinlikleri sonucunda damgalanma, cezalandırma ya da kovuşturma olmaksızın kolaylaştırıcı bir ortamda çalışmalarını sağlama konusunda **çağrıda bulunmaktadır**.

Karar, Devletleri, bireylerin varsayılan ya da gerçek cinsel yönelimleri ya da cinsiyet kimlikleri temelinde hedef alınması dâhil her türlü şiddeti yasaklayan ve cezalandıran yasaların çıkarılması, suç işleyenlerin uygun şekilde soruşturulması ve titizce kovuşturulması ile mağdurların ihtiyaçlarına uygun adli usullerin geliştirilmesi benzeri çalışmalarla Devlet ya da devlet dışı aktörlerce işlenen her türlü şiddet ve istismar suçunun sona erdirilmesi konusunda **güçlü biçimde teşvik etmektedir**.

Avrupa

Avrupa Konseyi

Avrupa Konseyi¹ LGBTİ topluluğunu etkileyen ayrımcılık, şiddet ve diğer meseleleri tespit etmek ve bunlara karşı tedbir almak için olumlu adımlar atmıştır. Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği konularında çalışmak üzere bir Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliği Birimi görevlendirilmiştir.²

Mart 2010'da, Avrupa Konseyi cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelli ayrımcılıkla mücadele tedbirleri hakkın-

“

“Afrika’da, uğruna mücadele ettiğimiz en temel ideallerden biri ten rengi, cinsiyet, dini yönelim ve diğer inançlar temelinde ayrımcılık yaşağıdır. Bu ideale tutkuyla sarılmaktayız. Yine de ironiktir ki LGBT kişilere karşı ayrımcılık bazı ülkeler ve yasaları tarafından hâlâ devam ettirilmekte ve savunulmakta.””

- Festus Mogae, Botswana eski Devlet Başkanı

1 1949 yılında kurulmuş olan Avrupa Konseyi'nin 47 üye ülkesi ve yaklaşık 820 milyon yurttaşı bulunmaktadır.

2 Avrupa Konseyi İnsan Haklarından Sorumlu Komisyon Üyesi, *Issue Paper on Human Rights and Gender Identity* (2009).

da Tavsiye Kararı'nı (CM/Rec (2010)5) kabul etmiştir. İnsan haklarının evrenselliğini ve ayrımcılık yasağının önemini vurgulayan tavsiye, Üye Devletlere LGBTİ topluluğunun haklarını korumaları için çağrıda bulunmaktadır.³

Avrupa Konseyi ayrıca, Avrupa'da cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelinde ayrımcılık konusunda 47 Üye Devlette homofobi, transfobi ve ayrımcılığı ele alan ve bunların önlenmesi için tavsiyeler sunan bir rapor (ikinci baskı 2011) yayımlamıştır.⁴ Buna ek olarak İnsan Haklarından Sorumlu Komisyon Üyesi 2009 yılında İnsan Hakları ve Cinsiyet Kimliği (*Human Rights and Gender Identity*) başlıklı bir çalışma yayımlamıştır.

Avrupa Birliği

Cinsel yönelim temelinde ayrımcılığın yasaklanması ve eşitlik ilkesi artık Avrupa Birliği Antlaşmaları'nın bir parçasıdır (Örneğin, Avrupa Birliği'nin İşleyişi Antlaşması'nın 10. Maddesi ve Avrupa Birliği Antlaşması'nın 2. ve 3. Maddeleri).⁵

Artık Antlaşmalar ile aynı hukuki güce sahip olan Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı, din ya da inanç, yaş ve cinsel yönelim temelinde ayrımcılığı açık biçimde yasaklamaktadır. Cinsel yönelim nispeten kısa süre önce bu statüyü kazanmıştır.

Çerçeve İstihdam Direktifi de cinsel yönelim temelinde ayrımcılığı yasaklamaktadır (Madde 21(1)). Ancak bu Direktif'in istihdam, meslek ve mesleki eğitim ile kısıtlı olduğu dikkate alınmalıdır. Çerçeve İstihdam Direktifi'ni uygularken, bazı Üye Ülkeler hâlihazırda Avrupa Birliği İrk Eşitliği Direktifi'nin uygulandığı alanlardan bazılarını ya da tümünü kapsayacak şekilde korumayı cinsel yönelim temelinde de genişletmiştir.

Buna ek olarak, Avrupa Komisyonu, istihdam alanı dışında da din ya da inanç, yaş ve cinsel yönelim temelinde ayrımcılık yasağının kapsamını genişletecek yeni bir "yatay direktif" için teklifte bulunmuştur.

Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı ise Avrupa Birliği'nde LGBTİ kişilerin hakları ile ilgili durumu izlemektedir ve bu konuda çok sayıda analiz ve rapor yayımlamıştır.

Avrupa Birliği Üye Devletleri ayrıca ayrımcılığın tüm temelleri üzerine çalışacak tek bir eşitlik kurumu kurulması konusunu tartışmaktadır.

Amerika Kıtaları

Son yıllarda Amerika Devletleri Örgütü (OAS) ve Amerikalılar Arası İnsan Hakları Komisyonu (IACHR) Amerika kıtalarında LGBTİ kişileri etkileyen şiddet ve diğer insan hakları ihlalleri örüntülerini ele almak üzere adımlar atmaktadır.

2008 ve 2013 yılları arasında, OAS Genel Kurulu insan hakları, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği ile ilgili altı kararı onaylamıştır.⁶ Bu kararlar, LGBTİ topluluğu üyelerine karşı gerçekleştirilen ayrımcılık ve şiddet olaylarının doğruluğunu kabul etmekte ve bunları kınamaktadır. Kararlar, ayrıca, Devletler, IACHR ve diğer organlara sorunu ele almak üzere uygun tedbirleri alma konusunda çağrıda bulunmaktadır.

OAS Genel Kurulu, IACHR'ın ve Amerika Ülkeleri Arası Hukuk Komitesinin "cinsel yönelim, cinsiyet kimliği ve cinsiyet ifadesi ile ilgili hukuki sonuçlarla kavramsal ve terminolojik gelişmeleri"⁷ ele alan raporlar hazırlamasını istemiştir. Bunun üzerine IACHR, *Cinsel Yönelim, Cinsiyet Kimliği ve Cinsiyet İfadesi: Başlıca Terimler ve Standartlar* başlıklı bir rapor, ve Amerika Ülkeleri Arası Hukuk Komitesi ise *Cinsel Yönelim, Cinsiyet Kimliği ve Cinsiyet İfadesi* hakkında Raporunu yayımlamıştır.⁸ Bunlara ek olarak, IACHR LGBTİ kişilere karşı devam eden ayrımcılık ve şiddet

3 Avrupa Konseyi, Bakanlar Komitesi, *Recommendation CM/Rec(2010)5 of the Committee of Ministers to member states on measures to combat discrimination on grounds of sexual orientation or gender identity*, 31 Mart 2010.

4 Avrupa Konseyi, *Discrimination on grounds of sexual orientation or gender identity in Europe* (2011).

5 Avrupa Birliği, Avrupa'da tahmini nüfusu 508 milyonu geçen 28 üye ülkenin oluşturduğu bir siyasi ve ekonomik birliktir.

6 OAS, Genel Kurul Kararı. AG/RES. 2807 (XLIII-O/13), *Human Rights, Sexual Orientation and Gender Identity* (6 Haziran 2013).

7 OAS, Genel Kurul Kararı. AG/RES. 2653 (XLI-O/11), *Human Rights, Sexual Orientation and Gender Identity* (7 Haziran 7 2011), paragraf 6.

8 IACHR, *Sexual Orientation, Gender Identity, and Gender Expression: Key Terms and Standards*, CP/CAAP-INF. 166/12, 23 Nisan 2012; Ameri-

konusunda bir Eylem Planı geliştirmiş ve “Amerika Ülkelerinde LGBTİ toplulukların üyelerinin durumu hakkında hukuki standartların, mahkeme kararlarının ve raporların hazırlanmasını” önermiştir.⁹

IACHR, Kasım 2011’de LGBTİ kişilerin hakları konusunda çalışacak raportörler atamıştır.¹⁰ Raportörlerin görevi, IACHR’ye cinsel yönelim, cinsiyet kimliği ve cinsiyet ifadesi ile ilgili başvuru ve dosyalar hakkında danışmanlık yapmak, Üye Devletlere teknik destek sunmak, LGBTİ kişilerin hakları ile ilgili raporlar hazırlamak ve Amerika ülkelerinde LGBTİ kişilere karşı işlenen hak ihlallerini izlemektir.

OAS, 5 Haziran 2013 tarihinde, Her Türlü Ayrımcılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Amerikalılar Arası Sözleşme’yi kabul etmiştir. Sözleşme, Devletlere ayrımcılık ve hoşgörüsüzlüğün tüm biçimlerini önleme, ortadan kaldırma, yasaklama ve cezalandırma konusunda çağrıda bulunmaktadır. Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği Sözleşme’de korunan alanlar arasında açıkça yer almaktadır. Mayıs 2016 itibarıyla, Sözleşme dokuz Devlet tarafından imzalanmış ancak henüz onaylanmamıştır. Sözleşme, ikinci aşama olarak onaylanması ve sözleşmenin kabulüne dair belgenin OAS Genel Sekreteryasına sunulmasının ardından otuz gün sonra yürürlüğe girer.

“LGBTİ kişiler Amerika Kıtaları’nda şiddet ve yoksulluktan orantısız biçimde etkilenmektedirler. Özel ve kamusal alanlardaki ayrımcılık nedeniyle, okuma yazma öğrenememe ve evsizlik riskleriyle daha yüksek oranda karşılaşmaktadırlar. Eğitime ve istihdama erişimlerinin önünde yüksek engeller bulunmaktadır ve bu durum daha yüksek oranda yoksulluk ve kriminalizasyon ile sonuçlanmaktadır.

Devletlerin yasama müdahaleleri LGBTİ kişilere tam saygı için dayanak sağlamalıdır ve şiddeti önlemeyi, ele almayı ve ayrımcılığı sonlandırmayı amaçlamalıdır.

Amerika Devletleri Örgütü (OAS) Amerika Kıtaları boyunca LGBTİ kişilerin insan haklarının korunması için önemli adımlar atmıştır. Amerikalılar Arası İnsan Hakları Komisyonunda LGBTİ kişilerin hakları Raportörlüğünün yaratılması ileriye doğru olumlu bir adımdır. Yürürlüğe girdiğinde, Ayrımcılığın Her Türüne ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Amerikalılar Arası Sözleşme LGBTİ kişilerin haklarının bölgemizin farklı ülkeleri ve kültürleri arasında korunması için önemli bir araç teşkil edecektir.”

- Tracy Robinson, Amerikalılar Arası İnsan Hakları Komisyonu LGBTİ kişilerin Hakları Eski Raportörü

ka Ülkeleri Arası Hukuk Komitesi, *Report on Sexual Orientation, Gender Identity, and Gender Expression*, CP/doc.4846/13, 17 Mart 2013.

9 IACHR, *Action Plan 4.6.i (2011-2012) LGBTI Persons*, paragraf 2.

10 IACHR, *Basın Açıklaması No. 115/11: IACHR Creates Unit on the Rights of Lesbian, Gay, Bisexual, Trans, and Intersex Persons*, 3 Kasım 2011, bkz.: www.oas.org/en/iachr/media_center/PReleases/2011/115.asp.

Ek 4: BM organlarının Ortak Açıklaması: Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans ve İnterseks Kişilere karşı Şiddet ve Ayrımcılığın Sona Erdirilmesi

Birleşmiş Milletler, Devletlere lezbiyen, gey, biseksüel, trans ve interseks (LGBTİ)¹¹ yetişkinler, ergenler ve çocuklara karşı şiddet ve ayrımcılığın sona erdirilmesi için bir an önce harekete geçmeleri çağrısında bulunmaktadır.

Herkesin şiddet, zulüm, ayrımcılık ve damgalanmaya uğramadan yaşamak için eşit hakkı bulunmaktadır. Uluslararası insan hakları hukuku ayırım yapılmaksızın herkesin bu hakları uygulayabilmesi için Devletlerin hukuki yükümlülüklerini ortaya koyar. LGBTİ kişilerin haklarının korunması için artan çabaları memnuniyetle karşılamakla birlikte, dünya çapında milyonlarca LGBTİ kişinin, LGBTİ olarak algılanan kişilerin ve ailelerinin yaygın insan hakları ihlalleri ile karşılaşması konusunda ciddi endişelerimiz var. Bu, bir uyarıda bulunma ve harekete geçme nedenidir.

LGBTİ kişilerin insan haklarının savunulmaması ile şiddete ve ayrımcı yasa ve uygulamalara karşı korunmamaları uluslararası insan hakları hukukunun ciddi biçimde ihlaline neden olur ve bunun toplum üzerinde geniş kapsamlı etkileri bulunmaktadır. Bu etkiler arasında HIV enfeksiyonu dâhil sağlığın bozulmasına daha açık olunmasına katkıda bulunmak; toplumsal ve ekonomik dışlanma; aile ve topluluklar üzerinden baskı kurmak ve geleceğin Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nin elde edilmesine yönelik ilerleme, insan onuruna yakışır iş ve ekonomik büyümeyi olumsuz etkilemek sayılabilir. Devletler, uluslararası hukuka göre herkesin ayrımcılık ve şiddetten korunması konusunda birincil göreve sahiptir. Bu nedenle bahsi geçen ihlaller konusunda hükümetler, parlamenterler, yargı mensupları ve Ulusal İnsan Hakları Kurumlarının hızla harekete geçmesi gerekir. Toplum, dini ve siyasi liderler, emekçi örgütleri, özel sektör, sağlık hizmeti sunanlar, sivil toplum örgütleri ve medyanın da önemli rolleri bulunmaktadır. İnsan hakları evrenseldir: LGBTİ kişiler dâhil herhangi bir gruba karşı insan hakları ihlallerinin gerçekleştirilmesi için kültürel, dini ve ahlaki uygulama ve inançlar ile toplumsal tutumlar kullanılamaz.

Bireylerin Şiddetten Korunması

Devletler aşağıdaki yöntemlerden de yararlanarak LGBTİ kişileri şiddet, işkence ve kötü muameleden korumalıdır:

- LGBTİ kişiler, ergenler ve çocuklarla bu kişilerin insan haklarını savunulara karşı şiddet, işkence ve kötü muamelelerin soruşturulması, kovuşturulması ve bu konularda çözüm sunulması;

11 Bu açıklamada LGBTİ kişilerden bahsedilse de başka biçimde de nitelenebilecek kişiler dâhil, gerçek ya da varsayılan cinsel yönelimleri, cinsiyet kimlikleri ve cinsel özellikleri temelinde ayrımcılığa ve şiddete uğrayan diğer kişiler için de geçerli olduğu anlaşılmalıdır.

- Bu tür şiddetin önlenmesi, izlenmesi ve raporlanması çabalarının güçlendirilmesi;
- Nefret suçu ve nefret söylemi ile ilgili yasalara ağırlaştırıcı neden olarak homofobi ve transfobinin eklenmesi;
- LGBTİ oldukları (ya da böyle algılandıkları için) insanların zulüm gördüğünün kabul edilmesinin, sığınma verilmesi ve mültecilerin yaşamlarının ya da özgürlüklerinin tehdit altına gireceği bir yere geri gönderilmesi için geçerli bir temel oluşturması.

Birleşmiş Milletler ve diğerleri tüm bölgelerde LGBTİ kişilere karşı cinayet, saldırı, insan kaçırma, tecavüz, cinsel şiddet ile birlikte kurumsal ya da diğer ortamlarda işkence ve kötü muamele dâhil yaygın fiziksel ve psikolojik şiddeti belgelemektedir. LGBTİ gençler ile lezbiyen, biseksüel ve trans kadınlar aile ortamlarında ve çevrelerinde özellikle fiziksel, psikolojik ve cinsel şiddet tehlikesi altında bulunmaktadır. LGBTİ kişiler zulümden kaçmaya çalışırken ve insani felaketlerde sıklıkla şiddet görmekte ve ayrımcılığa uğramaktadır. Aynı zamanda, sağlık hizmetlerinin verildiği ortamlarda etik olmayan ve zararlı sözde cinsel yönelim değiştirme tedavileri, zorla kısırlaştırılma, zorla genital ve anal muayene ve rızaları olmaksızın interseks çocuklar üzerinde gerçekleştirilen gereksiz ameliyat ve tedaviler benzeri istismarlarla karşı karşıya bulunmaktadır. Çoğu ülkede bu ihlallere karşı müdahale yetersizdir. İhlaller yeterince bildirilmemekte, genellikle doğru biçimde soruşturulmamakta ve kovuşturulmamaktadır. Bu da yaygın cezasızlığa ve mağdurlar için adaletsizlikle birlikte yeterli çözüm ve desteğin bulunmasına neden olmaktadır. Bu tür ihlallerle mücadele eden insan hakları savunucuları sıklıkla zulme uğramakta ve etkinliklerine ayrımcı kısıtlamalar getirilmektedir.

Ayrımcı Yasaların Yürürlükten Kaldırılması

Devletler aşağıdakilerin gözden geçirilmesi, yürürlükten kaldırılması ve uygulanmalarının ertelenmesi yöntemleri ile uluslararası insan hakları standartlarına uymak zorundadır:

- Aynı cinsiyetten yetişkinler arasında rızaya dayalı cinsel ilişkiyi suç haline getiren yasalar;
- Trans kişileri cinsiyet ifadeleri nedeniyle suçlu haline getiren yasalar;
- Cinsel yönelim, cinsiyet kimliği ya da cinsiyet ifadesi temelinde bireylerin tutuklanması, cezalandırılması ya da onlara karşı ayrımcılık yapılması için kullanılan yasalar.

76 ülkede yasalar halen aynı cinsiyetten yetişkinler arasında rızaya dayalı cinsel ilişkiyi suç haline getirmekte, bireyleri keyfi tutuklama, kovuşturma ve mahkûm etme riskine maruz bırakmakta ve hatta en az beş ülkede ölüm cezası ile yüz yüze bırakmaktadır. Travestiliği cezalandıran yasalar trans bireyleri yakalamak ve cezalandırmak için kullanılmaktadır. Diğer yasalar ise lezbiyen, gey, biseksüel ve trans kişilerin ifade, örgütlenme ve barışçıl gösteri yapma özgürlüklerine kısıtlamalar getirmek, onları taciz etmek, gözaltında tutmak veya onlara karşı ayrımcılık yapmak için kullanılmaktadır. Bu ayrımcı yasalar damgalama ve ayrımcılığın yanı sıra nefret suçu, polis istismarı, işkence ve kötü muamele, aile ve çevre şiddetinin artmasına katkıda bulunmakta, sağlık ve HIV hizmetlerine erişimi engelleyerek toplum sağlığını olumsuz etkilemektedir.

Bireylerin Ayrımcılığa Karşı Korunması

Devletler aşağıdakileri de içeren yöntemlerle ayrımcılık yasağı ile ilgili uluslararası insan hakları standartlarına uymak zorundadır:

- Eğitim, istihdam, sağlık, barınma, sosyal koruma, ceza adaleti ile sığınma ve alıkonulma ortamları dâhil tüm bağlamlarda LGBTİ yetişkinler, ergenler ve çocuklara karşı ayrımcılığın yasaklanması;
- İstismara neden olacak gerekler öne sürülmeden trans kişilerin cinsiyet kimliğinin yasal olarak tanınmasının sağlanması;
- Diyalog, toplumsal eğitim ve öğretim yoluyla LGBTİ kişilere karşı önyargılarla mücadele edilmesi;

- Kalkınma ve insani girişimler dâhil kendilerini etkileyecek yasa, politika ve programların tasarımında, uygulanmasında ve izlenmesinde LGBTİ kişilere danışılmasının ve onların katılımlarının sağlanması.

LGBTİ kişiler; cinsel özellik, ırk, etnik köken, yaş, din, yoksulluk, göç, engellilik ve sağlık durumu benzeri diğer etkenlere dayalı çoklu ayrımcılık biçimleri dâhil tüm bağlamlarda yaygın ayrımcılık ve dışlanma ile karşı karşıyadır. Çocuklar, kendilerinin ya da ebeveynlerinin gerçek ya da algılanan cinsel yönelim veya cinsiyet kimlikleri nedeniyle zorbalık ve ayrımcılıkla karşılaşmakta veya okullarından atılmaktadır. Aileleri tarafından reddedilen LGBTİ gençler orantısız düzeyde intihar, evsizlik ve gıda güvencesizliği yaşamaktadır. Ayrımcılık ve şiddet LGBTİ kişilerin marjinalleştirilmesine ve HIV enfeksiyonu dâhil sağlıklarının bozulmasına katkıda bulunmaktadır, çünkü LGBTİ kişiler sağlık kurumlarında ve diğer yerlerde kendilerine tedavi sunulmaması, ayrımcı tutumlar ve patolojikleştirme ile karşılaşmaktadır. Trans kişiler genellikle tercih ettikleri cinsiyetin yasal olarak tanınmamasıyla veya bunu elde edebilmek için zorla kısırlaştırılma, tedavi ya da boşanma gibi istismar edici gereklerle karşı karşıya kalmakta ve bunlar olmaksızın dışlanma ve marjinalleştirme yaşamaktadır. LGBTİ kişilerin kendilerini etkileyen yasa ve politikaların tasarlanması, uygulanması ve izlenmesinden dışlanması toplumsal ve ekonomik olarak marjinalleştirilmelerini artırmaktadır.

Birleşmiş Milletler Desteği

Örgütlerimiz, tüm LGBTİ kişilerin insan haklarının saygı görmesi, korunması, yaygınlaştırılması ve gerçekleştirilmesi için bu beyanda yer alan zorlukları ortadan kaldırmak üzere çaba sarf eder. Bunu yaparken Üye Devletlere ve diğer paydaşlara anayasa, mevzuat ve politika değişiklikleri, ulusal kurumların güçlendirilmesi, eğitim ve diğer girişimlerle ilgili yapılabilecekler dâhil destek ve yardım sunmak için hazır bulunmaktadır.

Eylül 2015

Parliamentarians for *Global Action*
Parlamentarios para la Acci3n Global
Action Mondiale des Parlementaires
برلمانيون من أجل التحرك العالمي

*Empowered lives.
Resilient nations.*

Küresel Eylem için Parlamenterler
(Parliamentarians for Global Action)
132 Nassau Street, suite 1419 New York, NY 10038
USA <http://www.pgaction.org/>

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP)
One United Nations Plaza New York, NY, 10017
USA <http://www.undp.org/>